

П. К. Боярський

Національний солідаризм

~~1488~~

БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО. 4

1946

ВСТУП.

Хтось,десь колись сказав, що на те, щоб побачити дійсність треба скупатись в людській крові і стати на вершок піраміди, уложені з людських черепів.

Досадно, може дещо й цинічно сказано. Але сказано. Сказано це правдоподібно, по першій світовій війні 1914 -18 років.

Що ж той, хто це сказав тоді, сказав би сьогодні?

Людство щойно пережило другу світову війну і скупалось у власній крові. Людських черепів напевно вистарчило б на на одну піраміду. Бракує лише одного, а саме, щоб ті, яким треба і ті, які повинні, пізнали і зрозуміли цю жорстоку дійсність, та, визбувшись, одні цинічного реалізму чи реалістичного цинізму, а другі сентиментального ідеалізму чи ідеалістичного сентименталізму, витягнули з тої дійсності належні висновки. Тоді напевно усунулося б багато непорозумінь і помилок, та запобіглося б не одному лихові, а людству заощадилося б трагедій.

Переживаємо добу кризи.

Але, помиляються ті, які думають, що переживаємо кризу якоїсь одної і лише одної певної системи.

Переживаємо кризи всіх без винятку до тепер пануючих систем.

В зв'язку з тим, ми є свідками загального шукання виходу з тої кризи, з того незавидного становища, в якому сьогодні, а ле не в і д с ь о г о д н і, знаходиться людство.

Шукає того виходу Захід, шукає його й Схід. Шукають його монархісти й республіканці. Шукають його демократи, соціалісти всіх відтінків, а також консерватисти. Шукають його у внутрішній політиці на всіх ділянках, так політичній як господарській і соціальній. Шукають його і у зовнішній політиці, для міжнароднього налагодження співжиття народів - держав.

Ці шукання є загально відомі, що наводити їх тут було б зайвою витратою часу і місця.

В пошукуванні за тою розв'язкою застосовується різні методи і засоби, але з того нічого не виходить. Замість лікування - виходить знечулення, а замість оздоровлення - наступає приголомшення, щоб у висліді, по якомусь часі недуга а за нею й криза виявляється знов, але де в різкішій формі як передтем..

З того виходить, що або застосовується невластиві методи і засоби лікування, або поставлено помилкову діагнозу, або одне і друге разом.

Ми вже згадали, що переживаємо кризи без винятку всіх сьогодні пануючих систем, так політичних як соціальних і економічних.

Сподівання тої чи іншої з тих систем, що вона знечулюванням, чи приголомшуванням, тобто реформами чи терором вийде ціло з кризи, є щонайменше сумнівним якщо не безнадійними.

Методів знечулювання-реформи мо є свідками впродовж більш як пів століття, а приголомшувань -терору більш чверть століття. Але ані з одного, ані з другого методу нічого не виходить.

В зв'язку з цим виникає питання, чи причиною кризи є лише с и с т' е м и, чи може причина ховається десь глибше, в чомусь,

з чого виростають чи на чому побудовані ті системи.

Всім відомо, що висипний тиф, виявляється сильним підвищенням температури і плямами на тілі. Але ніхто не твердить, що те підвищення температури і ті плями є тиф, і що менше чи більше вдатним припудруванням тих плям, або й їх випаленням на тілі, можна запобігти тифові та тифозній кризі.

Не інакше є справа із теперішніми суспільними кризами. Уважати, що причиною тих криз є лише системи, є те саме, що вважати тифом температуру чи плями на тілі. Аналізуючи теперішні кризи, приходимо до висновку, що їхніх причин треба шукати поза системами. Системи є лише сприяючі недугі і кризам чинниками, так, як кволі організми є сприяючими для недуги тифу і натури кризи.

Ми вважаємо, що причиною сьогоднішньої кризи чи криз є не лише системи, але також і то в першій мірі, світогляд, який виявляється в тих системах як формах себе реалізації.

Як довго в пошукуванні за виходом з теперішньої кризи будемо зупинятися лише на зверхніх формах, тобто системах, а не сягнемо глибше до її причин, тобто до світогляду, так довго кризи не уникнемо, хоч би їх вдалося на деякий час знехувати чи приголомшити тими чи іншими реформами, таким чи іншим, менше чи більше кривавим терором. Ті кризи постійно, в менше чи більше жорстоких формах будуть повторюватися. Вишукування менше чи більше ідола, якого газу, ближче чи дальшої ракети, чи вкінці слабше чи сильніше діючої атомової бомби, чи іншого воєнного технічного удосконалення, криз не усунуть.

В дотеперішніх пошукуваннях за виходом з кризи, яких ми є свідками і про які доводиться слухати чи читати, можна помітити оцю назверхність розв'язки, що межує з несерйозністю. Виникає враження, що не мають наміру шукати дійсних причин кризи або не хочуть їх визнати. Складається враження, що одні щось комбінують, як на торзі, щоб дати якнайменше або й нічого, а взяти якнайбільше або й все, інші знов оттак собі, шукають, щоб шукати бо такий час шукання. І які мотиви, такі й шукання, які шукання, такі висліді.

Такі підходи до розв'язки сучасної кризи відмічаються і в нас українців. Не будемо далеко шукати за зразками. З прикρίстя приходиться відкладати різні публікації, в яких пишеться приміром, що "дискусія про примат Духу чи Матерії" є "межусобна і безплідна", бо "історичний процес то є не боротьба світоглядів, а боротьба за існування" та що "партія мусить мати за становий хребет не філософську доктрину, а політично-стратегічну доктрину".

Ось один з багатьох зразків підходу до розв'язки складного питання є зразок перечутої душі в підході і розв'язці. Це й є ота натуралістичне "старе вино в нових міхах", від якого дістається заворот голови і кидається ціле людство в головорушний і кривавий танець, в "боротьбі за існування", за "лебенсраєм", на помості з людських черепів. І для такої танцю напевно, а навіть самозрозуміло, не важне, а навіть не безпечно питання - "примат Духу чи Матерії" або "філософська доктрина". Для такого танцю, дійсно вистарчає, вихолощена з всякої моралі й етики "політично-стратегічна доктрина".

Інші знов, вірні тій же самій засаді, що важливим є не питання "примат Духу чи Матерії", але "політично-стратегічна доктрина" як "становий хребет", знайшли собі таку "політично-стратегічну/чи

може тактику/доктрину" і пишуть "Ми за творчі ідеї здорової демократії - Ми за народовладдя". "Хто знає, де по смерті бути" сказав би Руданський.

Це знов черговий, але вже в іншій кухні спрепарований зразок на т.у. рад і ст і ч н о г о "станового хребта", "політичної стратегії", яка дозволяє їхати в двох сідлах рівночасно, до того як звичайно у них, чужозапозичених, в "демо-кратичному" і "народо-владному", щоб тут же, таки зараз за зразком "політичної стратегії" складання різних "умов" чи "пактів" вискочити з тих "сідел" і пуститися в головскружний танець, також на помості людських трупів, за владу, але ані "демос-у", ані "народу", лише свою владу власну, над якимось...равмом".

Розуміється, що від таких підходів зарадити лихові не можна очікувати позитивних вислідів на шляху до с в о б о д и і п о л і т и ч н о ї с а м о с т і й н о с т и н а р о д і в т а їх мирного і творчого співжиття.

Ми далекі від того, щоб заперечувати чи хоч би легковажити в житті і співжитті людей і людських спільнот наявність б о р о т б и з а і с н у в а н н я. Але в ніякому разі не можна погодитися, що ця боротьба за існування є, чи мала б бути з м і с т о м життя людини і людських спільнот і що ця боротьба обумовляє "історичний процес" чи що "історичний процес" є боротьба за існування, як в природі у звіринному, чи рослинному світі. Людина має зовсім відмінні від рослинного і звіринного світу призначення і її життя не може обмежуватися і вичерпуватися "боротьбою за існування" тобто за роздобуття з а с о б і в на прожиття. Інакше її дійсно можна б було зачислити до звіринного світу. Але так воно не є.

Кожний акт, кожний почин, кожна акція, як і само життя і кожна система в яку це життя вкладається мусять мати провідну ідею, мусять мати дійсно с т а н о в и й х р е б е т. Але тим становим хребтом не може бути "політично-стратегічна доктрина". Політично-стратегічна доктрина, як акція, виростає на стійкій, як криця твердій основній п р о в і д н і й і д е ї, яка, якщо ще не є, то має стати з м і с т о м життя людини.

В і д і л т и у в і ч н і с т ь людина готова лише за ідею в яку вірити, як у вічну правду.

В і ч н і с т ь з а в і ч н і с т ь!...

Такю вічною правдою не є й не може бути жодна політично-стратегічна доктрина. І така стійка основна провідна ідея мусить мати т а к о ж, чи та комусь подобається, чи не подобається, філософічне обоснування. А то вже хоч би й тому, що, як слушно деє сказано, "рівень політичного розвитку на тій Україні, давно вийшов зі стадії політичного примітивізму". Власне тому.

Розуміється, що це не заперечує потреби, а н а в і т ь н е о б х і д н о с т і, політичної стратегії. Так як канва потрібна до вишивання, так само потрібна політична стратегія. Але не більше. Значення і доля кожної політичної стратегії є та сама, що і канви.

Це обов'язує всі політичні організації і політиків, тим більше, революціонерів, якщо вони одним і другим є.

"Стратегічно" кидатися на подразненого бика, на те, щоби, або ним або собою скривавити арену і, в найкращому випадку, зійти з неї, на те може собі дозволити "тореадор", який відповідає сам і лише сам і лише за себе. Але на таку "стратегію" не сміє піти політик-революціонер, який тягне за собою, звирені на нього народні маси в "кривавий танець".

Памилку робить той, хто думає, що батьками великої французької революції в 1789 р. були Робесп'єр, Марат, Дантон чи може Наполеон. Ні! Всі вони були лише провідниками одного революційного акту, тобто реалізації, чи краще кинути, **л е г а л і з а ц і ї**, вдало чи невдало, це вже інше питання, основних, чітких ідей опрацьованих і філософічно обоснованих впродовж, що не сягає до Егік у ра в старовинній Греції, повних двох століть до 1789-го року. Батьками французької революції 1789 р. були між іншими Вольтер, Дідро, Руссо, Монтеск'є і інші Спінози, сучасників і попередніх поколінь не лише французів. І не зайвим буде відмітити, що ані один з дійсних батьків французької революції не жив уже, коли їхні ідеї були **л е г а л і з о в а н і** в 1789-тому році французькою революцією. І ніхто з французів ані чужинців, навіть не думав про те, щоб 1789 рік вважати **т о ч а к о м** французької революції. А вже напевно ніхто не був настільки наївно-зарозумілий і самозакоханий, щоб думати і писати, що французька революція почалася в 1830-тих або 1840-их роках тому лише, що він щойно тоді підріс і вклучився в неї. Але на те потрібно не лише говорити і писати про потребу традиції і її значення, та про традицію духовно-культурних вартостей, як зміст і основний хребет в житті народу, але треба самому її мати, нею жити і нею в житті кермуватися. Це зовсім не переважає прогресом чи поступом в житті людини чи людських спільнот.

Без основної ідеї **о б'є к т и в і з с а н о ї** впродовж двох століть, закореної в масах і її провідниках, французька революція, якщо взагалі була можлива, була б звичайним блуканням і блуканням а не проголошенням "декларації прав людини і громадянина" і боротьбою за неї.

Проголошення декларації прав людини і громадянина було неминучою залізною послідовністю праці і підготовки кількох поколінь впродовж довгих літ. Розуміється, що й без такої підготовки могла б **и р а й т и** "революція" з **ж а р а м и**, **димом**, **к р а в'ю**, **трупами** і **руїнами**. Таку "рево"-**"люцію"** у нас декто впродовж останніх несповна двох десятиліть проповідував, **"щоб лихо танцювало"**.

Справжня революція, іноді навіть без **п о ж а р у**, **к р о в и**, **т р у п і в** і **руїн** може відбутися лише тоді, коли чітко усвідомлюється, **я к и й н о в и й п о р я д о к і л а д** на місце усуненого, слід встановити. А це може статися лише на основі **з а з д а л е г і д ь** виплеканої ідеї і програми та належної підготовки.

Нема сумніву, що в революції не оминати, і що революція не може бути позбавлена стихійно-**т р о п і й н и м** первнів. Це є, так би мовити, **"п р а в о"** революції. Але, що іншого є вважати, що молодість мусить **"в и ш у м і т и"**, а що іншого є вважати, що молодь має **л и ш е** і в с е **"шуміти"**. Революція мусить мати в своїй основі **к о н с т р у к т и в н і** **к е р в н і**.

"Політична стратегія" в Україні в 1917- 20 роках була дуже ясна, хоч може й складна. Але нічого з тої "стратегії" не вийшло. Бо ж в ім'я ч о г о м а л о в и й т и? В ім'я **"боротьби за існування"**? В т о м у п и т а н н і б о л ь ш е в и к и м а с п е р е в е р ш и л и, обіцяючи **"к р а щ е"** **"і с н у в а н н я"** і т а н а в і т ь **б е з "б о р о т ь б и"**. І політично-несвідомі і невироблені маса, а між нею і деякі передовики, у своїй **"політичній стратегії"** кішми за ними. Вище більшовиків в **"боротьбі за існування"** і в **"політичній стратегії"** стрибнути було неможливо.

І тому с т а н о в и м х р е б т о м для всякої боротьби, а тим більше визвольної боротьби, може бути лише, о с н о в н а і д е л д у х о в о - м о р а л ь н о ї в а р т о с т и, о п е р т а н а с в і т о г л я д і.

Ця основна ідея, впливаюча зо світогляду, об'єктивізована, мусить полонити маси, ввійти в кров і кість громадянина і мусить бути прийнята ним як своя власна, як неподільна частина його е с т - в а. Так щоб вона його кинула у вир боротьби.

І щойно тоді можна примінювати "політично-стратегічну доктрина".

І коли ми сьогодні бачимо кругом себе тут і там різні борсання, плани, "доктрини", також на міжнародньому форумі, для створення стійкого миру, і нічого з того не виходить путнього, то не тому, що не можна опрацювати "політично-стратегічної доктрини", бо кожний табір для себе її має, лише тому, що нема основної, всім спільної провідної ідеї, на якій можна б опертися в опрацюванні такої спільної "доктрини".

Покащо не йде про те, щоби всі погодилися на якусь одну ідею, чи її сприйняли. Покащо іде про менше складне питання, а саме, щоб всі зрозуміли і погодилися, що без такої ідеї неможливий дальший поступ і що така ідея мусить бути. А тоді - тоді й знайдеться вона, бо мусить найтися.

Це відноситься так до міжнародніх, як й до внутрішніх питань.

У внутрішніх питаннях іде головню про ясне і точне с е б е в и з н а ч е н н я. Хотілося б, щоб не ширилося баламутство, як це було досі і з тепер. Кожному вільно визнавати такий світогляд і таку політичну систему, про яку він переконаний, що вона є п р а в и л ь н а. Це не є вимога чи право демократії, ц е є в и м о г а к у л ь т у р и. Але хотілося б щоб називано ті речі за стало і загально визнаним істотним ім'ям.

Це знов вимога ясного і точного, не лише самовизначення, але і зрізничкування народніх мас, їх виховання і політичного освідомлювання, та вкінці правопорядку, опертого на морально-етичних засадах. Хотілося б, щоб народні маси остаточно довідалися і знали х т о, щ о с о б о ю у я в л я є і к о г о і щ о т и м. - масам, п о в л а с н о м у і с в о б і д н о м у виборі, визнати, та з к и м не лише сьогодні, але і в рішакій для народу момент, іти і не датися в "політичній стратегії" ворогом збаламутити і заманеврувати. В тому є рація і виправдання існування політичних організацій чи партій.

Політика - це не еквілібристика. Політика мусить бути гнучкою, але то не значить, що вона має бути б е з т в е р д і, чи без хребта.

Тою твердю, тим хребтом для політики і політичних партій є с в і т о г л я д і впливаючі з нього ж и т т є в і з а с а д и. Реалізація світогляду і засад укладена в певні форми і системи. Ці форми і системи, в протилежність до с т і й к о г о с в і т о г л я д у, є змінні, в залежності від розвитку і поступу духово-культурного життя.

З м і с т о м ж и т т я і й о г о д в и г у н о м б у - л и, є і з а л и ш а т ь с я д у х о в о - к у л ь т у р н і в а р т о с т і.

Це не значить, що "боротьба за існування", як вже в горі зга-
дано не має впливу на життя людини і людських спільнот з їхніми
формами і системами, Але інше питання є визнати їх вплив, а зовсім
до іншого визнати їх як зміст і рушійну силу історичних процесів.

В зв'язку з тим вважаємо необхідним звернути увагу на те, що
так кожний світогляд, як і кожна система, з якими ми не погоджує-
мося, чи їх поборюємо як цілість, мають в собі деякі позитивні сто-
рони. Не конче в с е треба і можна викинути зо світогляду чи сис-
тем, яких ми не визнаємо і відкидаємо. Дещо з них м о ж н а, а де
коли й треба прийняти. Розуміється, що прийняти можна лише те, що
не суперечить визнаваному нами світоглядові чи системі.

В тому власне і узагальнюється с и н т е з а: якою є на-
ці о н а л ь н и й с о л і д а р и з м, про що буде згадка в од-
ному з дальших розділів.

Розглядаючи поодинокі системи ми взяли на увагу лише деякі з
них, які сьогодні існують, поминаючи ті, до яких не маємо доступу,
або які вже належать до історії, як напр. італійський фашизм чи ні-
мецький націонал-соціалізм, згадуючи лише їх місцями, щоб в конкре-
тних випадках провести порівняння з іншими системами в конкретних
питаннях.

Кож. соціоризм = синтез позитивних сторін різних світоглядів!

Світогляд - філософія на містично-релігійному ґрунті
1) змісту і цінності морального життя
3) як жити з собою, життя і співжиття
на землі керуватися в тім співжитті
Світогляд - філософія на життєво-дуже людському, бусолом, а не
лише, нітка Аріядни

С В І Т О Г Л Я Д

та

Й О Г О З Н А Ч Е Н Н Я.

Якщо не всі, то напевно більша частина думачих людей, час-від-часу, застановляється над питанням початку і цілеспрямовання в світі, змісту і остаточної цілі людського життя; а вслід за тим, над питанням, як же ж улаштувати життя і співжиття з іншими та чим в тому житті і співжитті керуватися. Такі питання, це є, свідоме чи несвідоме шукання світогляду. І відповіді на це питання творять с в і т о г л я д.

Сам по собі світогляд, це не містика, ані метафізика, ані тим більше теорія.

Світогляд має справу з дуже конкретним і практичними, життєвими питаннями. Він дає нам відповідь на питання що таке світ і яке наше місце і ролі в тому світі; вказує нам, як ми повинні влаштувати своє особисте життя і життя нашої родини; вказує нам, як ми повинні співжити з нашими сусідами, ближчими і дальшими, з якими разом творимо спільноту і з якими такої спільноти не творимо; та вкінці дає нам відповідь на питання, до чого прямуємо.

Світогляд є тим фундаментом, на якому будуємо своє життя, і дороговказом, чи бусолою, чи це, краще кажучи, ниткою Аріядни, яка допомагає нам пройти крізь крутість життя, щоб дійти до світла. На фундаменті - світогляді укладаємо цеголку за цеголкою наше життя і співжиття в спільноті, і цілої спільноти в одну гармонійну цілість. Без тої нитки Аріядни, без світогляду, ми блукали б і борсалися б на всі лади не розуміючи одні одних, що остаточно, в найкращому випадку покінчилося б "перекотиполем" тобто ми стали б іграшкою вируючих сил.

На світогляді, як на фундаменті, як на добре підготованім ґрунті, родяться і виростають ідеї, які, уложені в гармонійну цілість дають нам уяву-образ світу чи чогось іншого до чого в тих ідеях прямуємо. І тут дійсно можна потрапити в містику і метафізику, якщо не думати реальними категоріями і логічно.

Коли йде про політичне питання, про політичні ідеї, то з них укладаємо собі в гармонійну цілість ідеологію, на основі якої опрацьовуємо політичні програми і навколо тієї програми, для її реалізації, гуртуємо людей. Для тієї реалізації згуртовані люди опрацьовують політично-стратегічний план і реалізують цю програму.

Так побудована програма і політична стратегія, як уже вгорі згадано, повинна нас до боротьби за неї і додає їм патосу, завзятості, ризиків і витривалості в тій боротьбі. Атрибути, без яких жодна боротьба і перемога не можливі.

І в тому всьому, власне, є вага і значення с в і т о г л я д у.

Питання світогляду, здається так старе, як старює думача людина.

Не конче д с й н о, але, історично беручи, вже в старовинній Греції чітко зарисувалися два основні, взаємно собі протилежні світогляди, а саме ідеалістичний і матеріалістичний.

Матеріалістичний світогляд - все в світі зумовлено лише рухом
ідеалістичний світогляд - всім сущим керує ^{кермує} Дух.
Обидва виходять на спів

- 3 -

Матеріалістичний світогляд виходить із за-
ложення, що все, що діється у всесвіті і кругом нас включно з нами
є ніщо інше, лише рух матерії. Ніщо інше, лише цей рух матерії
є причиною і обумовлює, незалежно від людської, чи чийсь іншої
волі, всі явища і ставання, кажуть матеріалісти.

Ідеалістичний світогляд виходить із засади що
все, що діється у всесвіті і кругом нас, включно з нами є кермова-
не видом, не матеріальною Силою і що всі явища є не результатом
руху матерії, а послідовним, закономірним і логічним прямуюванням
до означеної тою вищою Силою Меті. Не причиновість, але цілеспря-
мованість обумовлюють ставання.

Вже майже дві з половиною тисячі літ, між тими двома світог-
лядами іде невпинне змагання.

Безперечно, що ніхто не може д о в е с т и правдивості того
або іншого світогляду. Так само як матеріалісти не можуть довести,
що все є рухом матерії, так само і ідеалісти не можуть д о в е с т и,
що всім ставаннями кермує Д у х. Як один так і другий сві-
тогляд опирається лише на в і р і, що воно є так, а не інакше. Всі
намагання матеріалістів науково довести правдивість їхньої теорії
не довели до бажаного вислідку. Визнавцям матеріалістичного світог-
ляду не лишається нічого іншого до вибору, як лише в і р и т и
в те, що проповідували і проповідують батьки матеріалістичної тео-
рії.

Але дуже помиляються і прамітивізують питання різниці між сві-
тоглядами ті, які зводять її до питання "примату Духу чи Матерії".
Питання ідеалістичний чи матеріалістичний світогляд далеко-далеко
не висчерпують питання Дух чи Матерія. Дискусія на тему "примат Ду-
ху чи Матерії" була б може й дійсно безплідна, якщо б в тому пита-
нні не були сховані практичні, життєвого, п о в с е д е н н о г о
характеру питання. Питання "примат Духу чи Матерії" послідовно і
логічно висунує питання змісту і форми людського існування і спів-
життя. І визнаючи так одного, як другого світогляду стрінулися з
тою залізною послідовністю і логікою в практичному житті. Так од-
ні як і другі намагалися і намагаються реалізувати, чи легалізува-
ти той зміст і форму, які послідовно і логічно випливають з їхньої
го основного світогляду ідеалістичного чи матеріалістичного.

І тут, а не деінде, генетично беручи, треба шукати дійсних
п р и ч и н б о р ь б и, яка існує від непам'ятних аж до ос-
танніх часів.

Сліди боротьби тих двох світоглядів знаходимо вже в гіндуській
книзі Мудрости - Веда і книзі законів Ману та в п'ятикнижжі Мойсея
і книгах пророків. Нарід Ізраїля очікував спасіння від Месії. Месія
пришов, почав боротьбу з книжниками і фарисеями та прогнав торгов-
ців зі святині Духа. Ізраїль не послухав Месії.

Боротьба за "Лебенсraum", колом інших цілих народів і рас,
нищення культури і цивілізації інших народів це є пожив'я натура-
лізму, з його матеріалізмом.

Всім, хто може призабув, мусимо пригадати, що страхіття тота-
лізму, які ми одні щойно пережили, а другі, на Сході, ще пережива-
ємо, то все є наслідки натуралізму в його індивідуалістично-мате-
ріалістичним світоглядом, який уважає, що змістом життя людини є
її "боротьба за існування". Бож пропагатори, речники і провідники
тих тоталізмів, а саме Ленін, Сталін, Мусоліні і Гітлер це є ніхто
інший, лише вихованки соціал-демократії, два перші російської, Мусо-
ліні - італійської, а Гітлер - австрійської соціал-демократії.

Тоталізм був би натуралізмом з індивідуалістичним - індивідуалістич-
ним світоглядом, який в основу свого світогляду, боротьбу за
існування.

Відомо, що соціал-демократія всеціло, без решти спирається на індивідуалістично-матеріалістичному світогляді, з натуралістичною "боротьбою за існування". Звідси й походи тих тоталізмів на різних сторонах світу по різних "лебенсрауми" для "запewnення існування" своїм народам чи "класі пролетаріату" копитом інших народів чи клас. Отже ж, не н а ц і о н а л і з м, що означає вияв життя й живучості та гідності нації, лише індивідуалістично-матеріалістичний світогляд, чи, краще кажучи, натуралізм є тим, що заставив творити тоталітарні системи для збірної "боротьби за існування". І тому Гітлер назвав свій рух і систему націонал - с о ц і я л і з м о м. В гітлерівській тоталітарній націонал-с о ц і я л і с т и ч н і й системі було стільки націоналізму скільки його є у всіх інших системах інших народів - держав. І не він, не націоналізм заважив в гітлерівській системі, лише н а т у р а л і з м переважив в тій системі.

І то є істина, яка спливає людською кров'ю і залишає піраміди людських черепів.

І тут ми приходимо до питання "примат Духу чи Матерії".

Від перемоги того чи іншого світогляду залежить доля цілого людства з його дотеперішніми надбаннями в царині культури і цивілізації та людська г і д н і с т ь.

Від тієї перемоги залежить, чи людина піде по шляху духово - культурної творчості чи буде завернена і спрямована по шляху примітивного, хоч вибросного в наймодернішу техніку "існування".

З тих двох основних світоглядів матеріалістичного і ідеалістичного, розвинулися різні відміни світоглядів. Для нас тут важні два дальші засадничі світогляди, а саме: індивідуалістично-матеріалістичний і універсалістично-ідеалістичний.

ІНДИВІДУАЛІСТИЧНО - МАТЕРІАЛІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД.

Індивідуалістично-матеріалістичний світогляд впливає з н а т у р а л і з м у.

Н а т у р а л і з м всі явища у всесвіті включно з людиною, розглядає як п р и р о д н и й /натуральний/ процес, без якого-небудь цілеспрямовання, який дається так само природно, виключно людським розумом, пояснити.

Тимто натуралізм, а за ним й індивідуалістично-матеріалістичний світогляд оперті на р а ц і о н а л і з м і і п о з и т и в і з м і, тобто вирішальним для них є те і лише те, що п о з и т и в н о досліджене, провірене і стверджене людським р о з у м о м. Що для людських органів сприйняти є недосяжне, й розумом не стверджене, це, для визнавців натуралізму, не і с н у є. Такий погляд послідовно і логічно довів, бо мусів довести до і н д и в і - і д у а л і з м у і м а т е р і я л і з м у.

В центрі поставлено людину з її р о з у м о м, як найвищим суддею, а дійсним для того судді стало лише те, що він може бачити і діткнути, проглянути і розкласти на атоми, тобто матерію.

Поминаючи те, що натуралістично-матеріалістичний світогляд своїми початками сягає до старовинної Греції, з грецьким філософом Епікуром на чолі, новітній індивідуалістично-матеріалістичний світогляд повстав в середньовіччі, в добі т.зв. В і д р о д ж е н н я.

*Натуралізм → індивідуалізм, матеріалізм
раціоналізм і позитивізм
Епікурський матеріалізм: Епікур*

Відкриття Америки в 1492 році не мало вплинуло на посилення того світогляду. Але рішучий вплив на його посилення мали відкриття в ділянці астрономії в 16-тому столітті та розвиток позитивних природничих наук, астрономії, фізики й математики.

Розвиток тих наук дав натуралістам причини вважати людський розум всесильним, непомильним і всевладним.

Вслід за тим, піддано основній ревізії і безпощадній критиці питання релігії і Церкви, моралі, етики, та питання суспільного й політичного порядку.

До всіх тих питань, згідно з раціоналізмом підійдемо з погляду корисності. Все що розумом визнано за корисне, все те визнано як виключні і непохитні та всевладні правди. Все, що не відповідало тим вимогам, відкинено як "межусобне і безплідне", чи, як "опіум". Коротко, як висловився один з тодішніх філософів, "цілий світ поставлено на голову", і світу було стільки і в ньому лише те правдиве, що ця голова могла охопити і зрозуміти.

В питаннях релігійно-церковних піддано сумнівові, якщо цілковито не відкинено Об'явлення.

Згідно з тим вирішено питання моралі й етики. Мораль і етика об'єктивно, тобто поза одиницею - кажуть індивідуалісти - не існує. Джерелом моралі і етики - кажуть вони - є сама людина. Все є етичне і моральне, що людина за таке визнає. І в тому між іншим, є істота індивідуалізму.

Таксамо раціонально підходить індивідуалістично-матеріалістичний світогляд до самої людини. Натуралісти розуміють, що так само, як частинкою вируючої матерії є наша планета-земля, яка впродовж мільйоніволітнього вирування навколо свого осередку-сонця, пройшла природним порядком різні переміни і переродження аж до сьогоднішнього вигляду, так само все, що знаходиться на тій землі, тобто рістня з тваринним світом, а в тому і людина, є частинками тої вируючої матерії.

Сьогоднішня людина, - кажуть натуралісти, - є нічим іншим, лиш частинкою, а т о м о м, тої вируючої матерії і н а л е ж и т ь до т в а р и н н о г о с в і т у, яка в часі мільйоніволітнього процесу, п р и р о д н и м порядком, пройшла різні зміни і переродження - дехто, як приміром Дарвін, твердить, що з певної породи малих - та дійшла до сьогоднішнього стану і вигляду людини. Сьогоднішня людина - кажуть натуралісти - є ніщо інше, лише розумна, думаюча звірина і є так само як звірина лише т у з е м н и м - і - д о ч а с н и м с о т в о р і н н я м. Не Бог сотворив людину - каже німецький філософ матеріалізму Гербарх - а навпаки, людина сотворила собі, у своїй уяві, Бога. Буття людини тут на землі починається і тут же, її смертю кінчається - кажуть натуралісти. Людина-одинаця є сама для себе ціллю. Природа наділила її всіми атрибутами і розумом для влаштування собі вигідного життя, що й є її ціллю. В тому людина є свободна. Цю свободу вона набула природним порядком, фактом народження на світ, завданням людини, кажуть натуралісти, - є здобування собі засобів на вигідне життя, способом, який їй розум підказує. Здобування цих засобів на прожиття це й є "боротьба за існування"; як це бачимо в природі в рослинному чи тваринному світі. Інших, вищих цілей і завдань людина натуралістів не має.

Згідно з тим поглядом, підходить натуралістичний індивідуалізм й до питання взаємовідношення між людьми.

Взаємовідношення між людьми, відношення одиниці до одиниці, включно до суспільства, є обумовлене здобуванням засобів на прожиття. Для вигіднішого і успішнішого здобування засобів на прожиття, одиниці "сугрюгаються", творять гурти чи зв'язки і спільними силами ті засоби роздобувають, подібно до того як це бачимо в тваринному світі отари. Для забезпечення собі спокійного здобування і споживання тих засобів та для оборони і охорони себе і тих засобів одиниці, вже як розумні створіння, творять ширші гурти включно до держави чи якоїсь іншої "спільноти". В тій "спільноті" чи державі, в часі здобування засобів на прожиття, в часі "боротьби за існування", повстає і розвивається духово-культурне життя з морально-етичними засадами, наука, політика, які всі разом є надбудовою того здобування засобів та мусять бути достосовані до способу чи процесу продукції-кажуть матеріалісти. Ціле духове життя, історичне ставання, чи "історичні процеси" добачують натуралісти не в ціле-спрямуванні, лише в причинності, якої основним джерелом є гін і змаг одиниці з її злободневною боротьбою за своє існування. Це ставання, цей процес відбувається так би мовити знизу вгору, від одиниці до людських спільнот. І тут, в тому погляді коріниться вимога не-обмеженої свободи для одиниці, чи т.зв. лібералізм, який у своєму здійсненні себе, викликав протилежну скрайність, а саме тоталізм.

Цей індивідуалістично-матеріалістичний світогляд, загально взявши, став основою суспільних і політичних систем демократизму, а саме ліберал-демократизму з його ліберал-капіталізмом і тоталітарного демократизму з його державним капіталізмом.

Про певні відхилення між тими двома системами буде мова нижче, при обговоренні тих обох систем.

В тому місці не від речі буде відмітити, що німецький націонал-соціалізм і вся його система й політика були оперті в своїй основі на натуралізм.

При тому треба тут же відрізнити індивідуалізм у філософічному розумінні, як систему, яка вважає одиницю, індивідуум найвищою вартістю і ціль саму для себе, як джерело й осередок всього ставання, моралі й етики, від одиниці як особовість, індивідуум як суспільну вартість.

Одиниця як особовість, яка своїми особистими здібностями видигається зі суспільної гущі у верх чи вперед, та в тій чи іншій ділянці творить нові вартості, або формує і унапрямує, в рамках всіх обов'язуючих морально-етичних засад; життя людських спільнот, чи якоїсь з його ділянок, є явищем позитивним і конструктивним і в тому є її суспільна вартість.

Але вважати, що одиниця є найвища вартість сама для себе, що може вважати себе джерелом моралі й етики і всього ставання чи історичних процесів, є явищем негативним і деструктивним для життя і співжиття людських спільнот. Такі індивідуальності в сполучі з матеріалізмом роблять спустошення не лише всередині спільнот-народів і їх держав але й поза ними у співжитті тих народів, чого доказом чи потвердженням є дойно пережиті нами воєнні страхи.

І для боротьби з таким індивідуалізмом людство мусить змобілізувати всі свої сили.

Той індивідуалізм ліг в основу натуралістичного індивідуалістично-матеріалістичного світогляду.

- 22 -

Тут же уважасмо також за потрібне відмітити, що істотним для індивідуалізму як вже вгорі згадано, є думка, що джерелом моралі і етики є одиниця, яка являється ціллю сама для себе. І тому кривду українцям роблять ті, що почуття гідності і достоїнства в українців, головню хлібаробів, називають індивідуалізмом. Почуття гідності і достоїнства далеко не є тотожне з індивідуалізмом. Розуміється, що знебага гідності і достоїнства заставляє українця реагувати таким способом який викликає враження індивідуалізму. Але в істоті українець є наскрізь суспільницьким типом, що вже не раз впродовж історії і в повсякденному житті довів і зовсім не вважає себе чк одиницю "джерелом моралі і етики" будучи в основі, глибоко моральним і культурним, що часто густо хихацькі сусіди надуживають у свою користь.

УНІВЕРСАЛІСТИЧНО - ІДЕАЛІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД.

Універсалістично-ідеалістичний світогляд спирається на волюнтаризм і

Він не заперечує і не легковажить матерії і її вирування, так само як не відкидає людського розуму. Цей світогляд також дорожить здобутками науки. Але, було б образою для науки визнати як "науково" доведено, що людина походить від малпи; чи що історичні події обумовленні боротьбою за існування і процесом продукції і т.п. "закони", чи "наукові" докази. Все це є лише гіпотези, чи припущення.

Питання не стоїть в площині або-або. Або Дух - або Матерія. Це було б дійсно досить примітивно. Питання стоїть куди глибше, на яке наука не дала досі задовільної відповіді і ледви чи коли її дасть. З того видно, що людський розум має межі, поза які не може вийти, і є щось, чого людському розумові не під силу осягнути.

Людина від непам'ятних часів, аж по сьогодні, повсякденно, як у зовнішньому світі, так у своїх внутрішніх переживаннях, зустрічається з явищами, яких вона, без різниці ступеню особистої освіти вродженої чи набутої інтелігенції, ніяк зрозуміти не може. Деколи людські плани, розумно опрацьовані до найменших подробиць з угляданням всіх припущень, розпадаються, і то деколи до самих основ, як домики з карт. І на всі ці явища, на всі ці невдачі людина, у своїй безсильності і безрадності здвигає раменами і відповідає "га, що ж, воля бога". І наука тут безрадна. Натуралізм з раціоналістично-матеріалістичним підходом і "теорією історичного матеріалізму" ніяк на те все, як і на багато інших явищ, не годні дати відповіді. Натомість матеріалісти відповідають на те все, що треба вірити, що наука ще й ці тайники відкриє. Якщо так, якщо наука досі не відкрила і не може відкрити тайників, а кажуть нам вірити, що вона відкриє колись, якщо вірити, то вірмо в те, що нам об'явлено.

В теорію Птолемея, також "науково", що земля є осередком а сонце колує навколо неї, сумнівалися. Але, відкинули її до й н о т о д і, коли Коперник дійсно науково довів, щось якраз протилежне, а саме, що сонце є осередком, і земля колує навколо нього. І коли наука досьогодні не довела і не доводить правдивості історичного матеріалізму, то вірно - і тут приходимо до основ універсалістично-ідеалістичного світогляду, що і с н у є С и л а, людському розумові недосяжна, і що тою силою є І д е а л ь н и й, бо від матерії незалежний а б с о л ю т н и й Д у х, обдарований розумом і в о л е ю, який всіми ставаннями доцільно кермує.

Цей абсолютний Дух, пануючий у всесвіті, охоплює собою і людину, наділену також р о з у м о м і-в о л е ю-. В тому і є значення і зміст, що людина створена "по образу і подобию Божому". Те, що зовемо людиною, це є той р о з у м і в о л я, цей "образ і подобіє Боже" в д о ч а с н о м у т і л і. Ця людина, покидаючи земну дочасність, переходить до життя вічного з абсолютним Духом-Творцем.

Посідаючи "по образу і подобию Божому" розум і с в о - б і д н у волю, людина не є сама собі джерелом моралі і етики, як твердить індивідуалізм. Джерело моралі і етики, якими людина у своєму земному дочасному житті має кермуватися є п о - з а л ю д и н о ю. Її є людині також о б ' я в л е н і. Для інтерпретації і додержування моралі й етики людину власне й обдаровано р о з у м о м і в о л е ю. Від правильної чи неправильної інтерпретації, чи р о з у м і н н я моралі й етики та їх додержування чи недодержування з в о л і людини, залежить, чи людина піде по лінії Добра чи Зла.

Не причиновість, лише доцільність, тобто прямування до ц і л і, чи ц і л е с п р я м у в а н н я обумовляють історичні ставання чи процеси. Ці ставання чи процеси відбуваються, так би мовити, від цілості в низ. І тут коріниться вимога, яку ми вже сьогодні стрічаємо в різних виданнях і промовах, навіть найскрайніших лібералів, формування життя і співжиття людей і людських спільнот з у в а г о ю н а ц і л і с т ь, а не їхні складові частини.

Безперечно, що на шляху до цілі, в продовж історичного ставання чи процесу і дії, так людини як і людських спільнот, стрічаємо перешкоди, що стають причинами і заставляють нас змінити запланований а вибрати новий шлях. Але ці перешкоди-причини стають лише п р и ч и н к о м в і с т о р и й н о м у с т а в а н н і чи п р о ц е с і. А не обумовляють самого ставання чи п р о ц е с у. В поході до Києва -Цілі, тобто історичному ставанні -будові Української Держави, українська армія стрінула на обраному -плановому шляху перешкоду і ця перешкода стала причиною до зміни і обрання іншого шляху в продовжуванні походу до Цілі. Але ніхто не може твердити, що ті перешкоди-причини обумовляли взагалі похід до Цілі й історичного ставання чи процес відбудови Української Держави. Тим робом ці перешкоди стали лише причинками, але собою не зумовлювали самого ставання -процесу, яке було н а м і р е н е так перед ними, як і по них і поза ними.

Чи може хто небудь, сьогодні, віднайти причини, чому ми ведемо боротьбу за свою політичну самостійність, в якій мільйонами гинуть найкращі сини і дочки українського народу? А як вони є і їх хтось віднайде, то чи ті причини історичного ставання є матеріяльного порядку? Ні! В основі своїй є вони духово - морального порядку. Коли тут і відіграє роль питання матеріяльного порядку, тобто соціально-економічне питання, то лише як чергове по духово-моральному питанню. І так діється зо всіми історичними ставаннями чи процесами.

Призначення людини є жити в людській спільноті з такими самими як вона людьми, згідно зобов'язуючими всіх засадами моралі й етики. Тут, в тій людській спільноті, людина своєю працею причиняється до творення і розвитку духових і культурних вартостей, що й є змістом життя людини і людських спільнот:

Зав'язком - основою такої людської спільноти є подружжя - родина. Так як призначення подружжя є збереження людського роду, так само призначення родини є стати основою клітиною, з якій розвивається людська спільнота, в якій людина удосконалюється і наближається до свого Творця для життя вічного.

Як засіб людського життя і творчості існує оточуючий людину матеріяльний світ. Матеріяльні добра, байдуже в якому вигляді і стані, дані людині в її повне користування. Від розуміння моралі й етики, залежить, як людина покористується цими матеріяльними добрими. І в тому одна з життєвих проб людини. Матеріяльні добра, як засіб, дано всім в однаковій мірі для заспокоєння життєвих вимог і потреб.

Якщо людина, своїм розумом і волею, неправильно, а може й шкідливо інтерпретує мораль і етику, тоді є збірною воля спільноти, до якої людина належить, щоб їй належно зінтерпретувати мораль і етику згідно з якими вона має в дочасному житті поступати. В тому й значення спільноти що в ній людина доповнюється й удосконалюється.

В процесі творення і розвитку духових культурних вартостей та доповнювання і досконалення людини, заіснують все нові й нові вертості людського духа, які або спричиняють наглий зворот в дотеперішних поглядах чи засадах, або, в певній точці свого напняття; Зустрічаючи на шляху свого здійснення чи легалізації спротив, насильно, назрівшими силами, здійснюють чи легалізують себе, обумовляючи чи спричиняючи тим способом наглий стрясення цілими людськими спільнотами з їхніми системами й формами, що називаємо революцією. Визнати ці насильні наглий стрясення, тобто революцію як засаду чи закон в зміні поглядів, а за ними систем і форм, чи чогось іншого, це було б те саме, що визнати, що кожне міжнародне непорозуміння мусить вирішуватися війною. А знаємо що так воно не є.

Революцію треба прийняти як скрайну реакцію проти насильства чи несправедливості. Де нема насильства і несправедливості там нема підстав і не може бути революції. Там ріст і дозрівання, а з тим і всякі зміни, відбуваються вільно нормальним, поступовим, тобто вільним шляхом. Потвердження того є сьогоднішня політика Англії з її соціально-економічними реформами.

Духово-моральні і культурні вертості стають вище за вертості соціально-економічні. Чи ця засада, або краще кажучи правопорядок буде примінений і в міжнародній політиці, тобто в співжитті з народами і усуне насильні стрясення, залежить від усвідомлення собі правопорядку й справедливості та наслідків насильства й несправедливості.

Абсолютний Дух охоплює всі народи, які через Нього і в Ньому творять вселюдську спільноту.

Такий є універсалістично-ідеалістичний світогляд, на підставі якого, як на плідючій ниві, родяться ідеї і з них, в гармонійну цілість укладаються образи практичного, дочасного життя людини і людських спільнот, з їхнім змістом і засобами життя.

Щойно в світоглядових охопленнях практичного життя набирав повного значення питання "Дух чи Матерія".

Їх значення найповніше виявляється при будові держави з її формою і устроєм.

З історії відомо, що вже три тисячі літ перед Христом існувала держава, а саме в Китаї. Це ще не значить, що це найстарша держава, як твердять історики. Вона для істориків може бути найстарша. Але то ще не значить, що до історичного часу, до історичного нотування не існували держави.

Ця Китайська держава вже третього тисячеліття перед Христом, мала писане державне законодавство. Значить, інституція держави для історії існує вже, приблизно, 5000 літ. До було в доісторичних часах, можна лише догадуватись чи робити висновки на підставі дослідів над племенами, які ще сьогодні живуть, на нашу думку, первісним життям.

Досліди над походженням і істотою держави ведуться від старовинних віків по сьогоднішній день. Досліди ведуть духовники і світські - філософи і правники - соціологи і політики. Але від Платона і Арістотеля по сьогоднішній день, не знайдено однозгідної відповіді на питання походження й істоти держави. Інакше на ті питання відповідають духовники, інакше світські дослідники, інакше філософи, а інакше правники, інакше соціологи, а інакше політики. Але на тому не кінець. Між ними інакше відповідають натуралісти чи матеріалісти, а інакше волютаристи чи ідеалісти, інакше капіталісти, а інакше соціал-комуністи, інакше ліберальні демократи - а інакше тоталітарні демократи, інакше монархісти - а ще інакше республіканці. Вкінці інакше на ті питання відповідали в давні віки, інакше в середньовіччі, інакше в новітні віки до 16-го століття, інакше в 17 і 18 віках, інакше в першій половині 19-го віку, а інакше в другій половині того ж віку, інакше на початку 20-го віку, а інакше по першій світовій війні, а ще інакше сьогодні, по другій світовій війні.

Про що це свідчить?

По перше, це свідчить, що життя людини і людських спільнот має свої тайники, недосяжні людському розумові. Подруге, що те життя є так многогранне і складне, що його не можна вложити в жодні математично-наукові формулки. А потретє, це свідчить, що життя людини і людських спільнот розвивається з такою динамікою, що дослідникам важко зловити його в якійсь статичній точці і, як крілика на столі, чи квасу пробівці, дослідити, та дати наукове вичерпне визначення. Вкінці, це звертає нашу увагу ще на один момент, а саме, що форми і устрою держави не можна держатися незмінно і повсякчасно, та що вони вимагають час від часу, щонайменше, коректив.

Але, попри ті розбіжності в поглядах на походження і істоту держави, майже всі, приблизно, в найзагальнішому розумінні, погоджуються в одному, а саме, що держава, без уваги на походження, форму і устрій, то є постійне охоплення людей, осілих на території, точно означеній межами, з власною зверхністю і владою для охорони на зовні і порядку внарі, як і підпорядковані всі громадяни.

Ось так можна передати загальне розуміння держави, яке можна скопити з різних визначень дослідників. Поза цим ідуть уже додаткові докладні й розбіжні ознаки.

Загальне розуміння держави є доповнене чи розвинене різними дослідниками в залежності від їхнього світогляду. Починаючи від вислову "держава" /яка?/, через "постійне" /від коли і доки?/, "об'єднання людей" /яких?, чим між собою пов'язаних?/, "звласною зверхністю і владою" /якого походження і де їхнє джерело?/, "порядку внарі" /якого, усталеного чи устальованого?/, аж на питанні "підпорядковані всі громадяни" /як далеко?/ кінчаючи, все це підлягає інтерпретаціям і доповненням в залежності, як сказано, від світогляду.

Одначе, держава це є наскрізь політична організація. А всім нам відомо, що політика, це є, як хтось сказав, "мистецтво можливого", це є компроміс, між тим що хочеться і повинно бути та тим, що можна досягнути і що мусить бути. І тому при будові й розбудові держави, також важить традиція, культура, психологічне наставлення та, кінець кінцем структура суспільного організму народу, який будує державу і який має в ній жити. І той момент має так само вплив на дослідників при їх дослідях, інтерпретаціях, визначеннях і поглядах на державу. І тому, загально відомо, що поза різними епохами і діб, в поглядах на державу це більші різниці в тих поглядах, стрічаємо в народів. Загально відомо, що інакший погляд на державу мають американці, інакший англійці, інакший французи, італійці, чи еспанці, а інакший німці, а ще інакший росіяни та поляки. Про що це свідчить та перед чим остерігає? Це остерігає нас перед наслідуванням чужих зразків і вкладання в них себе чи народу, як в прокрустове ліжко.

Але дань політиці не може й не сміє в ніякій мірі, і в нічому кривдити світогляду. Не зважаючи на подекуди брутальні вимоги політики, світогляд завжди залишиться дорогою вказом у політиці, так як в еля в людському житті. Різниця між добами чи народами в поглядах на державу і згідно з тим, політика, впливає, з світогляду, байдуже, доби чи народів.

Без світогляду в будові і кермі держави і політиці - те саме, що без ідеї в мистецтві. Мистець, байдуже який, пензля, долота, чи пера, має ідею, яку формує на полотні, в камені чи на папері.

Політик, а з ним цілий нарід, мусить мати ідею-світогляд, яку формує в державі.

Зміст і форма, чи ідея і форма - вічний закон.

І всі сьогодні існуючі держави вірні цьому законові.

Д е м о к р а т и з м.

Від якогось часу ми щораз частіше читасмо чи то в пресі, чи в журналах, чи навіть окремих виданнях, та слухасмо в раді-євих аудіціях і промовах поважних бувших, чи сьогодні актив-них західньо-європейських і позаєвропейських політиків, дипло-матів, економістів і соціологів, а навіть звичайних громадян, при т.зв. "круглих столах", голоси критики під адресою демок-ратії. Щораз то настирливіше, чуємо голоси розчарування в демо-кратії мовляв "ми інакше уявляли собі демократію і інакше її розуміємо, як ту, яку бачимо кругом себе". Ці голоси критики чуємо від осіб майже всіх таборів і кругів починаючи від кон-серватистів по через лібералів і демократів та республіканців, а на християнських демократах чи соціалістах кінчаючи. Вправ-ді всі ці голоси критики відносяться до ліберал-демократії, соціал-демократії, чи большевицької "демократії". Але коли йде про західніх критиків, то, поминаючи критичні завваги під адре-сою большевицької "демократії" вістря критики звернене головню проти ліберал-демократії, мовляв через усунення лібералізму, можна оздоровити демократію.

Думаємо, що тут десь окривається якесь непорозуміння. Бо дож значить оздоровлення демократії усуненням лібералізму? Що тоді остається з д е м о к р а т і ї? Бож д е м о к р а-т і я, коли її логічно і послідовно придержуватися цеж і є лі-бералізм. Демократія без лібералізму, также само як лібералізм без демократії ледви чи є до подумання і ледви чи можливий на практиці. Найкращим доказом того є сьогоднішня Советська Росія, яка усунула лібералізм залишаючи, бодай в теорії "демократизм" але у висліді як логічна послідовність, на місце лібералізму прийшов т о т а л і з м. Інакше й бути не могло. Совети можуть в теорії визнавати демократизм і демократію, а навіть ухвалити "найдемократичнішу конституцію" але в цю демократію ніхто не по- повірить бо її на практиці немає в тому розумінні, в якому ро-зуміли її творці і основоположники справжньої демократії.

Демократизм а з ним і демократія так як їх розуміли осно-вположники з Руссо на чолі вже по закону своїх вихідних Zalo-жень, може бути лише л і б е р а л ь н а, або жална, якщо не хоче бути, на большевицький лад т о т а л і т а р н о ю "демо-кратією".

Уважасмо за доцільне на вступі згадати дещо про етимоло-гічне походження терміну "демократизм" чи "демократія". Прий-нято перекладати термін "демократизм" чи "демократія" на укра-їнську мову, що находимо також в Українській Енциклопедії, як "народоправство". Поминаючи тут юридичний бік такого перекладу "кратія" - "правство",/право на владу, то це не є "в л а д а"/, такий переклад, на нашу думку не відповідає ані формальному ані істотному значенню терміну "демократизм" чи "демократія".

Перекладачі і інтерпретатори терміну "демократизм" чи "де-мократія" на "народоправство" приймають, що "демо" походить від грецького слова "демос" і що цей термін означає "нарід". Чи воно дійсно так є, треба, щонайменше, сумніватися. На жаль ні-хто не може сьогодні дійти до джерел, можна лише здогадуватися.

Термін "демократизм" є старогрецького походження. З новітніх часів на європейському континенті, здається, перший хто зіinterpretував термін "демократія", був Монтеск'є, який у своїм творі "Дух прав", виданому в 1748-му році, сказав, що "коли нація здобуде суверенну владу в Республіці, тоді то є демократія". Але це нас не переконує, тому, що, поперше то є, як бачимо, навіть не переклад а лише довільна інтерпретація, подруге, це інтерпретація француза, а знаємо, що французи мають зовсім відмінний погляд на "націю", як ми - чи інші народи. Для французів "нація" значить те саме, що у нас чи інших нероманських народів "населення" чи "громадянство" якоїсь держави. Така інтерпретація прийнята у всіх романських а навіть англо-сакських народів. Навіть італійський фашизм утотожнював "націю" з населенням держави, чи навіть державою. Проте знаменним, що Монтеск'є говорить про "владу", а не "право".

Так чи інакше, і те нас не може переконувати в правильності інтерпретації чи перекладу.

Слово "демос" у старовинній Греції мало подвійне значення. Поперше, терміном "демос" називали старовинні греки найнижчу адміністративну клітину своєї території, що у нас означало б "громада", мешканці тої "демос" називалися "демоти", що у нас означало б "громадяни". Подруге терміном "демос" старовинні греки означали також неокреслену кількість людей, яка збиралася час-від-часу на якусь площу до виборів, що на нашу мову можна б перекласти "маса", а в найкращому випадку "громада людей".

Від котрого терміну, чи від "демос" - "громада", чи від "демос" - "громадянин", чи зрештою від "демос" - "громада людей" походить термін "демократія" тяжко сьогодні рішити. Істотна і формальна постановка сього питання ої демократії промовляє так за одне як і за друге. Бож при демократичному устрою береться на увагу "нарід" не як кровно-духову спільноту, як ми це розуміємо, а з політичному значенні, тобто як суму загалу населення /без уваги на національну приналежність/, яка перебуває на території держави як громадянини тої держави. Це відповідало б старогрецькому термінові "демоти" або "демос", що перекладене на українську мову означало б "маса", чи, в найкращому випадку, "громадяни" або "громада людей". Така інтерпретація відповідає й виявам демократії у старовинній Греції. З історії відомо, що демократія в Греції полягала в тому, що "демоти", тобто "громадяни" "демосу", тобто "громади", збиралися на площі і безпосередньо, голосуванням, вибирали собі зверхність чи владу, а навіть урядовців демархів. В тих зібраннях і голосуваннях так в Греції, як згодом в Римі брали участь також "плебеї", від чого й походить слово "плебісцит", тобто "всенародне голосування", в якому бере участь "плебс", тобто маса громадян. Відомо нам також, що "плебеї" не завжди були кровно споріднені з тубільним населенням. Безперечно, та маса громадян-демотів була організована в громади-демоти, бо інакше повстала б не демократія, а охлократія. Ще один зайвий доказ, що походження терміну "демократія" виводиться від "демот" або "демос" в адміністративному розумінні.

Даліше, ця інтерпретація відповідає й духові і законам демократії, опертим на здобутках Великої Французької Революції 1789. Французька революція відновила й започаткувала політичну демократію на європейському континенті. І ця ж французька революція проголосила не "право народу", а "Декларацію прав людини і громадянина". Що в тексті тої декларації трапляється термін "нація", то вжито його тут, як вже вгорі пояснено, в розумінні територіально-державному. Остаточно це відповідає й натуралістично-індивідуалістичному світоглядові, на якому виросла французька революція і спирається сучасна демократія.

На означення народу в сьогодиншньому нинішньому розумінні, тобто людської спільноти, кровно спорідненої, по звичаях і традиціях та віруваннях духово-однотної, старовинні Греки мали назву "етнос", від чого й походять терміни: "етно-графія", "етно-логія", "етно-графічна територія", "етно-графічні межі" і т.д. Так чи інакше, чи походження від "демос" чи від "демот", термін "демократія" на українську мову можна перекладати як "громадоправство" чи "громадо-властя". Цей другий переклад правильніший був би від першого, або відповідає юридичним вимогам.

Демократизм, як ідея опертий є всеціло на натуралізмі з його індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом, виплеканим на позитивізмі й раціоналізмі. Вихідною і метою для того світогляду, як вже знаємо, є оди-иця з її якнайширшою свободою, включно з установленням для себе засади моралі й етики.

Звідси демократія як політична система теоретично є оперта на лібералізмі. Але тут же треба підчеркнути, що лібералізм не всюди і не в усьому є послідовно проведений на практиці. Коли сьогодні можна говорити, до певної міри, підставно, про цілісність демократизму як ідеї, то не можна вже говорити про таку цілісність демократії як політичної системи. Під сучасну пору маємо монархічну і республіканську демократію, ліберальну і ліберально-авторитарну та виїнці маємо й тоталітарну демократію. На таке саме розходження натрапляємо в питанні й релігії. Ліберальна демократія є в тому питанні дійсно ліберальною і залишає це питання самій одиниці як її приватну справу, натомість в тоталітарній демократії, в Советському Союзі, впроваджено, згідно з екстремним лібералізмом, безбожництво. Аналогічний підхід знаходимо й у підході до "теорії історичного матеріалізму" з якою не всі демократи згодні.

Демократія як політичний устрій, безумовно, дала великі можливості розвитку і поступу в усіх царинах людської творчості. Але, рівночасно з тим, демократизм як ідея, чи як світогляд, а почасти як політична система, завдяки лібералізові, довів до значних ускладнень, з яких йому самому тепер тяжко вивязатися без порушення демократичних засад.

В наслідок того демократизм як світогляд і як політична система переживає глибоку кризу. До першої світової війни 1914-18 років ця криза виявлялася головню і в першу чергу в господарській і соціальній ділянках. Від 1918-року ця криза поширилася й на політичну ділянку, а тим самим тотально охопила цілу демократію.

Політика супроти "зісвоєтизованих" народів від 1918. року до тепер, це сьогоднішня т. зв. п е р е с е д а ч а політика в Європі, не то що не відповідають засадам демократії, але є наскрізь протидемократичні. Насправді ця криза почалася ще в другій половині минулого століття. Спроби демократії впродовж кількох десятиків літ різними паліятивами, як інтервенціонізм і ж.п. обмеженнями, усунути, або бодай припинити поступ кризи не дали бажаних вислідів і сьогодні криза дійшла до кульмінаційної точки. З усіх боків чуємо заклики й бачимо намагання, але, на жаль, знов паліятивами. Демократизм потребує ревізії й оздоровлення від основ, від світогляду до політичної системи. Чи він здобудеться на це, тяжко відгадати. Поминаючи все інше, здоровий розум диктує потребу оздоровлення. Тим більше, що є деякі західні держави, в яких демократія є необхідна. Але, з другого боку не можна собі уявити дальшого існування демократії з сьогоднішнім лібералізмом і матеріалізмом. І тут оздоровлення неминуче, бо необхідне.

Сьогодні насправді, в наслідок кризи з минулого століття існують вже дві демократії, а саме тоталітарна демократія і ліберальна демократія.

Ці сьогоднішні дві демократії, різні собі так системою, як і змістом, стоять у взаємному ворожому наставленні. Треба, однак, підкреслити, що тоталітарна демократія має агресивні наміри супроти ліберальної демократії, так як зрештою супроти всіх нетоталітарно демократичних систем.

Чим це закінчиться, неважко передбачити.

Всі нетоталітарні демократичні системи супроти тої агресивності тоталітарної демократії роблять всі можливі заходи, щоб протиставитися тій агресивності. До тих заходів, між іншим, треба зачислити і повзані реформи в соціальній і економічній діянках, які тепер переводять у себе деякі західньо-європейські держави.

Так чи інакше - ситуація є більше як напружена - вона є загострена.

ЛІБЕРАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ.

Ліберал-демократія як політична система всеціло оперта, як вже сам прикметник вказує, на л і б е р а л і з м і.

Л і б е р а л і з м-сам не є суцільністю ані в світоглядному, ані в політичному розумінні. В світоглядному розумінні, лібералізм є послідовно і наскрізь впливом натуралістично-індивідуалістичного світогляду.

Лібералізм - це с в о б о д а одиниці, свобода, якій безумовно вимагає натуралістично-індивідуалістичний світогляд свобода у всіх напрямках так в приватному, як і в публічному житті, так до релігії, як і до держави, чи взагалі суспільного життя. Для лібералізму, так само як для натуралізму, розум одиниці є найвищим суддею в її житті. Для тої розумної, від нікого і ні в чому не залежної одиниці, лібералізм вимагає приватної власності, щоби вона могла с в о б і д н о, нічим і ніким не зв'язана і не обмежена жити, будучи господарськи чи матеріально забезпечена. Звідси й чергова вимога безумовної, ніким і нічим не обмеженої г о с п о д а р с ь к о ї с в о б о д и з відомим

" фізіократів, яка підкреслена у Адама Сміса і його цілій школі класичної економії.

В релігійному питанні лібералізм не має усталеного погляду і розв'язки. В одному, найскрайнішому випадку, проповідує цілковите б е з б о ж н и ц т в о, в іншому знов визнає Бога, але заперечує християнізм, в третьому випадку визнає й християнізм, але як особисту справу одиниці в її приватному житті. Тому то лібералізм вимагає в і д д і л е н н я ц е р к в и в і д д е р ж а в и.

Ліберальна демократія в справах релігійних визнає цю третю засаду лібералізму, тобто визнає релігію як приватну справу кожного громадянина.

В питанні відношення одиниці до одиниці і їхнього співжиття, так як і в інших питаннях, лібералізм заступає погляд, що те співжиття опирається на р о з у м н і й потреби в з а - е - м о д о п о м о г и а тому також вимагає повної і безумовної свободи одиниці в співжитті з іншими.

Основним інтерпретаторам індивідуалістично-раціоналістичного світогляду й лібералізму в політично-державному питанні був і є Жан Жак Руссо. У своїй основній праці " про походження держави і її форми та устрою Руссо приходить до висновку, що держава виникла й існує на підставі добровільної умови с в о б і д н и х, і самих над собою суверенних одиниць. Одиниця, твердить Руссо, приходить на світ через сам факт народження, безумовно свободна і не від кого та ні від чого незалежна. В боротьбі за своє існування, свободна і суверенна одиниця, попадає в конфлікт з такими ж самими свободними і суверенними одиницями, які взаємно перешкаджають собі в тій "боротьбі за існування", в наслідок чого настає "боротьба всіх проти всіх", як висловився Гоббс. Щоб запобігти тій боротьбі всіх проти всіх, і забезпечити собі с а м о б і д н у "боротьбу за існування", одиниці входять між собою в порозуміння і складають поміж собою т.зв. "суспільну угоду". На основі тої умови с у в е р е н н и х осіб виникає "добровільна с п і л к а" яку й називаємо д е р - ж а в о ю.

Одиниці стають свободними членами тої спілки-держави і своїм голосуванням вибирають собі управу-зверхність. Тим голосуванням громадяни, кожний окремо, добровільно передає частину своєї суверенності над самим собою вибраній, одній або більшості голосів управі зверхності спілки-держави. Таким чином, з частинок суверенності поодиноких громадян, твориться суверенність загалу громадян чи, як демократи кажуть, "суверенність народу", і легітимация для зверхності держави, на носія і речника тої "суверенності" чи "золі", "народу". Так, шляхом умови, на думку Руссо, - заіснувала й існує держава з її зверхністю і владою.

Ось істотне ядро ліберал-демократизму і демократичної держави, та її походження.

Тут уважаємо доцільним відмітити, що закиди деяких соціологів, противників теорії Руссо, що ця теорія не має юридичних вимог, бо не могли предки складати умови іменем своїх нащадків, на нашу думку, не є виправдані. Бо можна прийняти, що ця "умова" підтверджується нащадками кожночасним їхнім голосуванням. Хиба теорії Руссо лежить в зовсім іншій площині, як площині юридичній.

Цю теорію Руссо залегалізувала і впровадила в життя на європейському континенті, велика французька революція 1789 року, проголосивши "декларацію прав людини і громадянина".

Впродовж півториїст літ ліберал-демократична система розвинулася до розмірів, які сьогодні маємо, з партіями, парламентом і т.п. інституціями, що вже є похідною характеристикою ліберал-демократизму в політичному розумінні. Зазначуємо "похідною характеристикою" тому, що, як відомо, різні держави з ліберал-демократичними устроями мають різні форми й різні інституції з різними засягами і компетенціями, над чим, тут не маємо змоги зупинятися.

Як сказано, Руссо є того погляду, що "добровільною умовою" на державу одиниця передає "частину" своєї суверенності. Насувається питання, котрої ж то "частини" своєї суверенності громадянин зрікається в користь держави чи її зверхності?

Руссо каже, що "умова на державу" повинна бути так сформульована, щоб забезпечила охорону особи і її свободи та її майна, але рівночасно з тим залишала б кожному громадянину свободу таку, яку він мав перед "умовою". Бо зречтися свободи, це значить зречтися людських прав і людської гідності - каже Руссо - за що не знаходиться жадної рекомпенсації.

І дійсно, в ліберал-демократичній системі "благородний" громадянин зрікається в користь держави лише тої "частини" своєї "суверенності", яка "управлявала" його до грабунку, крадіж, розбивання голів чи вбивства і тим подібних деліктів, які спричинювали "боротьбу всіх проти всіх", залишаючи за собою повну свободу діяння вже під охороною держави.

Людина, - каже Руссо, - повинна користуватися повною свободою, і ніхто, навіть держава, не повинні вмішуватися в її життя, бо це вмішування лише "деморалізувало б" людину, яка з природи є "благородна", що перешкоджало б природньому вирівнюванню суперечностей і виникненню гармонійного співжиття між тими "благородними людьми".

Ліберал-демократична система має дати охорону громадянині особисто і берегти його майна і свободи, щоб його ніхто не ограбував, не розбив голови, чи інакше не скривдив, та щоб він міг вільно "боротися за існування".

Таким чином держава ліберал-демократичної системи це законодавець та сторож виконання законів і суддя, який згідно з тими законами вимірює кару непослушним тим законам.

Організування ж громадян і їхнього життя в різних ділянках і галузях та унапрямування оперативних в тому житті, лежить поза впливом ліберал-демократичної держави. Все це залишено вільній волі громадян.

Що ж той громадянин має робити і робить, які його завдання, яка його остаточна ціль, це є, згідно з лібералізмом, приватна справа кожного громадянина, в яку держава не має права втручатися, бо це було б порушенням натуральних людських прав і гідності людини, за які, як вже сказано, не знаходиться рекомпензати.

Але, відповіді на ці питання дає нам індивідуалістично-матеріалістичний світогляд з його натуралізмом, на якому оперта ціла ліберал-демократична система. Згідно з тим світоглядом, як вже вгорі сказано, людина є частинкою виручої матерії і сотворіння нарівні з іншими сотворіннями, яка від тваринного світу відрізняється лише тим, що є р о з у м н а. Свій розум людина, кажуть індивідуалісти, повинна використати на те, щоби улаштувати собі вигідне життя по с в о ї й в п о д с б і. Звідси й погляд, що джерелом моралі й етики є людина сама для себе, а в практичному співжитті з іншими має "суспільну мову" для забезпечення її с в о б о д и в її "моралі" і улаштуванні вигідного життя.

Все досі зовсім р о з у м н о. Звідси й впливають завдання н а т у р а л ь н о г о, розумного "звіро-люда", а саме "боротьба за існування" і те існування вигідне й розкішне, як й пристало р о з у м н о м у с т в о р і н н ю, щоб все ж таки чимось відрізнитися від с т в о р і н н я н е р о з у м н о г о.

Духово-культурне життя, як вже згадано при розгляді індивідуалістично-матеріалістичного світогляду, є лише надбудовою "боротьби за існування", яко обумовлене є вимогами і потребами тої боротьби, та "надвишкою" гону не зужитого на цю боротьбу, кажуть натуралісти.

Відносно ж основної мети демократизму сказано, "колись прийде той час, коли буде здійснена справді велика мета: цілий світ батьківщина, а ціле людство один народ".

Отже, з м і с т о м життя людини залишається повсякчасно "боротьба за існування" або, іншими словами, боротьба за здобування матеріальних засобів.

В тій боротьбі за існування, згідно з засадою лібералізму, при повній свободі і рівності та братерстві мали б - природним порядком - вирівнятися всі суперечності між людьми і наступити рівновага й гармонія на взір сонячно-свірко-планетарної гармонії, без якогонебудь втручання держави.

Згідно з тою засадою, ліберал-демократична держава негайно по революції 1789 року, розв'язала всі станово-професійні організації, як цехи, гільди і т.п., а громадянина, тим способом, звільнено від всяких обмежень. Громадянин дійсно став свободний, але рівночасно з тим і о с а м і т н е н и й в боротьбі за існування.

Вслід за тим здобування засобів, тобто г о с п о д а р с т в о , стало з м і с т о м життя людини, а з а с о б о м для того змісту стала д е р ж а в а. Держава всеціло стала на послуги господарству, так, що можна сміло твердити про у г о с п о д а р н е н н я держави.

При пануючому натуралізмі і л і б е р а л і с т и ч н і й с и с т е м і, це потягнуло за собою поважні наслідки. Капіталізм, який досі був сяк так обмежуваний професійно-становими організаціями, тепер, звільнений з тих "оков", почав під охороною лібералізму і держави, свій божевільно-головокружний танець, якого тягар несе людство ще й тепер.

Л і б е р а л - к а п і т а л і з м.

Здається, що ніщо в світі не є так зненавиджене, як капіталізм. І не можна тому дивуватися, бож капіталізм, байдуже з яким прикметником, "ранній" чи "модерний", "ліберальний", чи "державний", чи ще інший, то лише капіталізм спричинив зубожіння і нужду подавляючої більшості народніх мас. Але з другого боку, яку добу чи епоху в історії людства ми не взяли б, то за нічим те людство не гналося і не женеться так, як женеться за матеріальною наживою. В тій погоні за матеріальним майном люди деколи втрачають почуття міри, а з тим і почуття моралі й етики, а з тим і гідність людини.

І, власне, те явище, яке ми с њ о г о д н і називаємо капіталізмом, примусило дослідників, з давніх-давен, зупинитися над питаннями: що є змістом людського життя і що таке капіталізм.

Сьогодні загально вважається, що капіталізм позначається творенням капіталу, байдуже якого, грошового чи знарядного, машинового, оборотового чи закладового, і громадженням того капіталу як засобів виробництва. Ще інші знов твердять, що капіталізм, чи істота капіталізму з його "дух"м, "порядком" і "технікою" датується 15-тим -16-тим століттями, тобто добою появи натуралізму і раціоналізму, які й є спричинниками так званого "раннього капіталізму", з якого розвинувся сьогоднішній "модерний капіталізм".

Всі ті твердження чи погляди мають рацію постільки, постільки вони відносяться до в и я в і в і угромадження, та розвитку і росту капіталізму.

Але, вважати, що це є причини чи початки, або і с т о т а капіталізму, це є те саме, що вважати, ніби грім це є гуркотіння, яке доходить до нашого слуху, а спричинником того грому - гуркотіння, є блискавка, яка доходить до нашого зору і свідомости скоріше як громогуркотіння. Безперечно, що така відповідь нікого не може вдоволити, бо не вяснює, що таке "грим", так само, як повищі відповіді п р о капіталізм не відповідають на основне питання: щ о та к е к а п і т а л і з м? Бо ж дійсно цілий час читаємо п р о капіталізм, п р о його вияви, п р е його наслідки і т.п. п р о. Але дуже мало доводиться читати, щ о та к е капіталізм.

Таке окреслення капіталізму є шкідливе вже хоч би й тому, що воно не дає можливости дійти до джерела і від основ запобігти лихові. Виставлювання громозводів, зовсім не усуває громів, блискавок і гуркотіння та наслідків громобиття. Дехто такими громозводами для капіталізму хоче бачити приватну власність, капітал, лібералізм, демократизм, чи інші блискавки і гуркотіння. Але це не розв'язує питання капіталізму, а ще тим менше його наслідків.

Здається, не будемо далекі від правди, коли висловимо погляд, що г і н до здобуття матеріяльних засобів існує так довго, як довго існує людина. Той гін до здобуття тих матеріяльних засобів, в первісних часах мав заспокоїти матеріяльні п о т р е б и людини. З розвитком культури і цивілізації, а разом з тим можливостей переживання в часі і просторі матеріяльних засобів, цей гін став першинним в житті людини, щоб у найновішій добі стати самотнім змістом життя людини. І все це не має нічого спільного з жодною політичною системою, а тим самим і лібералізмом чи демократизмом. Лібералізм, щонайвище, є пригожим кліматом в якому розквітає процвітає капіталізм.

Те, що ми с ъ о г о д н і називаємо капіталізмом, існувало ще далеко-далеко до лібералізму і демократизму. З капіталізмом стрічаємося вже в старому і новому Завітах. Боротьба з "золотим тельцем", чи з "торговцями в святині", це є, власне, боротьба з "капіталізмом". Боротьбу з "капіталізмом" стрічаємо вже в історичних часах в індуській книзі законів з VIII-ст.п.Хр. в якій, між іншим, законодавець змупнений був установляти ц і н и н а т о в а р и і к а р и з а к р а д і ж. В старовинній Греції капіталізм дістав навіть окрему назву, яку стрічаємо в Арістотеля, а саме "хрематистика", що по українськи означало б "грошоробство" у відрізненні від дійсного господарства чи економіки. В Римській Імперії в останніх століттях перед Христом, так за монархії, як і за республіки, капіталізм майже не відрізнявся, поза технікою, розуміється, від сьогоднішнього капіталізму. Католицька Церква почала, а властиво продовжувала, боротьбу з капіталізмом, але д о с и т ь н е в д а л о. Починаючи XIII століттям, "капіталізм" здобував щораз то більше впливу при державній владі так, що в половині тринадцятого століття на Сіцилії введено було меркантилізм. Відкриття Америки в 1492 році започаткувало вже "нову еру" в розвитку капіталізму. В XVII-у столітті капіталізм, відомий під назвою меркантилізму, став д е р ж а в н и м к а п і т а л і з м е м. Відомо, що К е н е, батько фізіократизму, в першій половині XVIII-го століття виступив з гострою критикою меркантилізму, закидаючи йому вже тоді "грошовий інтернаціоналізм", чи "брак вітчизни".

Французька революція 1789 року вже лише л е г а л і з у в а - л а фактичний стан капіталізму. Те, що господарське життя звільнено від якихнебудь обмежень і полишено його природній грі сил, вже були здобутком, п е р е м о г о ю капіталізму, на яку тодішня демократія н е о б а ч н о пішла, а сьогодні не знає, що їй робити.

Демократизм як ідея, а навіть як система, має стільки спільного з к а п і т а л і з м о м, скільки добрий твір з кепською постановкою на сцені. Капіталізм, який досі був у рамках сяких-таких державних законів чи в станово-професійних обмеженнях, видістався тепер з тих обмежень і почав свій п р и р а - д н и й і с в о б і д н и й, але тим б і л ь ш е, з г у - б н и й п о х і д - г е р ц ь г р и с и л. Свій згубний герць капіталізм продовжує по нині у західних демократичних державах, як л і б е р а л - к а п і т а л і з м, а в СРСР як д е р ж а - в н и й к а п і т а л і з м. Безперечно, що капіталізму без капіталу уявити собі не можна. Але, к а п і т а л і з м с в я - к а п р о д у к ц і я, при допомозі капіталу чи без капіталу, як-що існує, о б ч и с л е н а, не на заспокоєння потреби, а н а з б у т і з и с к, для о с я г н е н н я м а т е р і я - л ь н о г о б а г а т с т в а я к с а м о ц і л і в ж и т - т і л ю д и н и, ч и г у р т у л ю д е й. Для такої продукції і такого обчислення потрібне відповідне "д у х о в е" н а - с т а в л е н я. Таке "духово" наставлення для капіталізму, в сучасній době дає н а т у р а л і з м з його раціоналізмом та індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом.

Протиставлення, як соціалісти з Марксом на чолі роблять, капіталізму феудалізму а колективізму капіталізму є оперта на непорозумінні.

Рабство, кріпацтво, феудалізм, меркантилізм, фізіократизм з лібералізмом і колективізм, в економічному відношенні, і с т о - т н о це є один і той самий арифметичний ряд, якщо можна ужити такого порівняння, лише на різні лади розв'язуваний. Всі вони, і с т о т н о були тотожні а саме здобування матеріально-го б а г а ц т в а. Різнилися вони між собою лише методами, ф о - р м а м и, засобами, технікою і динамікою. Феудалізм, з його поділом території на "феуда" і панщизняного працю кріпаків прикріплених до "феуда" чи особисто до "феудала", було нічим іншим лише у іншій, змодернізованій формі продовження рабства, для здобування матеріальних засобів для пана і держави, з п р и р о д - н і х б а г а ц т в. Меркантилізм, в протилежність до природних багатств, бачив багатство держави в т о р г о в е л ь н и х трансакціях, які мали служити до здобуття засобів з о л о т а зі заграниці. Фізіократизм, в протилежність до меркантилізму, повернув до п р и р о д н і х б а г а ц т в вимагаючи свободи /лібералізм -

/Класична економія лібералізму з А.Смісом і Рікардом на чолі, визнала і одно і друге джерело, тобто природу і золото, але "джерелом б а г а ц - с т в а" визнала п р а ц ю людини для якої, за фізіократами, різнож вимагала свободи. Колективізм визнав одно, друге й третє, тобто природу, золото і працю як джерело багатства, лише видвигнув домагання, до те б а г а ц т в о має бути всеціло розпо- ділене тим хто працює над здобуттям того б а г а ц т в а і тим шляхом дійшов до д е р ж а в н о г о к а п і т а л і з м у.

Отже ж, як ми вже сказали, одне й те саме по істоті різно розв'язане по формі.

Сучасний капіталізм відрізняється від капіталізму в минулому лише своєю динамікою на яку дозволяє йому лібералізм і машина та інші технічні удіпшення, транспорту і сполуки та кредит. Черемга над простором при наявності машини і лібералізму обумовили такий розмах і динаміку в господарській діяльності, що це дало підстави думати, що маємо до діла з новою господарською системою, тобто капіталізмом, якого не відчувалося так дошкульно при попередніх формах і техніці як тепер.

Рабство і фєвдалізм можна порівняти лише з сучасною машиною і організаційною формою продукції, якими є картелі і трести та концерни, чи інші акумуляції засобів і самої продукції. Фєвда і фєвдали та раби чи кріпаки і с т о т н о, коли іде про продукцію, нічим не різняться від сьогоднішніх картелів, трестів, концернів чи інших форм акумуляції капіталу і їх власників та машин.

Не інакше мається справа з більшовицьким колективізмом. Більшовицький колективізм це є "модерний" фєвдалізм. На місце "фєвда" прийшли "совхози" чи "колхози", а на місце "фєвдала" прийшли більшовицько-партійні комісарі, а рабами -кріпаками є все решта населення Советського Союзу, навіть без права, як це було в часах панщиняно-кріпацьких, пару днів в тиждні працювати для себе на своєму варстаті праці.

Різниця між фєвдалізмом а колективізмом є лише та, що на місце кінного плуга -сохи, коси-серпа, ціпа-толочки, чи іншої віялки-млинка, прийшли трактори, жниварки, молотілки, віялки і т.ін.машини. Отже ж зміна техніки і динаміки, залишаючи істотно одне й те саме а саме здобування матеріяльних засобів і з б а г а ч е н н я, байдуже котрого і якого капіталісти.

Ми не зупиняємося над суспільним і державним ладом, в якому існували ті господарсько-продукційні системи в Європі в минулому, тому що воно для нас тут є вирішальним. Визначимо лише, що ті господарсько-продукційні чи роздобувчі системи, залежали, і як бачимо сьогодні залежать від того, скільки держава вимагала на свої потреби покриття видатків, в ті часи, головно воєнних. Тому були видумувані різні джерела, форми і засоби прибутків. Отже ж політика впливала на господарство, чи процес продукції, а не господарство на політику як кажуть матеріялісти. Політика, в ці часи обумовляла ставання й історичний процес.

Впродовж чотирьох століть збуджувано в людині найнижчі інстинкти, починаючи від заперечення Бога почерез те, що вона є лише р о з у м н о ю з в і р и н о ю, навіть найшовли їй прародича-малпу, кінчаючи виясненням, що змістом її життя є розумна "боротьба за існування". Стільки ж століть втовкмачувано людині, що для цієї боротьби за існування вона повинна бути с в о б і д н а, змальовувано їй в рожевих красках всі користи для неї з такої свободи, перекопувано рівночасно, що вона є сама собі для себе джерелом моралі и етики і що нікто, навіть держава, не має права втручатися в засади її поступовання.

Ось цього раціоналістично.-філософічного, індивідуалістично-матеріялістичного "звіро"люда", французька революція в 1789 році формально і фактично увільнила від всяких божеських і людських "оков" і пустика в "п р и р о д у. Одержавши на дорогу

"науку", що найвищим законом для неї є вона сама, а ціллю для неї є її вигідне життя, а змістом її життя боротьба за існування і що в тій боротьбі вона є зі всіми рівна і свободна та нічим не обмежена, - людина послужна тій "науці", почала герць за існування, і створила те, що ми зовемо сьогодні ліберал - к а п і т а л і с т и ч н о ю с и с т е м о ю. Не капіталізм, бо такий вже існував а лібералістична система.

На місце феодалізму чи так званого раннього капіталізму, і меркантилізму, тобто "державного капіталізму", прийшов як господарська система л і б е р а л - к а п і т а л і з м. Л і - б е р а л - к а п і т а л і з м як господарська система опертій на натуралізм і раціоналізм, визначив своє рідне відношення людини до оточуючого її світу, а втому і до іншої людини. Дійсним і вартісним стало лише те, що є для людини розумно - корисне. Це є, так би мовити, оте "духове" наставлення людини як перша засада в господарській системі взагалі. Людина "свобідна", увільнена від всяких вузлів, станових, національних, ба навіть родинних і державних, стала самостійна. І стала "гомсекономікусом", як сказав А.Сміс, тобто нагим "господарником". Відношення між людьми вичерпується господарською потребою і корисністю, яку звичайно полагоджується на ринках збуту чи закупу, між зовсім взаємно не знайомими людьми, ба ще більше, навіть чужинцями. Людина шукає не людини, а матерії-товару. Вслід за тим людина тратить всяку вартість як людина і до неї також підходять з погляду матеріальної користи. Праця людини, а тим самим і людина, стають також "товаром", який можна набути на ринку, як кожний інший товар. Працедавець з працесмцем, на основі торгу, заключають у м о в у, на використання стільки і стількити робочої сили, за стільки і стількити матеріальної винагороди. Тим вичерпується відношення працедавця до працесмця, яке може бути кожної хвилини розв'язане.

Ось це є той "дух" натуралістичного раціоналізму і індивідуалізму, виповнений матеріалізмом в господарській системі ліберал-капіталізму.

Але на тому не кінець. Той "дух" визначає й організаційний порядок господарства ліберал-капіталізму. Свобода людини переноситься й на господарство. Кожний громадянин, розуміється, хто має або може, байдуже яким способом, роздобути капітал, може продукувати, купувати і продавати, що хоче, скільки хоче, як хоче, кому хоче й коли хоче. В господарській системі ліберал-капіталізму продукується не для задоволення потреб, а для збуту, щоб о д е р ж а т и зиск. Вирівнювання між продукцією і збутом відбувається на вільному ринку за законом " ", вільної гри сил.

За обидвома тими засадами господарської системи ліберал-капіталізму, автоматично слідує третя засада, а саме т е х - н і к а. В господарській системі ліберал-капіталізму все опирається на техніку. Навіть людина стала бездушним автоматом для обслуговування машини. Ба що більше, навіть наука, а за нею цілий державний апарат, стали на послуги ліберал-капіталістичному господарству. Тим слід пояснити той колосальний розмах технічних винаходів, синтетичних товарів, намісток і тому подібне.

Людина в цій системі зриває з традицією; на місце традиції приходить "мода". Людина втрачає почуття смаку, жене за модним, вирафіновано-вишуканим, блеском і розкошами. Нагадуються з історії часи Римської Імперії напередодні її упадку і час

Людвиків XIV. і XV. у Франції. Людина опинилася таким чином у духовій порожнечі внутрі і назовні і сама стала машиною чи, іншим словом, людина стала також зтехнізована.

Висліди того всього сьогодні переживаємо. Людина, яка впродовж чотирьох сот літ була виховувана бездушним натуралізмом і раціоналізмом, яка опинилася в духовій внутрішній і зовнішній порожнечі, на практиці призвичаєна лише до бездушної, фалшом просякненої форми і машини, яка також бездушно і брутально все формує, не могла і не може на ніщо іншого здобути-ся, як лише на те, що людство щойно пережило і переживає.

Духовість, створена ліберал-капіталізмом охопила в с е л ю д с т в о і тяжить над ним як змора. Багато навіть не від-чувають того, що психологічно є включені в цю систему і діють за її законами.

Впродовж півтора ста літ людина в погоні за наживою поча-ла придумувати і творити дійсні й фіктивні форми промислових, торговельних, банкових і т.п. підприємств. Явні і тайні спілки, спілки з обмеженою і необмеженою порукою, спілки акційні і пів-акційні, акційні спілки на іменні акції і безіменні акції т.д. і т.д. На місце чесної виміни товарів між продуцентами а кон-сументами прийшла біржа, на якій продаються асигнати на дійсні, чи вигадані товари й акції дійсних чи вигаданих підприємств, за такі ж самі асигнати чи паперові гроші. Дійшло до того, що в одному західно-європейському промисловому місті на біржі про-давано акції акційної спілки підприємства в и р с б у д о -щ о к з т р а ч и н н я.

Погоня за модою і блеском доходила до того, що один тулі-пан коштував 5000 гульденів, і те лише тому, що туліпани стали модою "кращої верстви" громадянства.

Господарський сектор всеціло опанував суспільне життя зо всіми його ділянками. Нарешті ліберал-капіталістична система по-чала виявляти свої перші недоліки, хаосу і анархії, покищо, на ринку збуту.

Щоб запобігти тому хаосові, підприємства почали "б'юкува-тися" в різномодні картелі, рінги, концерни, трести і т.п. Але й те мало що помагало. Тими засобами не усунено надпродукції й хаосу. Вслід за тим наступили систематично кризи.

Кожна нова машина і кожне технічне поліпшення продукції, а також кожна криза потягала за собою звільнення працівників з пра-ці і в найкращому випадку зниження винагородження за працю. Під-приємець зовсім не зацікавлений в позитивності підприємства для суспільності або бодай для господарства. Для нього була і є ва-жна р е н т о в н і с т ь і з м е к д л я н ь о в с а -м о г о о с о б и с т о .

І тому ця система довела до того, що побіч мільйонерів, які не знають що зі своїм майном діяти і які викидають в море чи ін-шим способом нищать продукти, бг їх "не рентується" продавати, тут же рядом, в холоді і голоді живуть мільйони безробітних ну-ждарів.

Отже, наочно виявилось, що проголошена французькою револю-цією в 1789 році "декларация прав людини і громадянина" з її кли-чем "свобода, рівність і братерство" є, щонайменше, непорозумін-ням.

Оптимістична віра в благородність "натуралістичної" людини та її "рівність і братерство", які мали б при свободній грі сил натуральним шляхом doprowadити до рівноваги і гармонійного співжиття, зовсім не виправдали себе. На місце гармонійного співжиття витворилися д ж у н г л і де один-одного пожирає. І то, здається, є єдине і найбільш "натуралістичне" в усій цій системі.

Життя нанесло удар всім натуралістично-раціоналістичним теоріям відносно людини і людського співжиття. За винятком одної, а саме, що людину дійсно можна doprowadити до озвіріння, і тоді вона може створити у своєму власному середовищі джунглі. Ліберал-капіталістична система довела до цілковитого хаосу і захитання рівноваги не лише в господарській ділянці, але, природно, у всьому суспільному і державному житті. Хаос дійшов до кульмінаційної точки в другій половині ХІХ ст., коли несподівано банкрутували найповажніші промислові і банкові підприємства, в наслідок чого одні люди відбирали собі самогубством життя, а інші, цілими загонами залишилися без праці і кусника хліба.

Державна влада, яка досі вірно дотримувалася ліберал-демократичних засад і не втручалася в господарське життя, нарешті зважилася вглянутись у ці відносини, і припинити хаос та, де можливості, повернути рівновагу. З тою ціллю видала ряд законів з ділянки господарської і соціальної, які, з одного боку обмежували свободне право засновувати господарські підприємства, а з другого забезпечували б працівників на час безробіття, і інші соціально-здоровельні забезпечення та угодження в ділянці праці. Ці заходи держави відомі під назвою "інтервенціонізм".

Але всі ці заходи державної влади вичилилися не вистарчаючими. Виявилось, що закону замало і що законом не можна усунути того, що проповідувалося і на практиці переводилося впродовж століть. Інтервенціонізм виявив себе безуспішним паліативом. В основі нічого не змінилось. Хаос і анархія існували й існують далі, потягаючи за собою періодичні страшенні і катаклізми в господарському, суспільному і державному житті. В наслідок того автоматично оформилися два ворогуючі між собою табори запоміжних і незапоміжних, посідаючих і не посідаючих засоби продукції. Між тими двома таборами, чи "класами", тобто "пролетаріатом" а "буржуазією", почалася різними засобами боротьба, страйками і лівкавтами, починаючи, а на нищенні майна і соціальній революції кінчаючи. Розуміється, що така боротьба ослаблювала і ослаблює суспільні і державні організми, як внутрі так і назовні, що в свою чергу викликає міжнародні ускладнення.

Безперечно, що ліберал-капіталізм має й свої позитивні сторони. Капіталізмowi завдячуємо розмах і техніку продукції, дешевше життя і т.п. Але все це блідне супроти недоліків ліберал-капіталізму.

До тих недоліків ліберал-капіталізму долучується ще й недоліки ліберал-демократичного ладу. Велика французька революція 1789 р. зліквідувала станowo-професійні організації. На їхнє місце, ліберал-демократична система допустила політичні партії як форму організації громадян для вияву їхньої волі й оборони їхніх інтересів. Але життя показало, що політичні партії не можуть заступити фактово - станових організацій та обороняти інтереси станів і громадян.

Партійно-виборча система при ліберал-демократичному ладі доводить до різних надужиттів. Заступники партій у законодавчих установах не завжди є дійсними заступниками народу чи бодай котрогось стану.

Безперечно, що партійно-виборча система має й свої позитиви. Але, вона не є найкраща.

Ліберал-демократія стоїть перед важким і для себе важним завданням, розв'язки питання тих двох нежиттєвих систем.

Над розв'язкою того питання іде в ліберал-демократичному таборі, під сучасну пору завзятий змаг. Від висліду змагу залежить бути - чи небути ліберал-демократії.

Т о т а л і т а р н а д е м о к р а т і я .

Хаос, анархія і брутальний визиск в господарській системі ліберал-капіталізму довів, як вже вгорі сказано, до поділу громадян на два взаємно між собою ворогуючі табори посідаючих і неposідаючих засобів продукції, або на т.зв. "буржуазію" і "пролетаріат".

Боротьба пролетаріату з буржуазією довела в половині XIX століття до створення окремого руху пролетаріату, відомого як соціал-комуністичний рух, з кличем "пролетарі всіх країн єдналися". Згодом цей рух оформився в с о ц і я л - д е м о к р а т и ч н у п а р т і ю . Розмірно скорі соціал-демократичний рух розвинувся і поширився дійсно на всі країни світу. Згідно з інтернаціональними тенденціями і кличем руху, засновано І н т е р н а ц і о н а л , як централю унапрямяючи рух і координуючи його працю.

Філософським підложжям комунізму є, так само як для ліберал-капіталізму, н а т у р а л і з м з й о г о р а ц і о - н а л і з м о м і і н д и в і д у а л і с т и ч н о - м а т е р і я л і с т и ч н и м с в і т о г л я д о м . Різниця між ліберал-капіталізмом і соціал-комунізмом, так як в свою чергу між ліберал-демократизмом і тотал-демократизмом є лише в рівному підході до застосування того світогляду в п р а к т и ч - н о м у ж и т т і , і його інтернаціонал для п р а к т и ч - н о г о ж и т т я .

Теоретичним і практичним основоположником соціал-комунізму був Карло Маркс з своїм найближчим однодумцем Фрідріхом Енгельсом. Маркс д о п о в н и в і н д и в і д у а л і с т и ч н о - м а т е р і я л і с т и ч н и й с в і т о г л я д т . з в . і с т о р и ч н и м м а т е р і я л і з м о м . В питанні релігії соціал-комунізм прийняв скрайний лібералізм, тобто безбожництво, якого інтерпретатором і речником був німецький філософ Фюрбах.

Насправді й у соціал-комуністичному таборі нема одностійкості, в наслідок чого наступив поділ на соціал-демократів і комуністів. Але тут, в тому соціал-комуністичному таборі, різниця полягає лише в стратегії і тактиці та засобах. Інтерпретація ж індивідуалістично-матеріалістичного світогляду і о с т а т о ч н а м е т а я к у о д н и х т а к і д р у г и х є о д н а й т а ж с а м а , я к щ о в о н и є м а р к с и с т и .

У ^ т о ю соціал-комунізму є перебрання влади в державі, заведення соціалістичного ладу і усуспільнення всіх засобів продукції, щоб в дальшому етапі створити одну державу, яка охоплювала б всі землі і всі народи, здобувану на взір к о о - п е р а т и в и, яка - як вони кажуть - завідувала б майном і продукцією та розподілом товарів для "всесвітнього народу" залишаючи людину "свобідною". /Інтернаціонал/.

Соціал-комуністи, виходячи зі засади т о т а л ь н о г о м а т е р і я л і з м у, всі явища у світі, включно з релігією, суспільними рупами, впродовж історії по сьогодні, приписують м а т е р і я л ь н и м п р о ц е с а м ч и, ще конкретніше кажучи, процесові продукції матеріяльних засобів. Це є основа "теорії історичного матеріалізму".

Послідовно з тою теорією вони розв'язують й питання походження і завдання держави: як вони кажуть, в переходовому етапі, до свесвітньої "кооперативи".

Коли ліберал-демократизм, як вже вгорі згадано, виводить походження держави з "суспільної умови" між свободними одиницями, т о с о ц і я л - к о м у н і з м виводить, щ о д е р ж а в а виникла в наслідок поділу людей на посідаючих і не посідаючих засоби в продукції. Посідаючі засоби продукції поневолили не посідаючих тих засобів, - кажуть матеріялісти, - і примусили до невилінійної праці. Для того примусу невиліників до праці і вдержання їх у своїй неволі й її спокою, необхідно було відповідного апарату, органів і зверхностей. Посідаюча класа створила цю зверхність, апарати і органи та таким способом виникла держава, твердять соціал-комуністи. Д е р ж а в а, - кажуть вони, - є н а с и л ь с т в о п о с і д а ю ч и х з а с о б и п р о д у к ц і ї н а д н е п о с і д а ю ч и м и т и х з а с о б і в. Тому те насильство може бути усунення лише тоді, коли буде усунена приватна власність на засоби предукції і насильства. З хвилиною усунення приватної власности усунений буде засіб і потреба насильства, а тим самим і потреба держави.

Російські соціал-комуністи на чолі з Леніном в 1917 році обняли спадщину по російському цараті. Діставшись до влади, російські соціал-комуністи, згідно зі своєю програмою, усунули приватну власність і "усуспільнили" засоби продукції, та впровадили комунізм. Здавалося б, що усунувши приватну власність та усуспільнивши її і впровадивши комунізм, більшовики повинні б, згідно з їхньою програмою і поглядом на державу, зліквідувати й державу, а заснувати "кооперативу для завідування майном і виробництвом та розподілом товарів, залишаючи громадян свободними.

Однак більшовики того не зробили. Вони залишили державу, проголосили "найдемократичнішу" конституцію. Читачи советську конституцію дістаємо враження, що дійсно вона є демократична, як всі інші демократичні конституції. Там, в тій конституції, і законодавча, двопалатна система, і вибори до тих палат тайним голосуванням всіх громадян, і відповідальність уряду перед палатами, і свобода думки, слова, вірування і т.п. вимоги демократизму.

Але більшовики вірні своїй теорії про походження держави шляхом насильства, і своєму поглядові, що держава це н а с и л ь с т в о посідаючих засоби продукції над не посідаючими тих

засобів, примінили всеціло цю теорію і цей погляд на с и л ь-ства й у своїй "демократичній" державі - Советському Союзі.

Так як роль "насильства" досі виконувала "буржуазія", посідаючи засоби продукції, так тепер, у большевиків, цю роль насильства перейняла на себе російська комуністична партія.

Потребу "диктатури пролетаріату", а в дійсності комуністичної партії, що далеко не є тотожне з пролетаріатом, большевики оправдують тим же самим д е м о - кратизмом.

Д е м о - кратизм, - кажуть большевики, - означає, що д ж е р е л о м влади є м а с а. Але, джерело влади ще не означає, що й п о л і т и к а і в л а д а має спочивати в руках маси, пояснюють далі большевики. Маса, кажуть вони, є відстала й політично несвідома і невироблена, та н е з а в - ж д и р о з у м і є свій і н т е р е с. А тому - каже Ленін, не вільно знижувати політики до рівня політично відсталої маси. Пролетаріат впродовж боротьби за владу політично освіднювався і політично виробився. Комуністична партія, каже далі Ленін, об'єднує у своїх рядах найбільше свідому і політично вироблену частину пролетаріату, яка найкраще р о з у м і є і н - т е р е с м а с и, а тому ця партія має не лише право, але й обов'язок н а к и н у т и свою в л а д у масі в пролетарській демократичній державі. Залишаючи надалі д ж е р е л о влади, згідно з демократизмом - в масі, комуністична партія пролетаріату застерігає й залишає для себе політику і владу над тою масою.

Таким чином держава тоталітарного демократизму є не лише законодавцем, поліцаєм і суддею, але також пляновиком, організатором і оперативним штабом для життя своїх громадян в цілому-т о т а л ь н о.

Але не лише тою "дбайливістю" за "інтереси маси" виправдують большевики свій тоталізм. Тоталізм є істотним для соціал-комунізму взагалі. Соціал-комунізм у погляді на людину, в протилежність до о п т и м і с т и ч н о г о лібералізму, є наскрізь п е с и м і с т и ч н и й. Він не вірить в лібералістичну "благородність" людини. Людина є, кажуть большевики, вже з уродженого зла і лінюх. Якщо б людині залишено свободу, то вона почала б жити по своїй впадобі і створила б знов приватну власність, отой засіб експлуатації працюючих мас, і засіб насильства, та кінець кінцем сягнула б по державну владу й зверхність. Це й собі довело б до упадку "диктатури пролетаріату". І тому, кажуть соціал-комуністи зліквідувавши приватну власність, треба "т о т а л ь н о" соціалізувати людину і "д е м о к р а т и ч н и м" способом дістати її згоду на те, переконати тим, що то є її інтерес передати всю суверенність над собою державі а не лише "частинку", як то прийняв лібералізм. Ця "умова" на основі якої громадянин зрікається в с і х суверенних прав над собою в користь держави підтверджена є кожночасними "демократичними" виборами. Так, в д е м о к р а т и ч н у ф о р м у і у с т р і й, впроваджено т о т а л і з м, чого не можна інакше назвати, як т о т а л і т а р н и м д е м о к р а т и з м о м.

Це впровадження тоталітарного демократизму під диктатурою комуністичної партії в Советському Союзі, має вирішальне значення на цілість життя в тому Союзі: Людина стала там всеціло безвольним знаряддям держави. Большевики, зліквідувавши індивідуальну приватну власність на засоби продукції, впровадили новий

"Предмет" власності, а саме, - по рецепті і вислову Леніна - політичну свідомість і розуміння інтересу маси. Право власності на цю "політичну свідомість і розуміння інтересу маси", більшовики застерегли виключно для пролетаріату і то лише пролетаріату організованого в комуністичній партії. "Політична свідомість" і "розуміння інтересу маси" стало монополією комуністичної партії. Так, як колись право власності на засоби продукції, так тепер нове право власності на "політичну свідомість і розуміння інтересу маси" стало засобом членства посідаючих цю свідомість і розуміння - над не посідаючими тої свідомості і розуміння.

Насувається питання, - хто краще вийшов на "праві власності", чи "буржуазія", яка мала право власності на засоби продукції, чи "пролетаріат", який сьогодні має право власності на "політичну свідомість і розуміння інтересу"? Напевно ті другі виходять на своєму "праві власності" краще, як перші виходили на своєму праві власності. Ближчі і докладніші пояснення зайві. Вистарчить провести наступне порівняння. На приблизно 200.000.000 населення і приблизно 24.000.000 км.кв. території з індустрією і іншими господарськими галузями та апаратом сьогоднішнього Советського Союзу, "буржуазія", в розумінні більшовиків, між якою поділена була приватна власність на засоби продукції в Росії було напевно, своєю беручи, вдесятеро більше, як сьогоднішнього "пролетаріату" організованого в комуністичній партії, яка начислює приблизно, 7.000.000 душ. Ця партія 7.000.000 душ приписала собі "право власності" на "політичну свідомість" і "розуміння інтересу", а вслід за тим привласнила собі право на диктаторську зверхність і владу в тому Советському Союзі на 24.000.000 км.кв. землі з усіми багатствами і над 193.000.000-ю масою населення.

Зліквідувавши приватну власність на засоби продукції чи інші доходи 70.000.000-вої "буржуазії", більшовики передали цю власність і доходи державі, що в тому ж Союзі є рівнозначне з 7.000.000-ю комуністичною партією, яка тою державою тогочасним способом керує.

В той спосіб в посіданні "політично свідомої", "розуміючої інтерес" 7-мільйонної комуністичної партії "пролетаріату" опинилося все майно, всі засоби продукції Советському Союзу і 193 мільйони "політично несвідомої" і "своїх інтересів не розуміючої" маси невільників, яка за нужденню винагороду в формі харчів і одягу працює на тому майні, чи на тих засобах продукції. Прибутки з тої праці, або т.зв. марксистська "надвартість", тобто різниця між тим що видалося як винагороду за працю, і тим, що досягнулося з продажу товарів, випродукованих тою працею, залишається в державній касі держави, якою тотально і монополічно завідує комуністична партія.

Чи ж можна краще "розуміти інтерес", як його для себе розуміє російська комуністична партія? І чи можна то й інтерес порівняти з інтересами попередньої приватної буржуазії?

І коли Ленін твердить, що держава виникла й існує лише тоді і що єдиною "державою" на світі є сьогоднішній Советський

Сомз, бо тут і лише в ньому є 7 мільйонів пануючих і 193 мільйони поневолених.

Большевики, зліквідувавши приватну власність і, теоретично, "соціалізувавши" цю власність, на ділі запровадили державний капіталізм при тоталітарно-демократичному устрої.

ДЕРЖАВНИЙ КАПІТАЛІЗМ

У всьому, а в тому й у суспільстві, існує певна закономірність, якої не то що не можна усунути, але навіть обминути ніяк не можна. Хоч би що ви задумували і хоч би що робили, всі ваші пляни, хоч як "досконало" обдумані, може й на самий кінець, але підуть, як то кажуть, шкереберть, коли ви не відчули чи не відгадали тієї закономірності. Здається, в тому й значення народнього прислів'я: "стругали човен, а виїшла шпичка". Така доля зустріла соціал-комунізм у большевицькій дійсності.

Від якогось часу, по закінченні останньої світової війни, можна помітити значне посилення робітничого руху, і то на всіх континентах. З того приводу дехто робить, на нашу думку, неправильні висновки, а саме - ніби це - зворот у бік соціалізму.

Такі висновки, здається нам, щонайменше передчасні і оперті на непорозумінні. Передусім, треба відрізнити робітничий рух від соціалізму. Робітничий рух не завжди опертий на соціалізм і не завжди має соціалістичні тенденції. Робітничі страйки, які бачимо сьогодні то тут, то там у західних державах за підвищення заробітної платні - це ще далеко не соціалізм. Так само, як перемога тієї чи іншої партії, яка називає себе тим чи іншим "соціалізмом", теж іще не означає соціалістичного настанавлення виборців. Тим більше, коли візьмемо на увагу "свободу", за якої ті вибори відбуваються, наприклад, у східній і південній Європі або політичну "кон'юнктуру", в якій відбуваються ті вибори в середній і західній Європі.

Далі, треба відрізнити соціальне, чи соціальні со-економічне питання від соціалізму. Коли та чи інша держава законним шляхом переводить соціальні чи соціально-економічні реформи, це ще далеко не соціалізм. Це можна було би скорше назвати саме навпаки - протисоціалістичними тенденціями.

Зрештою, треба відрізнити деякі "соціалізми", як змагання за соціальні чи соціально-економічні реформи, від соціалізму - марксизму, який змагає до перебудови суспільного і державного ладу. Щодо соціалізму першого порядку, тобто змагання до соціальних і соціально-економічних реформ, то треба визнати, що він є посилений. Але той "соціалізм" не має нічого спільного з марксизмом. Навпаки, він чітко протимарксистський. Це ясно і недвозначно заявив провідник англійських соціалістів чи, краще кажучи, "Робітничої Партії", Ейтлі, що англійський соціалізм не має нічого спільного з марксизмом. Посередньо таке саме станови-

це до марксизму зайняв провідник французьких соціалістів Блюм, який недвозначно підкреслив потребу співпраці соціалізму з християнізмом і його церквами, з чого стався одностороння поважна зміна думок у пресі й публіцистиці західних народів. Хіба ж можна ставити такі пропозиції, не відкинувши, чи не будучи готовим відкинути матеріалізм і безбожництво, на якому цілковито опертий соціал-комунізм?

Отже, сьогоднішній робітничий, і не лише робітничий рух - це ніякий зворот у бік соціалізму, це лише п о р а з к а л і б е р а л і з м у, який своєю політикою викликав той рух. В тій поразці лібералізму є рівночасно й поразка соціал-комунізму, який, так само, як лібералізм, не зміг, во й не може розв'язати пекучих, злободенних турбот-питань, тих, які сьогодні творять так зв. "робітничий рух" чи "соціалізм".

Соціал-комунізм - не рідний брат ліберал-капіталізму. Походять вони від того самого батька, з того самого джерела, а саме: з н а т у р а л і з м у. Раціоналізм був і є їхнім єдиним учителем, а матеріалізм - єдиною поживою. Виховувала їх в лібералізмі й індивідуалізмі одна й та сама мати, тобто д е м о к р а т і я, яку вони обидва, кожний по своєму, кожний на свій лад, від самого народження аж до сьогодні обожнює й ховається за її спиною та примушує її охороняти й боронити їх так внутрі, як і назовні. Котрий із них старший, сьогодні важко вгадати. Здається, вони - близнюки, бо в час французької революції, в 1789 році, обидва вони заявили право на спадок по абсолютистично-феодально-монархічному устрою. З тією різницею, що ліберал-капіталізм був сильніший і свого брата волів згілб'ютинувати. Обидва вони навіть двійняки. Є різниця лише в їхніх характерах, а саме - коли один із них л і б е р а л ь н о - капіталістичний, то другий, судячи по сьогоднішньому СРСР - д е р ж а в н о - капіталістичний. Обидва носять однакові одяги - д е м о к р а т и ч н і. З тією різницею, що один із них той свій одяг від непам'ятних літ не чистить, а другий, знов, старанно, до основ, т о т а л ь н о щоразу ч и с т и т ь, а що залишиться, обвішує те золотими зірками на раменах чи хрестами з ланцюгами на грудях, і т.п. Що ж до того, котрий із них супроти свого світогляду консеквентніший, то нема найменшого сумніву, що соціал-комунізм. Чому? Тому, що коли раз сказано, що маємо справу з "звіролюдом", який походить від малпи і який живе на те, щоб вести "боротьбу за існування", щоб вигідно жити, то не можна й не треба тому "звіролюдові" давати права і свободи та пускати його самопас, щоб, здобуваючи собі засоби на прожиття, видрипував один-одному очі. Такому "звіролюдові" треба відібрати, кажуть більшовики, всякі права і свободу та замкнути його до клітки, та ще й порядної клітки - з залізними тоталітарними стінами, щоб із неї не бачив і не чув, що кругом нього діється, і не прорвався та не втік із "раю", "где так вольна дишет человек". І тут, у тій клітці, давати йому їсти виміряну пайку, щоб він "вигідно жив", і тим способом заощадити йому "боротьби за існування". Хай "існує" без боротьби.

І, згідно з тим своїм поглядом, який випливає з їх матеріалістичного світогляду, соціал-комуністи опрацювали план і "досконалу політичну стратегію", прибрали все те в ще "досконалішу" систему і реалізують її в сьогоднішньому СРСР.

Соціал-комунізм пройшов різні етапи свого розвитку, як теоретично, так і практично. Дехто з соціалістів намагається шукати початки соціал-комунізму у старовинних грецьких спартанців. Інші вбачають початок комунізму в ранньому християнстві. Ще інші хочуть бачити початки комунізму чи соціалізму в добу реформації і так зв. "хліборобських війнах". Може воно й так є, але ми тут над тим зупинятись не будемо, бо воно не належить до нашої теми. Все таки, починаючи теорії матеріялістичного соціал-комунізму, яка сягає до XVI і XVII віків і його організовані впливи в час французької революції 1789 р., с в о г о д н і ш н і й соціал-комунізм виріс із так зв. "утопійного соціалізму", якого початки припадають на кінець XVIII і початок XIX століття. "Утопійний соціалізм" світоглядом, як уже вище сказано, виріс із натуралізму й раціоналізму, прийнявши всеціло ідеї Руссо. Приймаючи в основі ідеї Руссо, як існуючу дійсність, про р і в н і с т ь і с в о б о д у та існуючі засади суспільного порядку, "утопісти" далі вимагали "праці на працю", "повної винагороди за працю", а нарешті "усуспільнення засобів продукції" і запровадження "соціалістичного ладу".

Але, всього цього думали вони досягти шляхом "еволюції", шляхом "реформи" існуючого стану, що мало б статися в наслідок "пропаганди" і зворушення собі прихильників для таких реформ. Тому то й названо провідників того руху - Сен-Сімона, Фур'є, Оуена "утопістами", а весь їхній соціалізм - "утопійним".

В половині XIX століття Маркс скритикував становище "утопістів", протиставляючи їхній теорії еволюції свою теорію "історичного матеріялізму" і впливаючу з неї теорію "боротьби класів" і насильне здійснення соціал-комунізму, висловлюючи при цьому теорію про "надвартість", "аккумуляцію капіталу", "періодичні кризи", "зубожіння" більшості, яка експропріє чи вивласнить меншість власників засобів продукції і заведе революційним методом соціалістичний лад. Цю свою теорію Маркс, спираючись на діалектику Гегеля, назвав "науковою", і звідси походить назва "науковий соціалізм".

Як бачимо, різниця між "утопістами" і "марксистами" є та, що "утопісти" не визнавали так зв. історичного матеріялізму і були того погляду, що сучасний несправедливий лад і всю систему можна буде змінити шляхом еволюції, в той час, коли "марксисти" стали на становищі "історичного матеріялізму", твердячи, що сучасний стан можна усунути лише шляхом класової боротьби, тобто революційним методом.

Маркс започаткував нову епоху соціал-комунізму. В другій половині XIX століття соціал-комуністичний рух розвинувся в соціал-демократичний, політичний рух і, оформившись в соціал-демократичну партію, став поважним політичним інтернаціональним рухом, з "Інтернаціоналом", як централею того руху, на чолі.

Зупиняючись над різними сьогодні існуючими відтінками соціалістів чи соціалістичних партій нема потреби тому, що, як уже сказано, всі вони, тим чи іншим шляхом примують до однієї й тієї самої цілі, якщо вони є марксистами. Спираючись на індивідуалістично-матеріялістичний світогляд і на крайній лібералізм у політичному питанні та теорію історичного матеріялізму, соціал-комуністи, пристосовуючи діалектику Гегеля, вважають, що ліберал-

капіталізм, як "антитеза", що усунув феодалізм, як "тезу", є одним із історичних етапів розвитку продукційних сил, який доведе до наступного і остаточного етапу, а саме - до соціал-комуністичної системи, чи колективізму, як "синтези".

Капіталізм, кажуть соціал-комуністи, за ліберал-демократичного ладу спертий на визиску праці і надвартєсти, яку ця предвितворює. Капітал, творений тією надвартістю, буде, кажуть вони, з ссереджуватися (акумулюватися) поступово в руках обмеженої кількості капіталістів, що в сполучі з безнастанними кризами в господарському секторі, доведе до зубожіння чи пролетаризації величезної більшості населення. Цю постійну пролетаризацію супроводитиме боротьба класів, аж поки класа пролетаріату, революційним шляхом, остаточно переможе "жменьку" капіталістів і стане володарем засобів продукції та запровадить соціал-комуністичний лад. Цей соціал-комуністичний лад, як остаточна мета, мав би бути, як уже вище зазначено, зорганізуванням усього людства в одну господарську спілку на зразок "кооперативу". Ця велика господарська спілка мала б бути єдиною формою людського співжиття і мала б заступити чи прийти на місце сьогоденної форми людського співжиття, тобто держави. Державу, як форму людського співжиття, соціал-комуністи вважають переходовим етапом, яка, з хвилиною виникнення "великої господарської спілки" не мала б рації існування і мала б бути зліквідована. (Між іншим, треба пояснити, чому українські соціалісти в 1917 році відразу не проголосили держави, а йшли також "етапами" від співпраці з російськими соціалістами, через I-й аж до IV-го Універсалу, думаючи в своїй чесності наївності, що російські соціалісти додержуються або будуть колись додержуватися теорії і програми соціалізму так, як їх додержуються в пропаганді чи агітації і, зліквідувавши царизм, приступлять до організації "господарської спілки!")

В тій спілці не було б приватної власності, все було би спільне, не було б класів, усі були б рівні, жили б свобідно і по братерськи. Час-від-часу члени тієї спілки, демократичним шляхом, вибирали б управу такої "спілки", якої завданням було б керувати працею, продукцією, збором, перехожувати товари, розподіляти харчі до спільних кухонь і харчівень, улаштувати ігри і забави, залідувати школами, розподіляти і керувати працею та берегти порядку внарі. Ось так більш-менш мала б виглядати в теорії мета, до якої примують соціал-комуністи з своєю боротьбою класів.

За здійснення тієї теорії і мети "наукового соціалізму" Маркса соціал-комуністи вже від полррини минулого століття до сьогодні ведуть класову боротьбу, очікуючи остаточної "аккумуляції" капіталу і цілковитого "спролетаризування" мас.

Але впродовж цієї боротьби життя зробило соціал-комуністичній теорії немилу несподіванку. Воно не знало про "наукову" теорію марксизму, що соціалістична, пролетарська революція має відбутися найперше там, де є найбільше розвинена промислова продукція, найбільше пролетаріату, а найменше посідаючих засоби продукції, де є найбільше криз і найсильніша боротьба класів.

Життя, не знаючи того всього, пішло шляхом своєї, д л я н а у -
к и н е в і д о м о ї з а к о н о м і р н о с т и, і зробило
щось якраз протилежне до "науки" Маркса, але де було досить ду-
хово-морального підґрунтя, там відбулася "пролетарська револю-
ція". Та на тому несподіванки не вичерпуються. Що ж сталося з
гегелівською діалектикою, застосованою Марском, до речі кажучи,
або злобно, або через непорозуміння, в його м а т е р і я л і с -
т и ч н і й "п л а у щ і" про перехід від капіталізму до соція-
лізму і соціалістично-комуністичного ладу? Большевики, захопивши
владу в свої руки, остаточно, по різних хитаннях і переходах, уста-
новили й "лад". Система того "ладу" виглядає більш-менш так:

- а) двопалатна законодавча система, обираєна "демократичним"
шляхом голосування;
- б) м о н о п а р т і й н а система способу вияву політичної
організації "громадянства";
- в) соціалізація чи удержавлення в с і х матеріальних засо-
бів;
- г) централізація планування і керівництва господарством, по-
чинаючи від продукції й кінчаючи на розподілі засобів до життя;
- д) централізація планування і керівництва працею громадян,
визначування часу праці і винагороди за працю;
- е) централізація планування і керівництва духово-культурним
життям людини, починаючи вихованням у дитячих садках, через вихо-
вання й науку в школі і фахових середніх та високих школах, ула-
штування розваг, відпочинкових осель, домів і т.д. аж до домови-
ни;
- є) централізація керівництва ідеологічно-політичним життям;
- ж) централізація руху і розміщення громадян в території.

Всі ці "централі" включені в державний апарат, від централь-
ної влади починаючи, а на місцевих і громадських управах кінча-
ючи, під строгою контролею комуністичної партії і поліційним те-
рором НКВД. ~~48Д~~,

Але на тому централізація не кінчається. Всі ці центральні ус-
танови, починаючи від законодавчих палат, ф а к т и ч н о сцент-
ралізовані в єдиній - м о н о п о л ь н і й р о с і ї с ь -
к і ї к о м у н і с т и ч н і й п а р т і ї. Російська комуні-
стична партія рішає про все, починаючи добором кандидатів до за-
конодавчих палат і кінчаючи призначуванням начальників громад.
Але й на тому не кінець. В російській комуністичній партії рішає
Політбюро, складене з 14-ти осіб. Політбюро рішає, що і як має ви-
рішити партія.

Але й на тому не кінець. В Політбюрі партії рішає голова По-
літбюра, яким є генеральний секретар комуністичної партії Сталін.

Отже, від "волі" 200 мільйонів населення Советського Союзу ми
дійшли до волі однієї особи. Ця одна особа, за посередництва По-
літбюра, а воно, своїм порядком, за посередництва російської кому-
ністичної партії, складеної з 7 мільйонів осіб, і державного полі-
ційного апарату, керує 200 мільйоновим населенням, розміщеним на
території 24 мільйонів кв. кілометрів.

Приватну власність зліквідовано. 24 мільйони квадратних кіло-
метрів землі, з усіма багатствами й різними господарськими продук-

ційними й іншими установами є власністю держави. На тій державній території працює решта громадян-невільників за нужденню винагороду в формі прохарчування і ще нужденнішого одягу. Вся н а д в а р т і с т ь праці тієї маси невільників іде до державної скарбниці. Державна скарбниця, якою розпоряджає комуністична партія - Політбюро - Сталін, витрачає ті гроші на все, на що дістане доручення від можновладців. Але напевне не робить видатків, щоб допомогти масі голодуючих і нагих невільників.

Коли аналізуємо цю советську дійсність, мимоволі відображується Франція Людовика XIV і тодішня господарська система меркантилізму або державного капіталізму. Між сьогоднішнім Советським Союзом і Францією Людовика XIV нема жодної різниці, хіба лише те, що громадянин Франції Людовика XIV був свобідніший, як сьогоднішній громадянин Советського Союзу, та що державний капіталізм Кольберта був ліберальніший від державного капіталізму Сталіна.

І тут вертаємось до гегелівської діалектики Маркса. І тут життя покпило собі і зробило несподіванку та примусило марксистів не то що не піти вперед, або бодай лишитися при "антитезі", а примусило їх повернутись до часів сперед їхньої "антитези" до часів "тези", до часів державного капіталізму з XVII віку.

Большевицька дійсність у Советському Союзі безпощадно розправилася з марксистсько-соціалістичною теорією в такій самій мірі, як та ж сама дійсність державного капіталізму жорсткою і нещадно розправляється з 200 мільйонною масою невільників у Советському Союзі.

Було б непростимою помилкою думати, що большевицька дійсність дала бодай приблизно те, чого пролетаріят сподівався і очікував від соціал-комуністичної теорії і за що він боровся. Теорія соціал-комунізму в одному лише здійснена, а саме - що усунула "боротьбу класів" тим, що всіх спролетаризувала, за винятком, розуміється, партійно-державного апарату. Але від соціалізації чи удержавлення всіх матеріяльних засобів і від большевицької системи, умови життя того, тепер уже тотального, пролетаріату зовсім не покращали. Навпаки, можна сміливо твердити, що ті умови далеко гірші від умов, за яких пролетаріят жив і живе в інших, не большевицьких системах. Н а д в а р т і с т ь, за яку головно йшов і йде бій соціал-комуністів чи соціал-демократів, щоб вона дісталася до рук пролетара-працівника, у большевицькій системі зовсім не припала працівникам-пролетарам. Ба, більше - статистика доводить, що в деяких галузях продукції винагорода за працю в сьогоднішній советській дійсності становить лише 25% винагороди з часів царського режиму.

Що ж діється з н а д в а р т і с т ю? Кому ж, власне, припадає ця н а д в а р т і с т ь?

Про це можна довідатись із споминів американця Джона С к о - т а, який впродовж багатьох літ працював у Советському Союзі в Магнітогорську і тепер, повернувшись до Америки, описав советську дійсність у своїй книжці п. н. "По той бік Уралу". Автор, як очевидець, пише, що директор однієї сталівні в Магнітогорську в 1938 р.

випомкував зовсім новий триповерховий дім на 14 кімнат, з більяр-
довою залю, дитячою кімнатою, музичною залю, кімнатою праці-кабі-
нетом і, нарешті, з маленьким парком, у якому плекалося оленів. Бу-
дівля того дому коштувала 80.000 рублів, а його умеблювання 170.000
рублів, що разом складає цілорічну платню 170 російських нефахо-
вих робітників. Разом із тим, три чверті 200-тисячного населення
Магнітогорська жило в шатрах, у глинянках, або в бараках - по чет-
веро в одній кімнатці, бо не було будівельного матеріялу. Автор
дає, що то був винятковий випадок. Але тут же зараз пише, що
останнього року перед війною нефаховий робітник одержував 1500
рублів заробітної платні на рік у той час, коли керівник тієї ж
заводу, адміністратор, шеф-інженер і директор продукції одержува-
ли по 24.000 - 36.000 річної винагороди.

Далі пише автор, що перед останньою війною директори, керівни-
ки варстатів, шеф-інженери і провідні інженери однієї шахти в
Україні діставали 15% додатку до їхньої платні за те, що знизили
кошти продукції на 1%. Якщо б їм удалося знизити на 2%, дістава-
ли б 30% додатку до своєї платні. До того одержували 4% додатку,
якщо їм удалося підвищити продукцію на 1%, а 8% додатку, якщо уда-
лося їм підвищити продукцію на 2% і т.д. В залізному промислі до-
датки становили 10% при зниженні коштів продукції на 1%, а 2% до-
датку при підвищенні продукції на 1%. Коли ж видайність праці
або підвищення продукції перевищували 4%, тоді обрахунок додатко-
вої платні набрав ще солідніших розмірів. Але грошова винаго-
рода і додатки - це була лише частина, і то не важлива частина до-
ходу радянського промисловця. Крім винагороди-платні і додатку
грошима, одержували вони винагороди в натурі-товарах, що має ве-
лике значення в країні, в якій за гроші не завжди і не все можна
дістати. Зрештою, в усій російській промисловості люди на керів-
них постах одержували безплатно доми-мешкання, авто з шоферами, а
крім того, разом із родинами провадили ферії в першорядних готе-
лях за низькі ціни, мали першенство при закупках товарів та могли,
в окремих, спеціальних крамницях закуповувати речі, яких поза тим
звичайно не можна було дістати. Звичайно, звільнені вони й від по-
датків, а в потягах їздять із даровими квитками.

Так переказує чужинець те, що сам бачив - скільки то керівни-
ки промисловості і високі державні урядовці дістають за те, що
підвищують продукцію, а знижують її кошти. Насувається питання -
якщо таку винагороду дістають керівники промисловості, то яку ж
винагороду мусять діставати ті, хто керує тими самими керівника-
ми?

Думаємо, що ті відомості про відносини в Радянському Союзі, по-
дані очевидцем, достатні для того, щоб мати бодай частинно відпо-
відь на питання, куди дівається н а д в а р т і с т ь, творена
працею робітників 200 мільйонного населення невольників Радян-
ського Союзу.

Але то не єдині витрати н а д в а р т о с т и, твореної спро-
дестаризованим населенням Радянського Союзу. Не менші, якщо не бі-
льші витрати тієї надвартості йдуть на утримання комінтернівсь-
ких агентур по цілому світі і таку ж саму пропаганду комінтерну,
чи просто більшовизму. Такі самі витрати йдуть на озброєння для
"завоювання світу".

Ось найголовніші видатки, покривані з надвартости, витвореної, криваво-панцизною працею населення Советського Союзу.

Але при тому насупається ще одне питання - чиїм коштом, чиєю працею знижуються кошти продукції і підвищується контингент продукції, за які одержують винагороду керівники того виробництва?!

Нема найменшого сумніву, що все те діється працею отих чорноробів, отого пролетаріату спрочетаризованого тими ж самими керівниками. Для того пролетаріату і підвищення продукції та зниження її коштів придумана й стахановщина, щоб можна доставати вищі додатки й полєткості. А пригадаймо собі, скільки то гамору і протестів соціалістів викликала система Тейлора. А все ж таки система Тейлора - не іграшка супроти системи Стаханова, застосована тими самими соціалістами.

Але тут ще одно важливе питання: як же з "рівністю" й винагородою за працю згідно з "п о т р е б а м и" працівника, на які опиралася і за яку велася весь час "боротьба класів" соціалістів? На те питання Сталін у одній із своїх промов відповів так: "Тамниця високої видайности промисловости є заведення певної градації між винагородою фахового робітника і нефахового. Між тим, який пройшов вишкіл і тим, який починає. Робітників належить винагороджувати з г і д н о з і х н ь о ю в и д а й н і с т ю п р а ц і, а не їхніми поребамми". Один із речників советського режиму, професор Мітін сказав, що "соціалізм - це є нерівність". І тому, здається, навіть у советському законодавстві сказано про працю, що домагання рівности - то "найбільша ворожість соціалізму", і тому всякий натяк на рівність у Советському Союзі кваліфікується, як "буржуазні засоби", як "контрреволюція".

І коли в добольшевицьких чи позабольшевицьких системах пролетар був чи є експлуатований індивідуальними капіталістами-власниками засобів продукції, то в большевицькій системі та експлуатація пролетара відбувається вже колективно, г у р т о м к а п і т а л і с т і в - в л а с н и к і в - д е р ж а в о ю, яко власником уже не лише з а с о б і в продукції, а й усієї продукції, всіх матеріальних засобів. На місце приватного, індивідуального ліберал-капіталізму прийшов колективний д е р ж а в н и й к а п і т а л і з м. Зміна варті, і більш нічого. Але на тому, так би мовити, матеріальному питанні не кінець у державно-капіталістичній системі. В парі з соціалізацією чи удержавленням матеріальних засобів, большевицька система зсоціалізувала чи удержавила саму людину, і то т о т а л ь н о - з тілом і душею проковтнула. І це зовсім зрозуміла річ. Капіталізм - байдуже який ліберальний чи державний, а тим більше д е р ж а в н и й к а п і т а л і з м може лише поневолити людину і перетворити її на чорного раба, який в поті чола, від ночі до ночі чи від вечора до ранку, не випростовуючи спини, під доглядом Соліаая, за миску страви і лахміття для накреття нагого тіла буде працювати для д е р ж а в н о г о к а п і т а л і з м у. Духове узалежнення людини, що ми назвали зсоціалізованим людиною, згідне з матеріалістичним світоглядом, який каже, що духове й культурне життя включно з наукою і релігією обумовлене процесом продукції. А тому коли процес продукції колективізований, то, логічно беручи, і людина з її духові-

Я культуру, як "продукт" процесу продукції повинна бути та-
ко "колективізована".

Як бачимо, с в і т о г л я д і теорія на практиці переведені
бездоганно. Ось так людина, яку ми все ж таки визнаємо з повною
гідністю, з л і б е р а л - к а п і т а л і с т и ч н и х
умирів, де "за законом боротьби за існування" один-одному ви-
примуть очі, дісталася до більшовицької д е р ж а в н о - к а -
п і т а л і с т и ч н о ї к л і т к и, так само "за законом",
але вже "отарного" чи пак "колективного існування" подається їй
вмірний пайок на "безжурне" кормлення, чи пак споживання.

І так само, як людина шукала і шукає виходу з ситуації, в яку
увівнав натуралізм із його ліберал-капіталізмом, так само те-
пер шукає виходу з клітки, в яку зачинив її той же самий натура-
лізм, але вже з д е р ж а в н и м к а п і т а л і з м о м.

І ось так, вийшовши від світогляду і пройшовшись та пригля-
нувшись до практичного життя, побудованого на світогляді, пита-
ємо: Людина чи Звірина? А за тим: Дух чи Матерія?

НАРОДОВАСТЯ

Відродження, Гуманізм і Реформація пізнього середньовіччя, рівнобіжно до раціоналістично-позитивістичного натуралізму, висунули й ідеалізм із питанням окремішності народу, як духово-культурної спільноти. Від того часу питання окремішності народу, як духово-культурної спільноти, не сходило з обиду історії. Це питання так само мало своїх дослідників, прихильників, визнавачів і пробоевиків, які гинули у вогні на кострах, чи від інших засобів інквізиції.

В ім'я тієї народньої правди, головно в XVI і XVII віках, пролилося не мало людської крові. Пролилася вона й в Україні, головно в XVII столітті, як сказав Великий Гетьман Богдан, "за віру православну нашу".

Але політичні умови не сприяли реалізації тієї ідеї. Ця ідея огнем і мечем здушувана була тодішніми політичними можновладцями, як смертельна загроза для їхніх імперіялістичних задумів, плянів і політики.

Щойно велика французька революція 1789 року, проголосивши "Деклярацію прав людини і громадянина", дала можливості розвинутися цій ідеї.

Людина використала проголошене їй право і свободу й определила себе до спільноти не за законом політично-державної приналежності, а за законом духово-культурної приналежності. І то є одна з позитивних сторінок проголошення прав людини і громадянина.

В першій половині XIX ст. інтенсивно проходить процес кристалізування і навіть політичного оформлювання народів в Європі за законом духово-культурної приналежності. Цей процес знаходить свій вияв у загально-європейській революції 1848 року, яка й носить назву "Весни народів".

Відбувся цей процес кристалізації і оформлення й в Україні, охопивши український нарід на всіх землях. Створення "Кирило-Методієвського Братства" в Києві в 1846 р. і "Головної Руської Ради" у Львові в 1848 р. були вже, як на ті часи, національно-революційним почином у житті українського народу на шляху до політичного відродження, якщо не вважати вже того самого почину політичним відродженням. Вслід, за тим розвинувся культурно-освітній рух, знаний під назвою "народництво", до якого дехто сьогодні, в епоху літаків і атомової бомби, відноситься якщо не з погордою, то щонайменше зневажливо-легковажно. На нашу думку, зовсім неслухне таке ставлення. Українське народництво в ті часи - в російській імперії це був революційний рух. Потвердженням того є тодішня постава російського уряду до того руху, а саме - його заборона, заборона писати чи друкувати книжки українською мовою, з відомим "не било, нет і бить не может" та в'язненням "народовців" так само, як сьогодні окупанти забороняють існування українських революційно-націоналістичних організацій, друкування їхньої літератури, та в'язнять націоналіс-

тив-революціонерів. Думаємо, що не помилимося, коли скажемо, що без Кирило-Методієвського Братства 1846 р., Головної Руської Ради в 1848 р. та цародовенського руху ледве чи можливе було б проголошення 1У-го Універсалу в 1918 році так само, як далішні змагання і відновлення Української Суверенної Держави немислимі без українського націоналістичного руху. І тому нашому цародовенському рухові другої половини ХІХ ст. ми мусимо віддати належну данину в нашому політичному ставанні.

Але так само, як в Україні, такі по всій Європі здушувано ідеалістичні народорєцькі рухи. Для тодішньої (але чи лише тодішньої?) імперіялістично наставленої Європи вигідніший був натуралізм, як ідеалізм із його ідеєю народовластятя.

Тільки гешпер, щойно по останній світовій війні, за наявності погубности натуралізму з його імперіялізмом, наступає дійсно доба ідеалістичного народовластятя.

Як уже вище сказано, "демократизм" чи "демократія" не означає народо-правства чи народо-властятя, тобто, що джерелом влади і сувереном є нарід у розумінні духово-органічному.

Демократія означає, що джерелом влади є одиниця, яка, згідно з теорією Руссо, частину, а згідно з теорією і практикою большевиків, усю суверенність і владу над собою переносить на державну зверхність. З того випливає ясно, що "нарід" чи "нація" в політичному розумінні демократії означає суму чи масу населення — громадян держави не кінце одної у своїй духовості. З того означення демократії випливає і взаємовідношення між громадянином і державою та значення, ролі, завдання й існування держави, про що вже була мова вище.

Але ще не в тому, так би мовити, політичному питанні у змістовлюється демократія. Тим питанням не вичерпується демократизм. Демократія — це питання не лише політики. Демократія також не вичерпується партіями, виборами і парламентом. Демократизм випливає з світогляду, а тому й сам є світоглядом. Демократизм, як світогляд, означивши походження одиниці, визначає й її зміст життя та остаточну ціль. Натуралізм і раціоналізм, як уже вище згадано, вважають зміст життя в "боротьбі за існування", а метою мало би бути вигідне і розкішне життя, щоб зрештою повернутись до матерії, з якої, згідно з натуралістичним світоглядом, людина походить. Слідом за таким натуралістичним світоглядом щодо походження, змісту і остаточної мети людини, демократія визначила і форми життя і співжиття людини. Однією з тих форм є ліберальна демократія, з її лібералістичним капіталізмом, як змістом, другою формою є тоталітарна демократія, з її державним капіталізмом, як змістом.

У висліді одна форма із своїм змістом довела до ліберальних джунглів, друга форма своїм змістом довела до тоталітарної клітки.

Але на тому не кінець вислідів чи наслідків натуралізму.

Впродовж одного людського покоління людство пережило два стра-

життя джунглів світових розмірів. Впродовж одного покоління, двома наворотами, люди, використовуючи найновіші здобутки науки і наймодернішу техніку, взаємно мордували одне одного, купаючись у морі крові власної, залишаючи за собою кожного разу руїни культури, цивілізації та стоси людських трупів і маси калік. І все це було роблено за всіма правилами н а т у р а л і з м у, при чому р а ц і о н а л ь н о використовувано кожну нагоду. Але рівночасно з тим, все це таке безумне -- до божевілля безумне. І сьогодні переживаємо наслідки натуралістичного раціоналізму -- р а ц і о н а л і з а ц і ю.

Ніхто не може заперечити тому, що остання світова війна -- це був наскрізь і в усьому вираз н а т у р а л і з м у. Остання війна заощаджує нам час і енергію на критику натуралізму з його індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом. Можна вже лише ствердити, що натуралізм, а за ним і системи, на ньому побудовані, опинились сьогодні в глибокій кризі. З усіх боків щораз настирливіше і голосніше чується домагання оздоровлення тих систем.

Чи можна оздоровити натуралізм із індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом, та побудовані на ньому системи?

На таке питання можна відповісти, спираючись на натуралізм, запитом: а чи можна з малпи сотворити людину?

І з того, розглядаючи і шукаючи способу виходу з сьогоднішніх криз, треба виходити.

Демократизм і демократія переживають кризу не від сьогодні, і не від сьогодні їх "оздоровляють".

Так, як людина приходить на світ із зародками різних недуг і смерті, так само й демократизм прийшов на світ із зародками недуги. Від повних півтори сотні літ ідуть намагання різними способами й засобами оздоровити демократію. Але всі ці намагання залишаються безуспішними. Замість лікування, виходить знечулення, а замість оздоровлення, бачимо приголомшення. І тому, при лікуванні чи оздоровлюванні демократії треба запустити "зонд" до основ, до ядра, і викинути все зболіле разом із бацилою, яка точить і розкладає людський організм.

Оздоровлення треба починати не від демократії, лише від д е м о к р а т и з м у, як світогляду.

Найбільша і найнебезпечніша бацила, чи зародок недуги демократизму, як світогляду -- це, власне, "малпа". Або, іншими словами, недуга демократії, яка довела її до сьогоднішньої кризи, це -- натуралізм, із якого демократизм виріс і на якому побудована демократія.

Ми щойно сказали, що справа налагодження й упорядкування життя людини й людських істот -- це не справа партійності, виборів і парламентаризму, чи свобода думки, слова, преси і т.д. Так само це не питання інтервенціонізму, тобто, втручання держави в налагодження тієї чи іншої ділянки чи галузі суспільно-громадського життя. Бачимо з досвіду, впродовж кількох десятиків, майже сотні літ, що ані і н т е р в е н ц і о н і з м, ані навіть т о т а л ь н е у д е р ж а в л е н н я не дали бажаних, заспокоюючих та задовольняючих людину результатів і не довели до гармонійного спів-

життя між людьми і народами. Людина далі і постійно відчуває в собі і навколо себе бездушну порожнечу з погонею за наживою і осамітнення. В цій духовій порожнечі людина кидається то в один, то в другий бік і не може знайти заспокоєння. В тій погоні за наживою людина потрапляє в хаос, анархію і ворожнечу з іншими людьми. У висліді цієї ворожнечі між людьми наступає або "джунгля", або "клітка", а за ними – море крові, стоси людських черепів і руїни. І все це буде існувати так довго, як довго існуватиме погляд, що з м і с т о м життя людини є "боротьба за існування". Ми бачимо, що людина самим існуванням для існування не є й не може бути вдоволена, хоч би і в найкращих матеріяльних умовах. Але її примушують до такого існування. Її так учать і її переконують про потребу такого існування. І то переконують її впродовж чотирьох століть до сьогодні. І людина в тому переконуванні і практичному житті, згідно з тим н а т у р а л і с т и ч н и м переконуванням, сама себе втратила і втратила "образ і подобіє Боже", з усіма, з того випливаючими, консеквенціями.

І в тому всьому очі людини, майже потайки перед з о б р а з н і м с в і т о м, звернуті в сторону чогось, ніби втраченого, в сторону невідомого, невловимого – в сторону духовості.

І тому на місце "боротьби за існування" людині має бути повернутий її прагдний і їй приналежний д у х о в о - к у л ь - т у р н и й з м і с т ж и т т я, а з ним і людська г і д - н і с т ь "по образу і подобию Божему".

Але т а к о г о змісту не може їй дати натуралізм із його індивідуалістично-матеріялістичним світоглядом.

Такий зміст життя, а з ним і г і д н і - с т ь людини може дати лише во л ю н т а - р и з м із його універсалістично-ідеалістичним світоглядом.

Тоді будуть розв'язані питання свободи, рівності, братерства, співжиття, гармонії, порядку, поступу, добробуту і т в о р ч о - г о миру.

Коли ми говоримо, що натуралізм із його раціоналізмом не можуть оздоровити сьогоднішнього стану, то це не значить, що ми "тотально" відкидаємо все, що є позитивного в натуралізмі. В натуралізмі є й позитивні речі, як, наприклад, кромна спорідненість і т.п., яких не слід відкидати. Але про те – згодом.

+ + +

Згідно з універсалістично-ідеалістичним світоглядом, людині п р и з н а ч е н о жити в людській спільноті духово-культурного змісту.

Щойно тут, у тій духово-культурній спільноті, одиниця стає цілковито л ю д и н о ю і вдосконалюється, щоб, сповнивши своє призначення на землі, перейти до життя вічного.

Від непам'ятних часів наука веде дослідження над тим, щ о ч и х т о є тією людською спільнотою, в якій людині призначено жити. До цього часу не вдалося дослідникам дійти до згоди. В кожному

разі дослідники універсалістично-ідеалістичного напрямку дійшли настільки до однозгідності, що вважають, що основною клітиною тієї людської спільноти є подружжя - родина. В дальшому, вищому ступні понад родиною є знов розбіжності. Але для нас тут важливе є ствердження, що в родині починається людська спільнота.

Тут, у подружжі-родині, взаємною любов'ю і піклуванням, починається людське співжиття і людська спільнота. Подружжя-родина - це ядро і основна клітина людської спільноти, яка природним шляхом розвивається в рід і плем'я, щоб кінець-кінцем остаточно знайти своє завершення в найвищій родовій спільноті, якою є, як сама слов'янська назва вказує - н а р і д.

Н а р і д - це н а й н и щ а, к р о в н о с п о р і д - н е н а л ю д с ь к а с п і л ь н о т а.

В кровно спорідненій спільноті, від родини починаючи, через рід і плем'я, на народі кінчаючи, родиться, росте і розвивається духовна одиність спільноти - народу. Тут же ростуть і розвиваються духовно-моральні і духовно-культурні вартості, як зміст спільноти - народу.

Англійський дослідник на полі антропології і біології, лікар і антрополог Франц Г е л т о н (1822 - 1911), основоположник науки "евгеніки", стверджує, що зберігання кровної спорідненості і її чистоти, у висліді, шляхом спадковості, дає однотипний тип не лише фізичний, але й духовно-моральний і культурний. Національний характер, психіка, звичаї, морально-етичні засади і взагалі духовність - це, згідно з наукою "евгеніки" - створене поколіннями шляхом спадковості і кровної спорідненості. Злегковаження того закону кровної спорідненості потягає за собою, шляхом спадковості, зміну характеру і духовності, твердить Гелтон.

Тому нація, як духовна одиність народу, щоб зберегти цю одиність, зберігає й кровну спорідненість народу.

Тим пояснюється, чому жидам, що знаходимо в П'ятикнижжі Мойсея, заборонено було під суворими карами вступати в подружні зв'язки з нежидами. Тим то жиди зберегли подивугідну чистоту свого характеру й національну окремішність, не зважаючи на свою розпорошеність по всьому світу, на протязі більш, як трьох тисяч років.

В давнину зберігання кровної спорідненості було суворо додержуване. В цьому можна переконатися на племенах, які сьогодні живуть ще неторкнуті сьогоднішньою "європейською культурою". Про суворе додержування кровної спорідненості у тих племен довідуємося із споменів одного католицького місіонера ось що: будши місіонером у південно-східній Африці, оскільки нас пам'ять не заводить, в околиці Кенії, натрапив він на одне поганське плем'я, яке прийняло його дуже гвільно. По якомусь часі місіонер, побачивши, що його праця має успіхи, задумав побудувати церкву. Під будову тієї церкви вибрав він гору, яка була власністю племені, і звернувся до провідника племені з проханням, щоб продав йому цю гору і дозволив на ній збудувати церкву. На те провідник племені заявив, що він радий це зробити, але, на жаль, у їхнього племені є "закон", що власником землі, а тим самим набувачем землі, яка перебуває в їхньому володінні, може бути лише член пле-

мени. А членом племені може бути лише той, хто з племенем кровно споріднений. Тому провідник племені запропонував, винятково, як місіонерові, "кровне споріднення" місіонера з племенем, на що католицький місіонер дав свою згоду.

Як же відбувалася процедура "кровного споріднення"? Провідник племені наказав своїм співплемінцям заколоти бика і ягня. З бика знято шкуру, а ягня спечено на вогні. Розстелено на землі шкуру бика, на яку посідали рядом провідник племені і місіонер, оголивши свої ліві рамена. Перед ними поставлено на тій же шкурі спечене ягня. "Церемоніймайстер" ножем надтяв їхні оголені рамена і взяв відповідну кількість крапель їхньої крові. Тією кров'ю покропив печене ягня, яке, за чергою, провідник племені і місіонер мовчки спожили. На тому процедура "кровного споріднення" закінчилася. Католицький місіонер, звичаєм племені, став "кровно спорідненим" членом поганського племені.

Але не про те йде. Тут іде про самий факт "закону" - вимоги кровної спорідненості.

Як із того бачимо, в первісних часах вимога кровної спорідненості була законом, і без неї не можна було ввійти в склад племені й користати з благ і засобів для виконання праці. А що в тому конкретному випадку маємо до діла із штучним, а не природним спорідненням, це не міняє істоти справи.

Підкресленням нами значення кровної спорідненості хочемо лише звернути увагу на те, що кожний нарід має свій, і лише йому притаманний характер і духовість, на яку складаються звичаї, вірування, релігія, спільні переживання впродовж історичних ставань, намірення і т.д., які, завдяки кровній спорідненості, тобто, шляхом спадковості, переходять із покоління в покоління.

Безперечно, що й "процес продукції" має вплив на формування духовості і характеру, що дається відмітити в деякій різниці характерів між хліборобами й промисловцями, чи взагалі між місько-фабричним і сільсько-хліборобським населенням. Але той відмінний "процес продукції" не є основним і вирішальним, як того хоче і твердить історичний матеріалізм. Понад тими окремими характеристиками, впливаючими з відмінних "процесів продукції", домінує загальна, всім спільна духовість і характер, впливаючі, як уже згадано, із спільних вірувань-релігій, звичаїв, переживань і т.д. Інакше неможливе було існування окремих людських спільнот - народів, лише існували б спільноти-продуценти.

В тій духовій питомості і окремості та спадковому передаванні зовсім не зміняє справи те, що впродовж історії різні племена мішалися чи й далі мішаються. Насправді ця мішанина змінює попередні питомості. Водночас, проте, витворює нові питомості, які можуть бути відмінні від попередніх обох передзмішаних, але рівночасно з тим і далі є відмінні від сусідніх, бо лише йому, новоствореній питомості.

Ми тут далі не будемо зупинятися над тим питанням тому, що в тому випадку нам не ходить про істоту питомості і характеру, лише толовно про окремості духовості і характеру.

Підкресленням нами значення кровної спорідненості хочемо лише звернути увагу, що кожний нарід має свій і лише йому притаманний, ок-

ремії характер, і духовість, а за тим і звичаї, впливаючі з кровної спорідненості, а не як наслідок процесу продукції, як це твердять матеріалісти.

В тій окремій, національно-духовій одиності призначено жити людині, удосконалюватися і спільно з іншими, кровно і духово спорідненими, розбудовувати чи причинятися до розбудови духово-культурних вартостей.

Ці духово-культурні вартості є змістом життя одиниці, і в тому у змістовлюється національна спільнота.

В тому полягає й питання Батьківщини. Батьківщиною не є територія з кліматом, чи державна приналежність, бо то є питання лише фізичного і політично-правного характеру.

Батьківщиною є приналежність до духово-моральної і духово-культурної одиности народу, кровно спорідненого і осілого компактною масою на землі, яку тому й називаємо етно-графічною територією. На тому полягає й асиміляція. Асиміляція - це не кліматизація, тобто при звичаєння до підсоння. Асиміляція - це кровне споріднення і включення до духово-моральної і культурної одиности - народу.

Як із того бачимо, завдання чи призначення подружнього зв'язку, крім вдержання людського гатунку, не менше важливе й відповідальне - заснувати і вдержати родину, як основну клітину народу. Це як-що не найвідповідальніше, то напевне одно з найвідповідальніших завдань у людському роді. Від нього ж бо залежить не лише життя людини, але, як бачимо, всієї людської спільноти - народу. І в тому питанні добору в подружжі й родині від останніх десятиліть минулого століття присвячено пильну увагу науки і навіть державного законодавства. Тому то всякі інтернаціоналізми намагаються підважити значення подружнього зв'язку і родини, а навіть, де вдається, їх усувати - чи то свободою в подружжі і розлукою, чи відбиранням дітей від батьків, як то ми бачили на початку в Советському Союзі.

Людина, як із того виходить, приходить на світ, так би мовити, в сирому стані, але з основними завдатками так фізично-інтелектуальними, як і духово-моральними, спадкованими від її предків. У процесі росту й дозрівання в спільнотному житті людина формується й удосконалюється в міру спроможностей і в межах вроджених їй основних завдатків і етичних правил, пануючих у даній спільноті, до якої вона належить. В спільноті, і лише в спільноті людина формується в особовість.

І тут приходимо до питання моралі й етики.

Як виходить із закону спадковості, питання моралі й етики - це не приватна справа людини, як твердять індивідуалісти, хоч і обмежена такою самою "приватною справою" другої людини. Мораль кожної одиниці обумовлена етичними засадами, пануючими в даній спільноті. То не значить, що одиниця, чи гурт одиниць, як, наприклад, стан, не має впливу на формування й устійнення етичних засад у спільноті. Такий вплив існує. Але тут можна краще говорити про взаємвплив, як про вплив. Важко визначити точно, з чим у даному

випадку маємо справу -- чи з оригінальністю одиниці, і то оригінальністю спадкованою, чи лише з формулюванням того, що вже потенційно існує в спільноті. Важко собі уявити особовість і її творчість поза спільнотою. І тому тут скорше маємо справу з взаємовпливом, ніж із впливом одиниці. Це зовсім не робить кривди одиниці, як особовості, бо ж с а м а особовість є ніщо інше, як лише продукт спільноти. На те можна подати безліч доказів як із чужої, та і з нашої історії, про що буде мова далі.

Так чи інакше, джерелом морально-етичних засад не є сама одиниця.

Всі ми говоримо і на кожному кроці повторюємо, а навіть акти підписуємо і проголошуємо, що в житті визнаємо і додержуватися будемо засад християнської моралі й етики. Поминаючи тут усякі теоретичні й філософські підходи та висновки в питанні моралі й етики, тим ми стверджуємо, що джерело моралі й етики є поза людиною.

Цього для нас т у т вистарчало б.

Але тим ми не лише стверджуємо, що джерело моралі й етики є поза одиницею, -- ми тим указуємо також, де воно є. Ствердженням, що в житті визнаємо і додержуватися будемо засад християнської моралі й етики, ми вказуємо, що джерелом моралі й етики є Творець Всесенної, який охоплює все людство і свою волю об'явив нам, які визнаємо християнську релігію, через свого Сина-Христа.

Таким чином, р е л і г і я стала основою моралі й етики. На тій основі виростають у практичному житті спільні морально-етичні засади. Громадяни, виховані своєю Церквою в дусі релігійному, діючи і співдіючи в практичному житті, стрічаючись із народними звичаями й традицією та вимогами повсякденного життя, свідомо або й невідомо на релігії, як основі, творять морально-етичні засади, які обов'язують усіх громадян і стають основою державних законів. Ці морально-етичні засади, шляхом спадковості чи іншою формою традиції, переходять на нащадків.

Тим шляхом громадяни творять духово-моральну о д н і с т ь так у розумінні релігійному, як і в національному.

Вслід за тим одиницю в практичному житті зобов'язують морально-етичні засади, пануючі в національній спільноті, до якої вона належить.

Одиниця, з одного боку, впливає на усталювання морально-етичних засад національної спільноти, до якої належить, а з другого -- підлягає тим же засадам, пануючим у національній спільноті. В цій взаємочинності формується людина, як індивідуум чи особовість. Одиниця щойно в людській спільноті у співжитті і взаємочинності з такими ж самими, як вона, одиницями стає справжньою людиною через доповнювання й досконалення. Поза спільнотою, поза співжиттям і взаємочинністю людини не можна уявити. Тому то ще в старовинній Греції поставлено запит, що було перше -- спільнота, чи людина, на що Арістотель дав відповідь, що -- спільнота.

Формуючись і удосконалюючись у спільноті, людина стає органічним складником -- елементом тієї спільноти. І в тому полягає с в о б о д а людини, як почуття приналежності до середовища-спільноти, в якій людина живе і діє згідно із с п і л ь н и м и в с і м

засадами моралі й етики.

На цій взаємочинності оперте й державне законодавство, яке без такої взаємочинності є немислиме і неможливе у суверенних державах.

В тій взаємочинності, утворенні загальних, усіх обов'язуючих морально-етичних засад і перестерігання чи додержування їх у практичному житті й полягає свобода і гідність людини.

Свобода не полягає в тому, що кожному вільно робити те, що він захоче, по своїй уподобі і волі. То була б сваволя, яка рівняється неволі й у висліді дає неволю. Таку "свободу" і "сваволю" хотів накинути націонал-соціалізм, чим викликав протилежну свободу волі. Чим це закінчилося - відомо.

Свобідною людина ще не є й тоді, коли вона чинить лише так, щоб не порушувати свободи іншої людини, або щоб, на її особисту думку, стати взірцем для інших. То була би псевдо-свобода, оперта на псевдоморалі і суб'єктивізм.

Свобідною людина є лише тоді, коли вона чинить згідно з засадами, які зобов'язують усіх. А такі засади може витворити лише спільнота, а не одиниця. І всі засади, витворені спільнотою, витворені в ім'я свободи і гідності людини, бо витворені вони в процесі взаємочинности тих же людей.

Ті морально-етичні засади, чи духово-моральне життя одиниці і спільноти тісно пов'язані з духово-культурним змістом спільноти і людини та її творчістю.

Людина без загально пануючих морально-етичних засад не може бути творчою в жодній діяльності, а тим більше - в духово-культурній. Вона може бути чинна так, як кожне інше створіння. Але чинність - то ще не творчість. Творчою людина є щойно тоді, коли вона у своїй творчості керується загально-пануючими, стійкими морально-етичними засадами і своєю чинністю причиняється до потвердження і поглиблення тих засад.

Тут, у духово-культурній творчості відбувається той самий процес взаємочинности між людиною і спільнотою, що й у творенні морально-етичних засад.

Кожна духово-культурна творчість людини є відзеркаленням духовости і культури середовища, в якому людина живе. І навпаки - духово-культурні вартості, творені людиною, впливають на середовище, тобто, національну спільноту, і вона їх приймає і на них виховується та шляхом спадковости переносить їх на дальші покоління, але лише тоді, коли ті духово-культурні вартості відповідають характерові, духовості і культурі, питомим тій спільноті. Тому то Шевченко спрямував своє "Послання" до "мертвих, живих і ненароджених земляків". І ніде так чітко, як у творчості Шевченка, не підкреслена ця духово-культурна взаємочинність. Уся творчість Шевченка - це відзеркалення духовости і культури українського народу, а рівночасно з тим, як сказав би Франко, "з його духа печаттю" український нарід далі йде "в мандрівку століть". Шевченко нам до душі не тому, що він терпів матеріяльні злидні, або що він належить до

с у м и сорокп'ятимільйонового числа одиниць, подібних до інших, і що він вів "боротьбу за існування". Шевченко рідний нам у д у х о в о с т і. Шевченка ми відчуваємо й сприймаємо тому, що відчуваємо в його творчості себе самих так, як Шевченко відчував нас, коли творив. І Шевченко не в одному місці до цієї взаємочинності признається. На засланні він відчуває себе самотнім, він не має дже-рела, з якого черпав би натхнення для своєї творчості, і не має для кого творити, бо його, в його тодішньому оточенні, ніхто не розумів, не відчував і не сприймав. Він скаржиться в Орській кріпості, що

Тепер пишу:

Папір тільки, чорнило трачу,
А перш! їй-Богу, не брешу!
Згадаю що, чи що набачу,
То так утну, що аж заплачу.
І ніби сам перелечу
Хоч на годину на Україну,
На неї гляну, подивлюсь,
І, мов добро кому зроблю,
Так любо серце одпочине.

Живе спогадами, "згадує" і просить, щоби з України до нього "прилітали" думи:

Прилітайте, сизокрилі,
Мої голуб'ята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти,
Не кидайте хоч ви мене....

І вони "прилітали". І з ними Шевченко пише - творить. Думи свої, творені на чужині, Шевченко посилає на Україну, бо ніде інде їх не сприймуть, а тут, в Україні "найдете шире серце і слово ласкаве, ширшу правду, а ще, може, й славу".

Шевченко справді терпить з приводу злиднів, у яких закріпачений український нарід коротає своє життя в соціально-економічній нужді, і лише "на панщині пшеницю жие".

Але Шевченко не закликає до "боротьби за існування", лише закликає: "свою Україну любіть, любіть її во врем'я люте, з а н е ї Г о с п о д а м о л і т ь".

І то зовсім не стало на перешкоді Шевченкові бути реалістом і революціонером. Він просто кидає в вічі всяким "паничам": "якби ви знали, паничі, де люди плачуть живучи, то ви б ідилій не творили..." І, як Моїсей в обороні жида вбив єгиптянина, так Шевченко натякає: "Ой, вигострю товариша, заткну за халяву". І лишає "Заповіт:

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте.

У Шевченка вся Україна, включно з природою, о д н а д у х о в а о д н і с т ь: українське Чорне море "любило чубатих", і грозить Босфорові, що як не буде мовчати, то "твої ребра піском занесу", а тим часом само передає в Дніпровий лиман вісті, а Дніпро, мов "дід дужий зареготавсь", "аж піна з вуса потекла", і передає вісті на Запоріжжя.

Шевченко живий свідок взаємочинності між одиницею-людиною і середовищем-спільнотою в духово-культурній творчості.

Потвердженням тієї істини в політиці є також в українській історії Гетьман Хмельницький. Ніхто з нас, хто знає історичну дійсність, не заперечить, що Хмельницький, як Г е т ь м а н і д е р ж а в н и й б у д і в н и ч и й, є наскрізь еманациєю й інтерпретатором стремлень українського народу. Але рівночасно з тим він є й учителем, який сказав: "Хто хоче з нами хліб їсти, мусить Войську Запорозькому служити".

І так є з кожною одиницею, без уваги на те, на якому відтинку і в яких засягах вона працює. В тому є потвердження, що л ю д и н а, я к о с о б о в і с ь т ь, націлена розумом і волею, є твором наскрізь с у с п і л ь н и м, а тому змістом її життя є той самий зміст, що й зміст спільноти. І так є у всіх народів.

Французька революція 1789 року - це не була боротьба за існування". Це була боротьба, передовсім, за "право людини і громадянина", отже, за чисто духово-моральні і політичні вартості, байдуже, що оперті на помилкових основах.

І так є у всій духово-культурній творчості народу - чи то у віруваннях-релігії, чи в мистецтві, чи в науці, чи навіть у політиці, яка також є мистецтвом, чого прикладом політика англійців із традиційними обрядами в ній.

Шляхом тієї і такої духово-культурної творчості, як змісту людини і людських спільнот, нарід росте і дозріває до духової одиности, якою є Н а ц і я.

Завдяки тому і лише тому національному, духово-культурному змістові й одиності, нарід держиться, як окрема національна спільнота. Тим і лише тим національним духово-культурним змістом і його одиністю нарід є відпорний назовні і переможно поборює удари ворогів та "йде у мандрівку століть" до остаточної Меті.

Живим потвердженням тієї істини є український нарід.

Московський україножер М'якотін з люттю скаржиться, що кубанські козаки зберегли "малоросійські" звичаї, і навіть женитися не хотіли на "московських девках", а казали присилати собі, на початках їхнього переселення на Кубань у 1792 році, українських дівчат із України. І їм посиляли. І тому вони задержали "малоросійські звичаї" й "обичаї".

Завдяки національному духово-культурному змістові й одиності, український нарід упродовж століть витримав і переміг у боротьбі з ворогами-сусідами й окупантами України, зберігши свою національну окремішність.

Потвердженням тієї істини, але вже з другого боку, є те, що всі вороги і кожночасний окупант України намагалися всіма способами і засобами нищити передусім національний духово-культурний доробок і одиність українського народу, щоб його тим шляхом знищити. Але нікчемні і марні ворожі намагання.

Не скує душі живої, Не понесе слави Бога,
І слова живого, В е л и к о г о Б о г а,

який вітає в духово-моральній і духово-культурній одиності народу.

Ось у чому виявляється універсализм, ідеалізм і волюнтаризм. У цьому сила народу. В цьому узагальнюється його боротьба з ворогами назовні і змаг всередині.

Існування класів всередині народу і боротьба між ними — це історичні явища, обумовлені соціально-економічною неупорядкованістю чи взагалі несправедливістю, впливаючою з людської слабкості й недосконалості, посилюваної і підтримуваної натуралізмом з його індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом. Треба відрізнити класи, як соціально-економічне явище, від станів, як чинності чи інституції, які виникли за законом поділу праці. Боротьба класів, якщо б вони й існували при національно-солідаристичній системі, буде усунута. Національно-солідаристична система змирєє не лише до усунення боротьби класів, але й нівелює самі класи. Це не значить, що тим способом усунеться розбіжності всередині суспільного організму між поодинокими його складовими частинами. Такі розбіжності будуть існувати, але не поміж класами, лише поміж станами. Але ті розбіжності поміж станами не сміють викликати боротьби. Ті розбіжності будуть обмежуватися лише творчим змагом у самодосконаленні станів у їхній праці і її вислідах. І такий творчий змаг є явищем позитивним.

Промакхом, а за тим і трагедією натуралістів з їхнім матеріалізмом є те, що вони й досі, не зважаючи на останню воєнну і повоєнну трагедію всього людства, не здають собі з того справи, що духово-культурні вартості є першовартними в житті людини і людських спільнот та далі твердять про примат матерії і "боротьби за існування". Що натуралізм є помилкою, в тому вже сьогодні нема сумніву. Доказом того є шукання виходів із становища, в яке ввів людство натуралістичний індивідуалістично-матеріалістичний світогляд і побудована на ньому політика. Іде лише про те, щоб у тому шуканні виходу не стати на половині шляху, чи не плавати по поверхні, по-слугувуючись паліативами. Оздоровлення може наступити лише тоді, коли сягнути до основ, до кореня лиха. Корінем лиха є натуралізм.

Безперечно, що в духово-культурному змаганні і в духово-культурній творчості, людина і людські спільноти — народи мусять бути матеріально забезпечені.

Природні матеріальні багатства дані людині, як засіб у її житті і творчості. Матеріальні добра, дані, як засіб до життя, не можуть бути "яблуком незгоди" і боротьби між людьми й людськими спільнотами. Вони мусять служити всім для заспокоєння матеріальних потреб людини, обдарованої "по образу і подобию Божому" розумом і волею. Рослинний і звіриний світ, які є засобом для людини, не можуть бути звітцем для неї. І в тому, власне, є одна з різниць між натуралістичним індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом і світоглядом універсалістично-ідеалістичним, опертим на волюнтаризмі.

Натуралізм приймає, що рушійною силою в житті людини є інстинкти, і з нього випливає, що згодом, що послідовно веде до індивідуалізму й матеріалізму.

Волюнтаризм, як уже сама назва вказує, означає, що основним у людському діянні є воля. Воля, як духова потенція, побіч розуму, є тим елементом, що відрізняє її від звіриного світу.

Воля є тим елементом, який робить людину свободною від усяких низьких інстинктів і дає їй силу свободно і розумно, мудро і тямуче рішати життєві складні питання.

Воля є тим елементом, який додає людині сили і спромоги досягнути вибрану ціль і побороти перешкоди на шляху до цілі, озброюючи її непохитністю, терпеливістю і витривалістю. Зразком у тому може послужити хлібороб взагалі, а український хлібороб зокрема, який уже не одну перешкоду впродовж історії поборів, зберігаючи рівновагу духа і поборюючи в собі інстинкти.

Ця волювистість може виявлятися свідомо або й несвідомо. Але це зовсім не міняє істоти справи. Підсвідомо постава хлібороба, яку дехто вважає й називає "стихією", в боротьбі з перешкодами, з якими він стічається, є лише потвердженням наявності волювистости в народі.

Але свобода, впливаюча з волі, то не є сваволя. Воля також детермінована, тобто, обмежена різними вимогами вищого порядку, якого ми ніяк не можемо обминути без шкоди для людської спільноти. В тому детермінізмі волі одиниці заключається те, що називається воля народу. Без обмеження волі одиниці не може існувати воля народу. Насправді воля народу не є арифметична сума воль одиниць. Воля народу родиться в процесі спільних переживань усіх, хто належить до духової єдності спільноти народу. Без духової єдності народу не може виникнути воля народу. І в тому, власне, є істота універсализму. Духова спільнотність є основою і вихідною точкою для універсализму. Там, де нема духової єдності, але є воля, обчислена на основі відданих голосів, того в жодному випадку не можна вважати волею народу, а лише арифметичною сумою відданих голосів. В тому й є основна різниця між демократією і народовластям, про що буде мова на іншому місці.

Велику помилку роблять ті, які вважають соціал-комунізм, реалізований сьогодні советським союзом, також універсализмом. Марксизмові, чи взагалі соціал-комунізму, а сьогоднішньому більшовизмові зокрема, бракує о с н о в и у н і в е р с а л і з м у, а саме - волюво-духової домінантності, стимулюючої ставання. В марксизмі чи соціал-комунізмі домінуючим стимулом ставання є гін-інстинкт і зв'язаний із ним "процес продукції". Це є якраз те, що в універсализмі визнається, як засіб. Натомість те, що є основою універсализму, тобто, волюво-духовий елемент, у марксизмі поставлено, як наслідок і надбудову ставання - процесу продукції. Тому то помилково вважати соціал-комунізм універсализмом.

Коли ми опираємо універсалистично-ідеалистичний світогляд на волютаризмі чи на волі, то не значить, що ми тим заперечуємо наявність інстинкту й егоїзму в людині. Наявність інстинкту й егоїзму в людині ми беремо, як існуючий факт. Ми також не заперечуємо і в дечому корисності інстинкту й егоїзму. Ми не заперечуємо і не виключаємо, що інстинкт і егоїзм можуть мати і мають деякий вплив на людську амбіцію, а через неї й на творчість людини. Наука психології і філософія антропології, які трактують ті питання, досі не дали нам остаточної і вичерпної відповіді на них. І тому ми в житті людини і людської спільноти - народу поважно числимося з наявністю інстинкту й егоїзму в людині, так само, як і амбіції. Але над тими натуралістичними прикметами людини ставимо примат духовості - волю. Воля, як потенція духу, як примат у житті лю-

дини і людських спільнот, має бути рівночасно а р б і т р о м і спроваджувати до спільного знаменника те, що ми, за спонукуючого інстинкту, егоїзму і амбіції, хотіли б, а що ми можемо і що нам вільно та що ми мусимо. Цей арбітраж має нас у духовій одності примусити до співпраці і співвідповідальності за долю нашої духової спільноти – народу й його членів чи складових частин. І в тому, власне, вже є одна з основних вихідних точок націо-наль-ного со-лі-даризму. І в тому, власне, є значення вище сказаного, що ми натуралізму "тотально" не відкидаємо. Дещо з нього залишаємо.

Ми бачимо, що заповідається затижна боротьба між волюнтаризмом і натуралізмом, між універсалістично-ідеалістичним і індивідуалістичним-матеріалістичним світоглядами. Від висліду цієї боротьби буде залежати існування чи неіснування того, що ми сьогодні називаємо західньо-європейською культурою і цивілізацією. Від висліду цієї боротьби залежати буде, чи панує Зло чи Добро, чи людство піде в танець навколо "золотого тельця", чи поклониться перед "Скрижалями". Вислід боротьби покаже, чи підемо шляхом індивідуалістично-матеріалістичного світогляду, який виходить від одиниці з її особистою мораллю й етикою і матеріальними інтересами та пануванням безіменного й безвідповідального демосу-громади і згинемо в боротьбі "всіх проти всіх", якої пригравкою була остання світова війна, з її страхіттями й руїнами, чи підемо шляхом універсалістично-ідеалістичного світогляду, який виходить від людської спільноти з її мораллю й етикою та духово-культурними вартостями, з правом на життя і відповідальну владу етносу – народу у "народів вільнім колі", зберігаючи гідність людини.

На тому духово-культурному змісті і вартостях у національній духово-моральній і культурній одності народу родяться й розвиваються всі інші ділянки і галузі суспільного життя народу.

Духово-моральними і культурними вартостями обумовлені й соціально-політична, і організація господарської діяльності, і вся господарська політика так, як обумовлена тими вартостями вся цивілізація.

Духово-культурний зміст, соціальна політика та господарство гармонійно співдіють у житті людини і людської спільноти – народу. Ця співдія, обумовлена національно-духовою одністю народу, відбувається в державній формі.

Держава є формою національно-духової одності народу.

Походження держави універсалістично-ідеалістичний світогляд виводить від родини. Так само, як для народу найнижчою клітиною є родина, так форма співжиття і саме життя цієї ж родини розвинулося до сьогоднішньої форми життя народу, якою є ДЕРЖАВА.

З розростом родини в рід і плем'я, аж до сьогоднішнього народу та розвитком культури і цивілізації, а в парі з тим щораз детальнішого поділу праці на різні ділянки, галузі і спеціальності мінялися й форми і системи правління в житті родини, роду, племені і, зрештою, народу. Від батьківської зверхності в родині, через так звану патріархальну зверхність у роду й племені нарід дійшов до сьогоднішньої форми держави і зверхності та влади в ній.

Інші, натуралістичні теорії про походження держави — чи то індивідуалістична теорія Руссо про походження держави від так зв. "суспільної умови" між одиницями, чи матеріалістична теорія про походження держави від насильства посідаючих над не-посідаючими засобів продукції, не знаходять potwierдження.

Розуміється, що впродовж історії виникали держави і за зразком теорії Руссо, чого прикладом можуть бути Сполучені Штати Північної Америки і Швейцарії, як також за зразком матеріалістичної теорії насильства, чого зразком може бути сьогодняшня советська Росія.

Але при розгляді походження держави іде не про те, як виникали ті чи інші держави впродовж історії і як вони поширювали свої території, а йде про походження самої і д е ї форми організованого життя і співжиття людських спільнот. А така ідея могла виникнути лише за зразком співжиття родини-роду-племени, завершуючись у народі. Так само зовсім зрозуміло, що ті первісні форми держави не мали, бо ї не могли мати тієї організованості, яку ми зустрічаємо сьогодні. Всі удосконалення в організації держави приходили впродовж історії в міру збагачення людського духа і культури та поділу праці, аж до сьогодняшнього вигляду.

Із слідами держави, більш-менш уже в сьогодняшній формі — з писаним законодавством, але з а б с о л ю т и с т и ч н о ю зверхністю і владою зустрічаємося, як це вище згадано, вже три тисячі літ перед Христом, у Китаї.

З історії взагалі, а історії господарства зокрема, відомо, що і ті часи існувало так зване пастирське, або, з'найкращому випадку, натуральне господарство, а варстатом праці, чи "засобом продукції" була земля. Населення було так мало, а тим самим і землі, тобто варстату праці чи "засобів продукції", так багато, що лише через брак чи "непосідання" "засобів продукції" ніхто не мусів терпіти над собою матеріалістичного "насильства" держави, чи не мусів складати "умови", щоб спокійно жити, бо ж коли не було засобів, чи докучали на одному місці, міг перенестися на інше місце, тим більше, що тоді так чи інакше кочували. Коли ж вони все таки, не зважаючи на "насильство" і "докучання" "терпіли" це все, то, видно, їх держало разом щось інше від "насильства", чи "умови". І тим "іншим", що людей примусило жити спільно, не зважаючи на різні невідгоди, обмеження і підпорядкованість зверхності і владі, деколи абсолютистичній і жорстокій, було, власне, к р о в н е с п о р і д н е н н я і с п і л ь н і духово-культурні вартості, як вірування, обряди, звичаї, обичаї і т.д. та призначення жити в такій спільноті. Дослідники та місіонери, а між іншим і спомини католицького місіонера, про котрігдо вище була згадка, potwierджують походження держави від родини-роду-племени — аж по сьогодняшній нарід.

Це не виключає, що одні племена нападали на інші, їх поневолювали та примушували на себе працювати, забираючи у них їхнє майно. Але згодом пануючі племена входили з поневоленими племенами в кровну спорідненість, формуючись у спільноту — нарід. Такий процес, як нам відомо з історії, відбувся й на Україні, і тим пляхом виник український нарід.

Того доконати не могли ані індивідуалістична "умова", ані матеріалістичне "насильство".

Вже в старовинній Греції, в четвертому столітті перед Христом, грецький філософ Арістотель був того погляду, що основою чи ядром держави є **р о д и н а**. Тези Арістотеля про походження держави і сьогодні зовсім не суперечні тому, що державу вважав він природньою спільнотою, не відрізняючи, як ми сьогодні, народу, як духово-культурного змісту, від держави, як його форми. Це зовсім зрозуміла річ. В ті часи народу, в сьогоднішньому розумінні, не усвідомлювано собі. Але за те усвідомлювано собі **р о д и н у**, як ланку між людьми — цемотом і державою.

Згодом, а було до того не мало причин, починаючи від упадку Римської імперії і Відродження, Гуманізму і Реформації, наступило відрізнання народу, як духово-культурного змісту, від держави, як форми того змісту — народу. І кожний нарід почав змагатись за свою власну форму — державу таку, яка відповідала б його вимогам.

З того можна виробити собі погляд — що виникло скоріш: нарід, чи держава? Чи нарід створив собі державу, чи держава створила або сформувала нарід?

Коли беремо нарід, як зміст, а державу, як форму, то відповідь очевидна. Для ідеї змісту добираємо форму.

Процес кровної спорідненості і духово-культурної одності народу перерішила й питання переходу зверхності й влади в державі на нарід.

В національно-духовій одності нарід став джерелом зверхності і влади у своїй державі, **п о с в о ї й в о л і**. Установлення й виконання тієї зверхності і влади народу є **н а р о д о в л а с т я**.

Сьогоднішній процес "переселювання" в Європі, байдуже — чи ми з ним погоджуємося, чи ні, наглядно заперечує індивідуалістичну теорію Руссо, а з нею — оснований на ній **д е м о - к р а т и з м**, а натомість всецільо підтверджує **н а р о д о - в л а д н і с т ь**. А якщо потверджує насильство, то не марксистсько-матеріалістичне "насильство" посідаючих над не-посідаючими, лише **д у х о в о - д о т и ч н и х** над **д у х о в о - ч у ж и м и**, що знов таки є запереченням **д е м о - к р а т и з м у** і потвердженням **н а р о д о в л а с т я**.

Рівночасно з тим це є живе заперечення натуралізму з його індивідуалістично-матеріалістичним світоглядом, що всі явища чи ставання обумовлені матеріальними інтересами чи "процесом продукції", бо ж ті, що сьогодні переселенням чинять насильство і творять історичні факти чи ставання, не мають ким загосподарити майна чи засобів продукції і творити "процес продукції" по тих, над якими вчинили насильство і їх переселили. Натомість це є — байдуже, що жалюгідне — живе підтвердження волютаризму з його універсалістично-ідеалістичним світоглядом, що духово-культурний зміст обумовлює ставання і спрямовує всі інші ділянки, включно з "процесом продукції", а навіть, як бачимо, політику, і то так внутрішню, як і міжнародну.

Кожний нарід, перейнявши і виконуючи владу в своїй державі, заводить такий лад чи устрій, який найбільше відповідає його вимогам та духовій одності. Для народу, який зворить **НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВУ ОДНІСТЬ**, найкращим устроєм є **НАЦІОНАЛЬНИЙ СОЛІДАРІЗМ**.

PM

? не ?

НАЦІОНАЛЬНИЙ СОЛІДАРИЗМ

Національний солідаризм, як ідея, органічно ВИНИКАЄ З УНІВЕРСАЛІЗМУ. Коли універсализм означає одність у духовості, то солідаризм, спираючись на духовій одності, означає з і м - к н е н і с т ь у ч и н і.

Індивідуалістично-матеріалістичний світогляд так лібералізму, як і соціалізму з о д и н и ц е ю, та її інтересами, з необмеженою свободою, як самоціллю у одних, чи з механічним пов'язанням одиниць у "спілку" з шілковитим поневоленням людини у других, не міг і не може вдовольнити людини.

Не вдовольнивши людини, тим самим ті системи не могли і не можуть створити гармонійної співдії тих людей і рівноваги в суспільному, практичному житті.

Людина, обдарована розумом і волею та іншими духово-моральними цінностями, яку морально це не розклав індивідуалістично-матеріалістичний світогляд, почала шукати іншої розв'язки - зміслу людського життя і з н а й ш л а його в у н і в е р с а л і с т и ч н о - і д е а л і с т и ч н о м у світогляді.

Національний солідаризм виростає з духових і морально-етичних засад універсалистично-ідеалістичного світогляду і органічно сам в однію з тих засад того ж світогляду.

Основною помилкою є вважати і обмежувати солідаризм до "співробітництва" чи "співпраці", та до того ще й співпраці для успішного, чи вигіднішого і догіднішого досягнення, спільними силами, якихось - байдуже яких - користей. В такому випадку мали б ми справу не з солідаризмом, а із звичайною "супрягою", для якої надуживається терміну солідаризм.

Солідаризм, а головне НАЦІОНАЛЬНИЙ СОЛІДАРИЗМ, спрямований, як уже сама назва вказує, на усу цілювання всіх складових частин суспільного організму, в тому випадку народу, в його постійному змаганні до цілі чи мети, які не суперечать морально-етичним засадам, а навпаки - є вимогою тих засад. Всі складові частини, зберігаючи духову одність, свою окремішність і гідність, СОЛІДАРНО ДІЮТЬ, СОЛІДАРНО НЕСУТЬ ТЯГАРІ І СОЛІДАРНО ВІДПОВІДАЮТЬ за дії і висліді. За ці солідарні дії, тягарі і відповідальність, солідаризовані складові частини не можуть вимагати для себе індивідуально чи окремо якоїсь рекомпенсати чи привілеїв, чи іншої винагороди, в якому б то не було вигляді. Навпаки, всі вони разом і кожний з них окремо повинні бути приготовлені на жертви в користь цілоти, чи взаємні уступки частин між собою або навіть односторонніх уступок в ім'я, рівноваги й гармонії цілоти.

І в тому, власне, міститься одна з морально-етичних засад національного солідаризму. Так, як у поступованні, згідно з морально-етичними, всіх обов'язуючими засадами, міститься СВОБОДА ЛЮДИНИ, так сам в солідаризмі здійснюється й міститься людське б р а т е р с т в о.

Ані свободи, ані братерства не можна досягнути натуралістично-лібералістичним *laissez faire-laissez passer* як життя довело, тією за-

ною можна дійти або до сваволі й ворожнечі, або до тоталізму й сволі. І то, власне, тому, що не можна, при тій гасаді, досягнути третьої вимоги французької революції, а саме - "рівності". А тому, що рівність - це питання дуже складне, незалежне ані від людської волі, ані тим більше від "процесу продукції", і що нерівність є дійсністю, яку змінити чи усунути є понад спроможності людини, тому одною розв'язкою того складного питання є солідаризм.

Тому що нарід, у своїй універсальній національно-духовій одиниці, як реальність, у своїй реально-практичній, повсякденній чинності, арізонікований на різні стани, тому то національно-духова одиниць солідаризує ті стани в їхній чинності, тягарах і відповідальності знову в одиниць чи суцільність.

Злагіднити, а не усунути життєві суперечності, випливаючі з диверсифікованості та людських слабостей і недосконалостей та повернути гармонію й рівновагу, а тим самим знов одиниць можна лише шляхом солідаризації. До солідарності, своїм порядком, схилити морально може лише національно-духова одиниць. І тому національний солідаризм є протилежністю, з одного боку, до лібералізму, а з другого - до соціал-комунізму чи якогонебудь іншого тоталізму.

Взаємна залежність у тягарах, чинностях і відповідальності в солідаризмі забезпечує складовим, солідаризованим частинам їхню окремішність і гідність, а тим самим охороняє їх - поперше перед сваволею і подруге - перед тоталізмом.

В людських спільнотах, які творять духово-моральну одиниць та у яких духово-моральні цінності ставляться понад матеріальні інтереси, там і лише там можна здійснювати солідаризм.

Національний солідаризм, як система, є також протилежністю, з одного боку, до ліберал-капіталізму, а з другого - до державного капіталізму большевиків.

Солідаристична система, відкидаючи індивідуалістичну тезу, що одиниця з її матеріальними інтересами, чи й без них, є все, і з того випливаючу лібералістичну сваволу одиниці, різночасно відкидає й тоталістичну тезу - що спільнота є все, а одиниця - ніщо, і випливаючі з того, жалюгідні й погубні наслідки й наслідки тоталітарних режимів.

Для солідаристичної системи не лише людина і її добробут узалежнені від спільноти й її добробуту, але й навпаки - спільнота й її добробут узалежнені від людини й її добробуту.

І тому завдання національного солідаризму й його системи є посилити не лише суспільний організм народу і його форми держави, але в рівній мірі також тримати і посилити складові частини того суспільного організму, тобто окремі з її соціально-становим чинностями. Це впливає так з морально-етичних засад національного солідаризму, як і з практичного життя одиниці і спільноти - народу й його форми - держави.

І в тому є подвійна органічність національного солідаризму і його системи.

Солідаристична система не рівелює окремішності, самотійності

↑ партії

і самовідповідальності одиниці, чи гуртів одиниць у їхньому житті. Лише з факту національно-духової єдності народу й державного громадянства вимагає від одиниці і гуртів одиниць, до яких одиниця у своїй фахово-становій зрізничкованості належить, співдії й співвідповідальності в практичному житті й існуванні народу й держави. Тим то солідаристична система є органічною системою, в протилежність до атомістичної системи лібералізму чи атомістично-механістичної системи колективізму.

Для лібералістичної системи нарід — то сума одиниць із їхніми окремими матеріальними інтересами, як ціль сама в собі, яким дано лібералізмом повну свободу діяння в незалежності від інших одиниць чи гурту одиниць включно з державою, яка не має права втручатися в дії одиниць чи гуртів одиниць, щоб їм не перешкоджати в їхній «діяльності» й досягненні їхньої індивідуальної цілі. Розбіжності мали б вирівнятися природнім шляхом, розумною поведінкою одиниці.

Соціал-комунізм чи марксизм, натомість, потрапив у протилежну крайність, і своєю колективістичною системою позбавив одиницю всякої свободи й проковтнув її цілковито, т о т а л ь н о.

Національно-солідаристична система бере нарід у його національній, духово-моральній єдності, з його державою, як формою, як р е а л ь н у д і й с н і с т ь. Нарід, у своїй національній, духово-моральній єдності, не проковтнув одиниць, а залишив їй її окремішність і гідність людини в її практичній чинності і відповідальності. Але практичне життя одиниці та національна духово-моральна єдність народу й держави вимагають, щоб одиниця у тій чинності й відповідальності не йшла врозріз і не потрапляла в суперечності, із шкодою для себе, народу й держави, з іншими одиницями і спільнотою — чи то у фахово-станових, чи в загально-національних питаннях. Осв ця вимога обминути цю суперечність і прагнення наладнати життя так, щоб воно відповідало вимогам одиниці, фахо-станів, народу держави та взаємного добробуту і спокійної творчості, п р и м у ш у є до взаємних уступок, взаємочинностей і співвідповідальності.

І тут лише національно-солідаристична система відговідає тим вимогам, не потрапляючи ані в індивідуалістично-лібералістичну, ані в соціалістично-колективістичну крайність.

Іде про те, щоб у практичному, земному, дочасному житті людини, не позбавляючи її окремішності й людської гідності та можливості улаштувати собі своє особисте й родинне життя, наладнати її співжиття і співдію з іншими, такими самими людьми, і з тими ж самими вимогами, які відповідали б тим приватним вимогам людини, вимогам національної спільноти і держави, та традиції звичаїв, вимогам сучасності, а рівночасно забезпечили б майбутнє нащадкам, спільноті й державі.

Національно-солідаристична система виходить із того дійсного стану, що нарід у своїй національній духово-моральній єдності, для практичного життя і дії, зрізничкований за законом Богдан-Варшавський, на різні стани, а стани, своїм порядком, зрізничковані на різні фахи.

Всі ці стани і фахи мають різні завдання і різні, менше чи більше важкі, чинності. Але всі вони — кожен окремо і всі разом од-

↑ Нарід зрізничкований за законом Богдан-Варшавського

↑ Стани

↑ Фахи

наково важливі для суспільного, національного чи державного організму, так, як в інших організаціях їхні складові частини.

І так само, як за законом поділу праці, наступило зрізничування духово-морального одного суспільного організму, так само за законом вдержання при житті того ж суспільного організму, треба ті зрізничковані частини пов'язати в одну органічну цілість, здібну до життя і дії.

Таке пов'язання різних частин в одну органічну цілість і є національний солідаризм.

В національно-солідаристичній системі приймаємо, що зрізничування відбулося не лише за законом поділу праці, а й за законом здібностей і замишування. Коли є інакше, то це – винятки, спричинені різними ненормальними обставинами – політичними, родинними, матеріальними чи ще якимись іншими.

Рівночасно приймаємо, що людина приходить до виконання свого фаху не лише із здібностями й замишуванням, а також і з іншими, людині притаманними, позитивними чи негативними прикметами і слабостями.

Національний солідаризм в оцінці людини не хоче бути ані по лібералістичному оптимістичним, а ні по соціалістично-колективістичному песимістичним. Національний солідаризм бере в практичному житті людину такою, якою вона є, з усіма її негативами й позитивами, з інстинктом і волею, з егоїзмом і альтруїзмом.

І звідси починає діяти національно-солідаристична система. Національно-солідаристична система це, передовсім, наладнання практичного життя з усіма його ускладненнями. І тому, спираючись на універсалістично-ідеалістичному світогляді і керуючись ним та прагнучи повної його реалізації в практичному житті, національно-солідаристична система бере людину такою, якою вона є. Треба погодитися з тим, що кожній людині притаманні інстинкт і егоїзм. Лише – що в одній вони більші, у іншій менше розвинені і, відповідно до того, виявляють себе у різних напрямках і питаннях та при різних нагодах. У інших, знов, виключно і постійно діють. Іде про те, щоб на сторожі інстинкту і егоїзму поставити духові вартості й ними приборкати й обмежити чи узлагодити інстинкт і егоїзм у людині, а не саму людину.

В лібералістичній системі між державою й одиницею в її фахово-становій чинності нема жодної посередньої ланки. Це – згідне з лібералістичною теорією. Але в практичному житті це справляє великі труднощі так для держави, як і одиниці, і так одній, як і другій стороні завдає значної шкоди. Держава не має перегляду практичної чинності й вислідів праці та доцільності й потреб тих чинностей одиниці, а одиниця, знов, залишена сама собі – робить, що їй особисто подобається. Все це разом спричиняє хаос і анархію, на чому терпить так одиниця, як і весь народ із державою.

В соціал-колективістичній системі, натомісць, большевики, усуваючи всі лібералістичні недомогання, сколективізували одиницю. Т о т а - л з н о й віддали її не під контроль, а просто в розпорядження держави й під керму та догляд поліційно-державного й партійного апарату не лише в її чинності, вислідах діяльності, але всеціло, в усю-

лібералізм
муж - соціалізм
тоталізм - соціалізм

І соціалізм
ІІ фахово-станові організації
ІІІ організації

- 64 -

му житті одиниці, і тим потрапили в протилежну лібералістичній крайність.

Національний солідаризм протиставиться так лібералістичній, як і тотально-соціалістичній крайності. Один, як шкідливий для людини і цілості людських спільнот, другий - як противний людській гідності.

Національний солідаризм визнає, що в сьогодишній складній дійсності, за докладного розмежування чинностей, розвитку техніки, культури і цивілізації та вимог суцільної господарської політики, одиниця, щоб не згубитися в усьому тому і не захитати гармонії і рівноваги, якщо така є, або створити цю гармонію і рівновагу, якщо її нема, мусить дістати загальні напрямні для своєї фахової чинності і дії.

Але такі напрямні й слідування за їхнім виконанням не може провести держава безпосередньо. Для таких напрямних і їхнього реалізування мусить існувати посередня ланка між одиницею і державою чи державою й одиницею. І тією посередньою ланкою між державою й одиницею є фахово-станові організації. За посередництва фахово-станових організацій держава може унапрямовувати чинності одиниці й мати перегляд їхнього виконання, починаючи від централі, а кінчаючи на найнижчій клітині, якою є варстат, підприємство, хліборобське господарство чи інші й негосподарські заклади.

Як у духово-моральній площині людина, на основі кровної спорідненості, включена в національну духово-моральну одність народу, починаючи від його найнижчої і основної клітини - родини, так і в практичному житті, практичній дії, людина творить органічну цілість, починаючи від найнижчих фахових клітин, як підприємства чи інші заклади, через фахово-станові організації, аж на фахово-становій централі кінчаючи.

Так само, як людина у своїй духовості й гідності є настільки сильна, що може і мусить протиставитися всякому тотальному колективізуванню її, так і в практичному житті, в практичній дії вона заслаба, щоб піти на боротьбу з усіма іншими, за своє існування.

Всі люди взаємно залежні одне від одного.

І тому в почутті національної духово-моральної одності й відповідальності, вже в найнижчій фаховій клітині, люди між собою солідарно співпрацюють, солідарно несуть тягарі і відповідальність. Ця солідарна співпраця і співвідповідальність продовжується і поширюється та підноситься, як уже згадано, на всі фахові і станові питання чи інтереси, завершуючись у питаннях і в інтересах практичного життя і дії цілості суспільно-національного організму і його форми - держави.

В солідарності людей у підприємствах чи інших закладах, у фахових організаціях, у станових організаціях і в солідарності станових організацій в цілості, здійснюється рівність і братерство.

Керуючись напрямними, усталеними державою, станові організації у виконанні своїх чинностей в рамках тих напрямних користуються правом самосуправи.

Встановлюючи загальні напрямні дії станів і наділяючи їхні організації самоуправою в тій дії, держава цильно слідкує за чинністю станів. У випадку потреби, з якої б то не було причини - чи з причини загроження національно-духовій одності народу, чи порушення напрямних дії, чи внутрішніх суперечок внутрі станів чи між станами, держава інтервеніє і заводить порядок засобами, які виявляються, як найуспішніші.

Із сказаного ясно випливає, що станові організації не є органами держави. Станові організації є посередньою, автономною ланкою між державою і одиницею. Завдання станових організацій потрійні, а саме:

1. Бути речником чи інтерпретатором вимог і напрямних держави супроти станів;
2. Бути речником побажань і інтерпретатором вимог станів супроти держави;
3. Реалізуючи напрямні держави, виготовляти основні плани дії чи чинності станів у всіх їхніх відгалуженнях, та слідкувати за їхнім виконанням.

Нема змоги тут основніше зупинитися над побудовою станових організацій з їх фаховим і чиннотестивим поділом. Так само не зупиняємося над внутрішньою побудовою станових організацій з їхніми компетенціями внутрі станів супроти своїх членів. Все це питання, які можна собі дуже легко уявити із завдань станових організацій, які ми щойно вичислили.

Коли накладаємо на стани і їхні організації обов'язки й завдання, та солідарну відповідальність за виконання тих завдань і обов'язків, то послідовно виникає вимога наділити стани й їхні організації правами, які допомогли б їм вив'язатися з їхніх завдань і обов'язків. Це не лише правно-технічна, але й морально-етична вимога. Коли ми уважно і до кінця продумаємо питання, що таке держава з її зверхністю і владою, то, поминаючи те, що держава - це невідлучна і природня форма життя народу, все ж таки, з другого боку, держава з її зверхністю і владою - це правно-технічний апарат, який унапрямує й формує практичні дії народу у всіх напрямках його життя, у всіх ділянках і галузях.

Держава не може і не сміє обмежитися формальними законодавчими чинностями та поліційним слідкуванням за виконанням і додержуванням законів чи, зрештою, судово-карним чи процесовим вирішуванням суперечок між громадянами. Поза тим усім держава повинна і мусить, у сьогоднішньому багатогранному й складному житті суспільних організмів, виявити максимум активності в самому житті тих організмів і в унапрямуванні їхнього життя.

Безперечно, що те унапрямування й формування не може прийняти тотальних виявів, як то ми бачили і бачимо при тоталітарних системах з їхніми поліційними режимами. Але з другого боку, держава не може бути лише лібералістичним "нічним сторожем" для охорони громадянина, коли він спить, і його майна. Про наслідки тих систем ми вже вище згадували.

Отже, держава із своєю зверхністю і владою мусить бути ініціуючим, унапрямуючим і формуєчим чинником практичних дій народу в цілому.

Щоб ініціювати напрямні практичних дій і їх формувань, треба бути основно обізнаним із практичним життям.

Так само, як ще ніхто на столі не навчився плавати, хоч би й найкраще теоретично підготовлений, так не можна при столі, чи від стола, хоч би найкращими теоріями, унапрямувати і формувати практичне життя і дії, коли того життя не пізнано з практики. У англійців є дуже гарне прислів'я, що "лише той знає, де черевик тисне, хто його носить".

Отже, лише фахівці, практично зайняті в тій чи іншій ділянці чи галузі, можуть знати і знають, чого їм і їхньому стану чи фахові потрібно для правильного й успішного виконання їхніх завдань, та яких практичних можливостей треба для виконання тих завдань.

Беручи на увагу те, що практичне життя і дії, організоване і ведене фаховими людьми, організованими в фахово-станових організаціях, унапрямує держава, згідно з рамовими проектами законодавчих палат, логічно і послідовно впливає, що кандидатів до тих законодавчих палат повинні подавати фахові - станові організації із своїх рядів, яких, своїм порядком, нарід безпосереднім голосуванням вибере.

Щоб обминути тоталітарно-моноплъну однолистовість при виборах і щоб нарід дійсно міг вибрати, а не лише ~~назначити~~ кандидатів, повинні бути дві листи кандидатів.

Всім нам відомо, що у фахово-станових організаціях організовані так працевдавці, як і працеемці. Тому листи кандидатів, з повним контингентом кандидатів, приналежних на даний стан, повинні подавати окремо працевдавці з уzglядненням між кандидатами своєї листи також працеемців, а окремо повинні подавати працеемці, уzglяднюючи між кандидатами своєї листи також працевдавців. Обидві листи, для свобідного вибору голосуючих, повинні бути подвійні.

Так будуть запроваджені дві виборчі, подвійно-повні листи, з яких нарід дійсно зможе вибрати.

Що тією фахово-становою і дволистовою системою осягаємо?

1. Обминаються партійно-політичні й виборчі спекуляції і надужиття та міжпартійна боротьба - чи то при виборах, чи в законодавчих палатах.

2. Обминаються небезпеки опанування державної зверхності і влади, а тим самим і всієї держави котримося одним станом, із усіма, з того впливаючими, небажаними і погубними наслідками.

3. Обминається монопольність однієї листи кандидатів, і з того впливаючих ускладнень.

4. Обминаються суперечності між практичним життям і настановами та законами для того життя, ухвалюваними законодавчими палатами.

5. Осягається солідарність станів внутрі і назовні та запорук, що настанови й закони законодавчих палат будуть солідарно додержані і виконані в практичному житті.

6. Осягнеться і збережеться органічний постійний живий зв'язок між народом з його практичним щоденним життям та його формою - дер-

жавою;

7. Дасться обминути боротьбу станів і клас між собою та з державою.

Тим шляхом виникає органічно побудована справжня трудова

НАРОДОВЛАДНА ДЕРЖАВА.

Вслід за впровадженням національно-солідаристичної фахово-станової системи виникає питання існування й діяння політичних партій.

Всім відомо, що сьогоднішні політичні партії - це витвір ліберал-капіталістичної системи. Вони зовсім не мають нічого спільного із світоглядом - політичним зрізничуванням чи поділом на "табори", які існували до ліберал-капіталістичної системи, починаючи від давніх віків. В сьогоднішніх політичних партіях, якщо й має котра чітку окреслений світогляд, то навіть не як тло, а лише як декорацію, а дійсна сфера інтересів, як виходить із їхніх програм партійних, є матеріальні проблеми того чи іншого прошарку суспільності, на яких партійні провідники дуже часто спекулюють і яких надукривають.

Вся увага сьогоднішніх політичних партій звернена на вибори до законодавчих палат з наміром опанувати зверхність і владу в державі. З того приводу в ліберал-демократичних устроях провадиться передвиборча жалюгідна міжпартійна боротьба, а в тоталітарних устроях людський поліційний терор. По такій передвиборчій кампанії чи терорі нарід - або спантелений, або стероризований, "вибирає" "найкращого". По таких виборах громадянин або чекає нової передвиборчої кампанії, або нового терору. Чому належить до тієї чи іншої партії і чому голосував за того чи іншого кандидата, пересічний громадянин напевно не знає. Але на тому не кінець. Звичайно у звичай, майже традицію, що та чи інша провідна особа в якійсь партії, поспорившись із іншими провідними особами, виступає з партії й закладає собі нову партію, вигадуючи для неї "програму", яка деколи відрізняється від програм інших партій тим, що обіцяє одну годину менше праці чи один відсоток підвищення винагороди за працю, одну десятину більше нарізу землі і т.п. З політичних партій тим способом створено собі ремісничий варстат, у якому "учень", а згодом "челядник" практикує, а потім "визволяється" й закладає собі новий "варстат". І так в нескінченність. І кожна з тих партій обов'язково твердить, що заступає, і то одинокі, інтереси всього народу.

З хвилиною, коли заступництво практичних життєвих інтересів і дій в національно-солідаристичній системі переходить на фахово-станові організації, доцьогочасні засяги сьогоднішніх політичних партій відпадають. Це, однак, не значить, що політичні партії повинні бути взагалі зліквідовані.

При національно-солідаристичній системі політичні партії повинні існувати далі. Але їхнє число і завдання повинні бути точніше означені, як до цього часу. Завдання політичних партій при національно-солідаристичній системі у Трудовій Народовладній Державі повинне бути світоглядно-політичне освідмлювання і виховування народніх мас. Ми знаємо дуже добре, що брак світоглядно-політичного виховання й свідомости вже не раз зпродовж

історії шкодило і до сьогодні шкодить не лише українському народові. А тому таке виховання і освіднювання необхідне. Це світоглядно-політичне виховання допоможе у законо-станових організаціях та законодатних палатах до кращого розуміння і вирішення не одного спірного питання, яке без такого виховання і свідомості могло б не знайти зрозуміння, а тим самим могло б бути й неправильно вирішене.

І до того відповідального завдання світоглядно-політичного виховання й освіднювання повинні піднятися політичні партії.

Світогляд, як то вже вище згадано, є основою, на якій людина і людські спільноти будують своє життя, а рівночасно - дороговказом, який вказує напрям життя. На світогляді побудована політика народу і його форми - держави. Політика - це не лише компроміси розбіжних, дочасних і сучасних інтересів, але й компроміси розбіжностей дочасних і сучасних інтересів з світоглядовими засадами. Тому в законодатних палатах мусять бути брані під увагу й ті світоглядові засади так само, як брані під увагу морально-етичні засади.

Вслід за тим політичні партії, як речники того чи іншого світогляду, повинні також засідати в законодатних палатах. Представникам політичних партій повинна бути запевнена відповідна кількість місць у законодатних палатах, щоб вони могли, ухвалюючи закони і постанови, мати живий перегляд життєвих вимог станів і народу й бути помічними при їхньому ухвалюванні своїми світоглядно-політичними вимогами. Це і собі вимагає, щоб представники партій були вибрані також всенароднім безпосереднім голосуванням. Тому політичні партії повинні на призначену політичним партіям кількість місць у законодатних палатах виставляти свої окремі листи кандидатів, яких нарід також буде вибирати безпосереднім голосуванням.

Так настане узгоджування світоглядових вимог із практичним життям.

Коли йде питання про число політичних партій, то так само, як існують два засадничі світогляди - ідеалістичний і матеріалістичний, так повинні існувати дві політичні партії. Для відтінків тих світоглядів повинні існувати в кожній партії відповідні фракції.

Може бути висунутий закид, що й при національно-солідаристичній системі не можна уникнути партій, а тим снмим і боротьби між ними, що, своїм порядком, потягне за собою боротьбу в народі.

Національний солідаризм і його система не мають на меті усунути смагання, а тим більше світоглядові змагання. Усунення змагань означало б застій і нищівність. Боротьба чи змагання - це життєва вимога росту й дозрівання. Тим більше боротьба чи змагання світоглядів неминучі. Так, як існує вона, відколи людина почала думати, так буде існувати доти, доки буде існувати думаюча людина.

Завдання національного солідаризму - лише визначити межі тієї боротьби морально-етичними засадами, поза які людська гідність не дозволяє вийти.

Національний солідаризм і його система мають за завдання привернути людині її гідність, щоб вона в тій гідності почувала себе свобідною, і наладнати її життя і співжиття з ін-

шими людьми, спорідненими між собою кровно і духово, на засадах фахово-станової рівності й братерства.

Тим, одначе, національний солідаризм чи його система зовсім нічого не втрачає на динамічності життя й не є перешкодою в тій динамічності. Запорукою тієї динамічності є ідеалістично-волютаристичний світогляд солідаризму, який примушує людину, в її змаганні до Ідеалу, бути вічно прогресивною й революційною. Іде лише про те, щоби належно інтерпретувати революцію й революційність.

Трудова Народовладна Держава з національно-солідаристичною системою, так, як і всі інші держави з їхніми системами - це політична організація, з виборним Головою Держави на чолі, з виконавчим органом, тобто, державним урядом і законодавчими палатами.

Ми вже вище згадали, як виникають і з кого складаються законодавні палати. Так само згадали ми, що політика - то є мистецтво.

Коли ми уважно і ближче приглянемося до політичного життя взагалі, а у нас, українців, зокрема, то ствердимо досить цікаве, але, тим не менше, небезпечне явище, а саме - що політику і політичну чинність вважається справді як необхідність і неминучість, але, рівночасно - і як щось, що можна виконувати й виконати побічно від основного знання й заняття - от так, щоб не шукати далеко порівняння, як хлібороб, крім основного знання і заняття хліборобством, у вільний від його основного хліборобського заняття час, чи з наглої необхідності, по-аматорськи справляє собі плуга, воза, підковує коня, чи виконує ще інші ремісничо-столярські, слюсарські, ковальські і т.п. чинності. Але коли хлібороб вважає ті свої побічні заняття за працю - чи то з необхідності, чи з браку іншого заняття, то політику і політичну чинність майже поголовно вважається за відпочинок, як розраду по цілоденних чи щоденних трудах і турботах, при яких - чи то фізично, чи умислову виснажилося.

З такого розуміння політики і підходу до політичної чинності впливає й відношення до людей, які займаються політикою і виконують політичні чинності.

До людини, яка займається політикою, підходить, як до дармоїда, до нероби, який, мовляв, "нічого не робить, лише цілими днями порпається в книжках і політує. І чи то потрібне, по що це все?" - питають. - "Та ж чи не вистарчить зійтися у вільні від занять хвилини, обмінятися думками й готово?!" "Чи необхідно над тим цілими днями думати й витратити дорогий час?"

Але ми повинні мати зрозуміння для того браку зрозуміння політики. Ми, українці, від кількох сот літ поневолений народ, який безнастанно веде визвольну боротьбу. Ця визвольна боротьба ведеться так на зовнішньому фронті - проти зовнішніх ворогів, як і внутрі - проти внутрішніх противників.

Наявність зовнішніх фронтів і необхідність боротьби на них обумовляла внутрішні fronti і потребу боротьби на них. А всім відомо, що там, де ведеться активна й інтенсивна боротьба, там нема місця й часу на політику. В боротьбі перестають говорити дипломати-політики. В боротьбі говорить з броя - бай-

дуже важко.

І ми до цієї боротьби так привичаїлися, так із нею зжилися, що вона, для деякого з нас, стала життєвою потребою, і ми її не в силі позбутися навіть тоді, коли вона на деяких фронтах, передусім, - внутрішніх, стала не то що зайвою, але наглядно шкідливою для належного налагодження й розвинення зовнішнього фронту.

І тому ми, перед обличчям сьогодення дійсності, в якій знаходимося, і одного-єдиного зовнішнього фронту, на якому нас чекає ще важка боротьба, мусимо подбати - за всяку ціну зліквідувати внутрішні фронти, примусити на них мовчати з бробою - байдуже яку - а допустити на тих фронтах до голосу політику.

Примусити на тих фронтах мовчати зброю, допустити до голосу політику - то не значить припинити чесний, конструктивний і творчий змаг за свою світоглядну ідеологічно-політичну правду. Такий змаг був, є й буде існувати. Він потрібний і неминучий. Без нього завмерло б життя, як на кладовищі, і позбавлене було б усякого поступу.

Однією з передумов і ознакою поступу є примусити мовчати зброю там, де вона займає або й шкідлива, а допустити до голосу політику.

Але допустити політику не як побічне заняття, не як відпочинок чи розвагу по цілоденній, виснажній праці, чи як необхідність з аматорства, лише політику, як окреме знання і заняття, яке вимагає праці так, як інші суспільні й наукові знання й заняття.

Так само, як політика не є спекуляція, так до політики не можна підходити з особистими чи груповими перечеуленнями чи анімозіями та з минулими обтяженнями. Політика, на нашу думку, не негуючи традицій, повинна виходити з сьогодення стану, з проєкцією в майбутнє.

І в політиці треба знання й думання не менше, як, скажімо, в хемії. Суспільне життя можна порівняти до процесів хемічних сполук. З тією різницею, що в суспільних "сполуках" маємо справу з думаючими елементами, яких так не можна уняти в математичні формули, як у хемії. І тому тут треба тим більше знання й пильної уваги, щоб окремі елементи - складники - не знищили сполуки - спільноти. І тому тут, крім знання соціологічних процесів, які є неповторні, потрібна постійна обсервація й інтуїція.

Політика, так само, як кожна інша ділянка суспільного життя, вимагає фахівців із фаховим теоретичним і практичним знанням свого діла, та талану і замишування в своєму ділі.

Держава, та ще при національно-солідаристичній системі, із завданнями, про які вище вже згадано - це надто складна організація, яка вимагає не лише ґрунтовної теоретичної підготовки і практичного знання, але і вроджених здібностей - так само, як уроджені здібності має кожний справжній мистець.

Керування життям людських спільнот і співжиття людських спільнот вимагає ґрунтовного знання так людства, як і людських спільнот із усіма їхніми складностями - народженням, ростом, розвитком,

статикою і динамікою, а що найголовніше - на основі того знання та минулого і сучасного - відгадати, дуже часто інтуїтивно, напрямні розвитку подій у близькому чи дальшому майбутньому.

Найбільшим недомоганням у керуванні життям людини і людських спільнот та співжиттям тих спільнот є те, що тут нема можливості переводити досліди, як це маємо в інших ділянках чи галузях - у хемічних чи фізикальних лабораторіях чи кабінетах, на дослідних полях і т.д. Тут, у керуванні людськими спільнотами, або, інакше кажучи, в політиці, все це мусить заступити, як уже сказано, не лише ґрунтовне знання складових частин політичного організму в цілому, але й на основі ґрунтового знання їхнього минулого і сучасного, на основі спостережень і досвіду - відгадати сьогодинні вимоги і напрямні розвитку в майбутньому. А до того вже необхідні особисті духові вартості і, якщо можна так сказати, політична культурна політика, якої не можна набути лише знанням чи наукою.

Коли ми аналізуємо політику останніх десятиліть, яка у висліді знищила культурні й цивілізаційні надбання тисячоліть та залишила нам їхні руїни і стоси людських черепів та мільйони калік, а все людство кинула в злидні, які й ми на власній шкурі відчуваємо, то ми приходимо до висновку, що підложжям тієї політики був лише натуралістичний гін, позбавлений духових вартостей і культури. Людські спільноти - народи з їхніми державами вважалося, як великі господарські підприємства, яких завданням є ніщо інше - лише здобуття якнайбільше матеріальних засобів для задоволення потреб своїх і "спільників". Звідси й похід по "лебенсraum", який задумалося здобути так само натуралістичними засобами, як підступ, обманство, провокація, напади згубацька, насильство, терор та нищення всього і всіх, що не належало до того "підприємства" і що в тій "боротьбі за існування" дійсно чи сповидно стояло на шляху здобуття "лебенсraumу".

Вислід такої "політики" potwierдив, що народи з їхніми державами - то не є господарські підприємства, а політика - то не є торговельна спекуляція, та до того ще на "чорному ринку", позбавленому елементарних морально-етичних засад.

"Виследи тієї" політики" зайвий раз potwierдили, що політика - це фах нарівні з іншими фахами і що до політики треба вродженість і здібності і знання, так само, як до всіх інших фахів, включно з наукою і мистецтвом. Для тієї цілі існують високі школи політичних наук, так само, як існують високі школи мистецтва чи іншого фахового знання.

Тому, що народолюбна національно-солідаристична система визнає політику, як окремі фах.

Вслід за тим фахові політики творять нарівні з іншими фахами свою фахово-станову організацію. До фахово-станової організації політиків можуть належати всі ті, які або мають фахове знання політичних наук, або й не маючи формально такого теоретичного знання, на практиці виявили себе фахово здібними політиками.

В національно-солідаристичній системі, на чолі Трудової Народовладної Держави, як уже згадано, стоїть голова держави, вибраний кожночасно Національним Зібранням, яке складається з законодавчих палат. Голова держави є не лише символ суверенності народу і дер-

чи згідно з принципом

жави та їхній репрезентант назовні, але й найвищий керівник політики. Тому то голова держави може походити лише з рядів фахових політиків, членів фахово-станової організації політиків.

Те саме відноситься до виконавчої влади в державі, тобто державного уряду. Всім нам дуже добре відомо, що всіма державними справами як цілості, практично завідує виконавча влада, тобто державний уряд. Тут у державному уряді збігаються всі справи всіх ділянок життя народу і держави, як проміння в сонці, і звідси вони й виходять і розщеплюються на всі справи. Тут, власне, в державному уряді виявляється мистецтво політики. І тому від членів державного уряду вимагається того ґрунтового знання і політичної культури з інтуїтивним відчуттям, про яке ми вже вище згадували.

Але не лише те вимагається від членів державного уряду в національно-солідаристичній системі. В національно-солідаристичній системі, більше може, як у котрій-небудь із інших систем, від членів державного уряду вимагається строкої об'єктивності в нагляданні і керуванні державними справами і цілості суспільно-національного організму, здиференційованого на різні стани і фахи, які мусять, за законом національного солідаризму, творити одність у чині. Порушення яким-небудь членом тієї об'єктивності може порушити гармонію і рівновагу в суспільному й державному організамах. На таку об'єктивність може здобутися лише фаховий політик, незаінтересований в жодній іншій ділянці суспільно-національного життя. Марши рамові проекти-закони законодавчих палат, схвалені фахівцями різних ділянок, державний уряд, прикладаючи до них своє фахово-політичне знання керми цілістю і теоретичне, а може й практичне знання окремих ділянок, зможе доцільно й успішно покерувати суспільними і державними справами, як цілістю.

І тому кожночасний державний уряд, формований Головою Держави чи на його доручення, відповідальний перед Головою Держави чи перед законодавчою палатою, повинен складатися з фахівців політиків, членів фахово-станової організації політиків.

Безперечно, що така система вимагає щільної співпраці окремих часнів уряду з відповідними фахово-становими організаціями і їхніми представниками в законодавчих палатах.

Відповідальність, а тим самим і залежність Голови Держави і державного уряду від законодавчих палат, складених із представників народу і всіх станів, дає запоруку, що держава і керма нею чи її політикою не буде змонополізована чи опанована одним станом.

При реалізації національного солідаризму з його системою реалізується й народовластя з усієї його повноти.

Народовластя не узмістовлюється й не вичерпується виборчим голосуванням.

НАРОДОВЛАСТЯ ОЗНАЧАЄ ОПАНУВАННЯ НАРОДОМ ДУХОВО-МОРАЛЬНО І ТЕХНІЧНО-ПРАВНО ЦІЛОСТІ ЖИТТЯ І ЙОГО ПРАКТИЧНОЇ ДІЇ У ВСІХ ДІЛЯНКАХ І ПАЛУЗЯХ ВІД ОСНОВ, ВІД НАЙГЛИБШОЇ КЛІТИНИ ДО НАЙВИЩОЇ ЗВЕРХНОСТІ І ВЛАДИ В ДЕРЖАВІ, ПРИ ЗАСТОСУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОГО СОЛІДАРІЗМУ І ЙОГО СИСТЕМИ.

Національно-солідаристичній системі в побудові держави повинна відповідати й соціальна політика й організація господарської діяльності та господарська політика.

С О Ц І Я Л Ь Н Е П И Т А Н Н Я

Духово-моральна одність і духово-культурна творчість вимагають і обумовлюють п і к л у в а н н я так членами спільноти, як і всією спільнотою.

Це піклування й е с о ц і я л ь н е питання.

Соціальне питання в демократичних устроях так ліберально-капіталістичних, так і в державно-капіталістичних системах зводиться до м а т е р і я л ь н о г о забезпечення з д о р о в о ї фізично робочої сили. Це є вигідна і метова точка тих устроїв і систем. З того випливають усі матеріальні забезпечення, здоровельні заклади й навіть інституції розваги.

Для НАРОДОВЛАДНОГО УСТРОЮ і НАЦІОНАЛЬНО-СОЛІДАРИСТИЧНОЇ системи соціальне питання - це ВИРОЩЕННЯ і ЗБЕРЕЖЕННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВО і ФІЗИЧНО ЗДОРОВОЇ ЛЮДИНИ й ЛЮДСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ - НАРОДУ. Тому то це питання й називається "соціальне", або по-українському - с у - с п і л ь н е питання.

Звідси соціальне чи суспільне питання не є питанням лише оди-ниці, але всієї с у с п і л ь н о с т и, всієї спільноти - НАРОДУ. Це є вигідна і метова точка соціального питання в народовладному устрої і національно-солідаристичній системі.

При народовладному устрої й національно-солідаристичній сис-темі соціальне питання не обмежується якоюсь однією класом, напри-клад, робітничою, як то є при демократичних устроях, але охоплює всю спільноту - нарід, тобто, всі стани і класи так у духово-мораль-ному, як і фізично-матеріальному розумінні. Морально, духово і фі-зично здорова спільнота - нарід може бути лише тоді, коли так са-мо здоровий член тієї спільноти. Старовинний клич - "в здоровому тілі здорова душа" не зовсім правильно у нас інтерпретовано. Ві-домо, що давні греки й римляни милувалися в фізичній красі. Це замишування до фізичної краси згодом відштовхнуло на задній плян моральні вартості. І тоді, перед обличчям загрози духово-морально-го занепаду, кинуто клич: "в здоровому тілі" мусить бути й "здо-рова душа", а тому більше уваги для духово-моральних вартостей. Новітня Європа цей клич заінтерпретувала собі по своєму - так, як їй було чи є вигідніше і простіше і, доповнила цей клич по своєму, що "де сила - там воля вітає".

Розуміється, що фізична сила, головню для зовнішнього світу, є поважним аргументом. Але фізична сила без в о л і, без духово-мо-ральних вартостей, то є те саме, що паротяг без пари. Про це Європа ційно наочно переконалася, і тепер вилизує рани на своїй скрива-вленій, бездушній і обезсиленій фізичній "силі".

І тому плакання духово-моральних вартостей чи сили мусять іти якщо не попереду, то бодай в парі з плаканням фізичної сили. І то-му при народовладному устрої, в національно-солідаристичній сис-темі, соціальна чи суспільна політика охоплює так фізичне, як і ду-хово-моральне питання.

Для народу не може бути і не є байдужим творення подружніх

зв'язків; як і в яких умовах живе і приводить на світ новородка мати; як і в яких умовах виховуються нащадки - діти в колі родини; як і в яких умовах нащадки - діти розвивають свої розумові й духові здібності та набувають освіту й знання поза колом родинним, тобто, в школах - від народньої починаючи й на найвищих кінчаючи; як і в яких умовах молодь розвиває свої фахові здібності і готується до фахової праці; як і в яких умовах громадянин виконує свою фахову працю і як та його праця винагороджується; як і в яких умовах працівник живе й утримує свою родину; як працюючому громадянину забезпечений відпочинок; як громадянин забезпечений на випадок нещасливої пригоди й безробіття, інвалідства і старости, щоб він міг гідно дожити призначеного йому віку..

Ось це все належить до соціального чи суспільного питання і всецільно спочиває в руках народу, діючого через свою форму-державу. Держава унапрямає або й сама організує соціальну чи суспільну ділянку за змістом, щойно представленим, і за формою та розмірами, які визнає за найдогідніші й найуспішніші для громадян і народу.

Соціальна опіка, якою відає держава, при народовладному устрої й національно-солідаристичній системі - це не є й не може бути милостиня чи добродійство. Соціальна опіка є в тому устрої й системі нормальним порядком так, як нормальним порядком життя є праця. Кожний працюючий громадянин є членом духово-однотної спільноти-народу, діючого через свою форму - державу, якої з а с о б о м є господарство. Ті засоби є вислідом праці громадян і джерелом, із якого користується соціальна опіка. Отже, соціальна опіка є таким самим нормальним порядком, як платня державним чи іншим урядовцям.

Так налагоджене соціальне чи суспільне питання, до того, піклування має усунути й виправити занедбаня в тій ділянці лібералістичної системи, яка залишила людину напризволяще.

Порушення рівноваги і гармонії, включно з бунтами чи революціями всередині суспільних і державних організмів, мають різні причини як духово-морального, так і суто політичного характеру. Про деякі ми вже вище згадували. Але не можна заперечити, що такі самі порушення рівноваги і гармонії та бунти, а навіть революції бувають і на соціальному чи соціально-економічному тлі. Такі заворушення спричинені не тим, що існує ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ, а тим, що та приватна власність при ЛІБЕРАЛІСТИЧНІЙ СВАВОЛІ для одних стала засобом визиску й погоні за наживою для їхнього вигідного, деколи навіть розкішного життя, а в той самий час інші, тут же побіч, терплять злидні. Невдоволення, а з ним і заворушення виникають не тому, що ХТОСЬ МАЄ засоби на вигідне життя, а тому, що ті, що роблять ті заворушення, НЕ МАЮТЬ засобів на прожиття.

Але усунення злиднів і лиха не наступить тим, що в усіх відберуться засоби на прожиття, щоб їм пайками, як тваринам, виділяти ті засоби, як то діється сьогодні в совєтському Союзі. Така "розв'язка" соціального питання довела до того, що всі НЕ МАЮТЬ засобів і живуть, як тварини, за винятком можновладців із комуніст. партії.

І тому соціальна політика мусить бути налагоджена так, щоб за існуючої господарської системи, в основі опертій на приватній

власності, дати матеріяльне забезпечення всім для їхнього здорового — так фізичного, як і духово-морального й культурного росту, розвитку й досконалення. Призначення жити в спільноті не сміє бути прокляттям, а лише б л а г о р о д н і с т ю для людини.

Соціяльна політика, власне, є тією ділянкою, яка має здійснити те переважливе й основне завдання, а саме — дати можливості розвитку людині, якій призначено жити в спільноті і тут удосконалюватися.

Г О С П О Д А Р С Т В О

Господарство, тобто, здобування і розподіл матеріяльних засобів, є тією суспільною функцією, в якій перехреснуються пристрасті з почуваннями, приватні інтереси з такими ж інтересами суспільними. Йому випало бути на грані добра і зла. І тим то воно стало важливим і важким не лише для zorganizування і наладнання, а й для самого визначення.

Напевне жоден мистець не має стільки клопоту і труднощів із роздобуттям матеріяльних засобів для зреалізування своєї думки-ідеї, скільки має їх спільнота — нарід, здобувачи й розподіляючи матеріяльні засоби, а також реалізуючи свій зміст, яким є духово-культурні вартості.

Це перехреснування пристрастей з почуваннями, приватних інтересів із суспільними, та труднощі і клопіт із наладнанням стали причиною розбіжностей у поглядах не лише на роль і місце господарства в житті людини й людських спільнот, але й на самий зміст людської спільноти — народу і життя людини. Здається, що інстинкт і пристрасть перемогли у тих, які рішилися визначити господарство, як зміст життя людини, і тим несвідомо кинули одиницю, а з нею й усе людство на край безодні.

Для натуралізму з його індивідуалістично-матеріялістичним світоглядом, здобування засобів на прожиття, є змістом і ціллю того життя й людських спільнот. Звідси, послідовно, й "теза" вивавців того світогляду й систем, побудованих на тому, що "життя — це боротьба за існування". Звідси й теорія "історичного матеріялізму", поділ на класи і боротьба клас.

Ми сьогодні не можемо мати жалю до робітничої класи чи її провідників, що вони винайшли собі "теорію історичного матеріялізму" і пішли по її лінії. Вони ж бо виходили з дійсності, в якій жили і поза яку не виходили. А ця дійсність була жахлива, як відомо з літератури, в центрі якої є "Ткачі" Гауптмана і "Нетрі" Сінклера. Зрештою, ми й сьогодні, в почасти зміненому виді й "культурніший" формі бачимо її. Чи ж можна дивуватися, що в дійсності, яку описали Гауптман і Сінклер, зродилася "теорія історичного матеріялізму" й безбожництво? Пригадаймо собі богохульні нотки в творчості, здебільшого глибоко релігійного, Шевченка: "А до того (часу) я не знаю Бога" — поки не буде справедливості, а буде існувати така дійсність, як тоді була.

І тому не до них маємо жалі і претенсії, а до тих, хто цю дійсність апробував. А ними є РАЦІОНАЛІСТИ З ЇХНІМ НАТУРАЛІЗМОМ!

З фізики знаємо, що людина не може ані збільшити, ані зменшити матерії. Людина може лише перемістити, переформувати чи спрепарувати матерію так, щоб могла її вигідніше вжити, чи смачніше поїсти.

І не вже основою й змістом життя людини, націленої розумом, волею й духовними здібностями мало б бути оте переміщування, переформовування чи спрепарування і боротьба при розподілі тієї матерії?

Коли б так мало бути, то життя було б дуже нужденне і дійсно нічим не відрізнялося б від життя тварини-малпи. І раціоналісти, з своїм натуралізмом, штовхнули людство на той шлях. І воно ВІДТОДІ йде тим шляхом дотепер, купаючись час-від-часу у власній крові.

І коли людині має бути не лише на словах, а й на ділі повернуто належний їй "образ і подобіє Боже", а тим самим людську гідність, їй треба звернути з натуралістичного шляху і направити на шлях ІДЕАЛІСТИЧНИЙ, із шляху "боротьби за існування" на шлях змагу за ДУХОВО-КУЛЬТУРНІ ВАРТОСТІ, як зміст життя, забезпечуючи за нею матеріальні добра, ЯК ЗАСІБ життя.

Лише універсалістично-ідеалістичний світогляд може врятувати людину і її гідність.

Г о с п о д а р с т в о — що можна б пояснити: панування над матерією — є, згідно з тим світоглядом, лише ЗАСОБОМ для змісту.

Безперечно, що господарство і зв'язане з тим питання ВЛАСНОСТІ, навіть як ЗАСІБ, є досить складне питання. Від непам'ятних часів ідуть намагання розв'язки того питання і все таки досі не вдалося його розв'язати, хоч на нього звернуто таку велику увагу. З кожного боку не підходить до того питання — з господарського чи соціального, приватного чи суспільного, чи, кінець-кінцем, політичного, кожним разом це питання, чи, краще кажучи, його розв'язка опирається в одиницю — людину.

На всякий випадок, як би там не було з розв'язкою цього питання, сьогодні можна вже сміливо відкинути твердження Маркса, а за ним усіх матеріялістів, що людське життя іде по лінії напрямних, визначуваних процесом продукції і продукційних сил. Теорія Маркса і його матеріялістів, що господарська побудова є основою правової і політичної надбудови, і що зрештою процес продукції обумовлює суспільне, духове й політичне життя взагалі та що все те є не залежне від людської волі, також виявилась неправильною. Життя всеціло заперечило цю теорію матеріялістів. Прикладом того можуть послужити всіх часів поневолені народи, а між ними, насамперед, український нарід. Якраз український нарід, зберігаючи свою духово-культурну одність і окремішність та розбудовуючи духово-культурне життя і змагаючи до політичної самостійності, ВІДПОВІДНО ДО ТИХ ВИМОГ розбудував і свою власну господарську ділянку: як ЗАСІБ. Отже, якраз сильна ВОЛЯ ОДИНИЦЬ І ЗІРНА ВОЛЯ НАРОДУ зберегти духово-культурну окремішність та її розвивати і політично усамостійнитися, обумовлювали й спрямовували процес продукції матеріальних засобів. Все це є протилежне тому, що твердять матеріялісти. Крім того, іншим живим доказом помилковості матеріялістів

е державні бюджети. Державні бюджети всіх держав встановлюються не на основі господарсько-продукційних спроможностей і їх систем, а на підставі духово-культурних і політичних вимог і потреб. Бюджет советського Союзу, сьогоднішнього центру матеріалізму, встановлюваний також з уваги на ПОЛІТИЧНІ вимоги, а не на господарські спроможності. Державні бюджети встановлюється й покривається дуже часто із шкодою для господарства і громадян. Щоб покрити державний бюджет ПОЛІТИЧНИХ видатків, громадяни не раз просто голодують і навіть мільйонами вмирають з голоду, як, наприклад, це діється в советському Союзі. Чи советські можновладці обмежили державний, політичний бюджет, щоб скріпити господарство і цим способом допомогти своїм голодуючим і з голоду вмираючим громадянам? Ні! А чи вони усвідомлювали й усвідомлюють собі, що їхнє поступовання — це заперечення тієї доктрини, яку вони проповідують? Певно, що так. Але вони в цю "доктрину" давно перестали вірити, якщо взагалі колинебудь вірили.

Отже, трудність розв'язки господарської проблеми в площині світоглядів і не можна її розв'язати лише тією чи іншою світоглядом чи політичною ДОКТРИНОЮ. Розв'язувати господарську проблему треба беручи на увагу також саму людину, з її слабостями й приростами.

Вже при обговоренні ліберал-капіталізму зазначено, що господарське питання справляло труднощі ще в початках організованого життя, яке нам історія занотує, починаючи Китайською державою ще 3 тисячі літ перед Христом, чи в Індуській державі кілька сот років перед Христом. Уже тоді в тих державах видавано закони про визначування цін на товари, переслідування крадіжок і т.д. Те саме знаходимо в П'ятикнижжі Мойсея. Під біблійним Датаном "земля розступилася" за те, що він "танцював навколо золотого тельця". Які "капіталістичні" оргії мусіли діятися в Єгипті, коли аж Месія мусів зійти, щоб вигнати торговців із святини. Це на Азійському континенті. Не інакше було й на європейському, у старовинній Греції й Римі. До погоня за наживою у старовинній Греції була велика і що приносила заклот і надужиття, можна догадуватися з того, що так Платон, як і Арістотель відмовляли політичному і лицарському станам права на приватну власність і грошові доходи. Арістотель відмовляв права господарникам втручатися до політичних справ. Відносини в Римській імперії за останні півтора століття перед Христом, один із німецьких істориків описує так: культура, цивілізація, добродійні установи ДЛЯ ВІДНИХ дітей, підмоги ДЛЯ ВІДНИХ, наукові інституції, музеї, бібліотеки — все було зорганізоване й розвивалося в найкращому порядку. Хліборобство, промисел і торгівля — все процвітало. Вся Європа була охоплена торгівлею. Але взамін за те ДИМОРАЛІЗАЦІЯ була така велика, що її можна порівняти лише до часів Людовика XV у Франції. Це були жалюгідні, найсумніші часи Римської імперії, які її довели до упадку. Погоня за наживою, блиском і пишністю та розкошами перенесені сюди з Орієнту, опанувала всіх — від аристократії починаючи й на масах кінчаючи. Гроші і майно були всім і перевищували родове походження, духові вартості й заслуги, означали владу в державі. Один із багатьох прикладів: консул Крезус, який на початку свого консульства мав приблизно півтора мільйони марок, під час консульства різними махінаціями доробився також до великого майна, що впродовж трьох місяців усім громадянам Ри-

му щодня даром доставляв хліб, а одного дня запросив нарід на прийняття і видав обід при 10.000 столах, і все таки по всьому цьому залишив ще 28 мільйонів марок спадку.

Подібних випадків було більше. Це діялося впродовж останнього півтора століття перед Христом – так за часів республіки, як і царства. В наслідок тієї деморалізації впала Римська імперія.

Подібні явища стрічаємо і в середньовіччі, не зважаючи на взяття боротьбу католицької церкви з тими явищами. В цій боротьбі Церква – свідомо чи несвідомо – поволі, чи неволі, почала толерувати капіталізм, а далі й сама стала громадити матеріальні добра. На місце різних Крезусів прийшли різні Медічі. З історії відомо, що вже в XIII столітті король Фрідріх II (Штауф) запровадив на Сіцилії меркантилізм, тобто, державний капіталізм. Новітні часи, часи феодалізму, меркантилізму, аж по ліберал-капіталізм і новий державний капіталізм советів на кожному кроці позначається погонєю за наживою.

Ця погоня за наживою для наживи сьогодні називається КАПІТАЛІЗМ. І тому капіталізму не можна інакше визначити, як ПОГОНЯ ЗА НАЖИВОЮ, ЯК САМОЦІЛЬЮ. Чи капіталізм прибере ті чи інші форми, системи, засоби, методи, розсяги, засяги і т.п., все це буде В ІСТОТІ одне й те саме: погоня за наживою, як самоціль і зміст людського життя. Капіталізм опанував усіх і все. Бо ж капіталістом не є лише той, хто, розпоряджаючи мільйоном гривень, змагає, яким би то не було способом, здобути наступні тисячі і мільйони. Капіталістом по наставленні і "духовості" є й той, котрий має 10 гривень і так само, як мільйонер, змагає тим самим способом і засобом здобути дальші 10, 100 чи 1000 гривень. І с т о т н о ї різниці між ними немає, є лише різниця в розмірах. Всі погодимось з тим, що для і с т о т и с п р а в и ніколи не є вирішними розміри. Розміри, щонайвище, рішають про вимір кари. Капіталізмом від французької революції 1789 року просякло все західно-європейське суспільство, прикриваючись у вирафінованій формі культурою і цивілізацією, якої ДІЙСНЕ ОБЛІЧТЯ остаточно виявилось в останній світовій війні. Д ж у н г л і.

І коли до лібералізму капіталізм тлів лише в понелидках феодалізму, притуплений професійно-становими організаціями, то по французькій революції 1789 р. ЛІБЕРАЛІЗМ роздмухав пожежу капіталізму.

На пожежника для гашення роздмуханого лібералізмом капіталістичного пожежу тим разом зголосився Маркс із своїм "науковим" соціалізмом і теорією "історичного матеріалізму". Маркс був із середовища, "духово" просяклого наскрізь матеріалізмом та, виходячи в добу найбільшого розмаху ліберал-капіталізму, шукаючи виходу для ожебраченої робітничої класи, вийшов із хибної засади, інтерпретуючи всі явища і ставання в житті людей і людських спільнот, як "боротьбу класів", оперту на процес продукції. З цього й виникла теорія "історичного матеріалізму". Не хочемо бути злобними, але на таку інтерпретацію історії міг здобутися лише М а р к с, який, замість іти лінією М о й с е я, пішов чомусь лінією Д а т а н а, і крім "золотого тельця", нічого іншого і більшого в історії не знайшов.

Така інтерпретація виявилася рівнозначною гашенню пожежу бен-

зиною. І дійсно, такою інтерпретацією Маркс potwierдив м а т е р і - я л і з м і виправдав та посилив к а п і т а л і з м.

Виправдавши й посиливши капіталізм, поширив тим самим "джунглі", здається, на те, щоб його вірні наслідники виловили в ній всіх "звіродюдів" і посадили до "клітки".

Деякі учні Маркса, не дочекавшись пророкованої акумуляції капіталу, а навпаки, спостерігши, що розвиток іде в протилежному напрямку, вирішили насильством перевести акумуляцію чи концентрацію капіталу й спродетаризувати маси. На пошарищі лібералізму в Росії залишився акумульований в руках одного капіталіста-держави капітал і спродетаризовані, обернені в невільничо-панцизніяних робітників, маси.

Приватний ліберал-капіталізм замінено тим способом д е р - ж а в н и м к а п і т а л і з м о м. Відворотний порядок, як це було в часи по французькій революції в 1789 р. Не капітал допоміг дійти до влади, а навпаки - влада допомогла забрати в руки капітал.

Як із того виходить, то питання к а п і т а л і з м у чи господарської проблеми не є питанням чи проблемою, як то вже вище згадано - лише світоглядом чи політичної системи, чи доктрини, чи техніки.

Дехто дошукується складності господарської проблеми чи, краще кажучи, генези капіталізму в ПРИВАТНІЙ ВЛАСНОСТІ на засоби продукції. Що власність у тому питанні відіграє поважну роль, це так. Але щоб власність, та ще й приватна, була тут рішачим чинником, у цьому треба глибоко сумніватися. Підпирає сумнів те, що в советському Союзі приватну власність зліквідовано, але господарської проблеми не розв'язано і капіталізму не усунено. На місце приватного власника прийшла держава, але фактично власністю держави завідують і з неї користають ті люди, які КЕРУЮТЬ ДЕРЖАВОЮ, виплачуючи іншим громадянам заробітну платню, і то ще нужденнішу, як колись виплачували приватні власники.

Власність засобів продукції, безперечно, є однією з перших, чи може навіть першою п о х і д н о ю причиною, яка сприяє капіталізму. Але, як бачимо, усунення тієї приватної власності не означає усунення власності взагалі. На місце приватної власності прийде якась - байдуже яка - з б і р н а власність, якою хтось му- сить завідувати. І тут, власне, автоматично, із зміною приватної на збірну власність, приходить зміна приватного капіталізму на збірний капіталізм. Блискучий зразок того маємо в советському Союзі.

Чи марксо-соціалізм довів до державного капіталізму з його страхіттями, які ми бачимо в советському Союзі, тому, що він реалізований в Росії Леніном, Сталіном та іншими кагановичами й фінкельштайнами? Було б страшно наївно так думати. Сам процес переходу з приватного на державний капіталізм МОЖЕ БУВ ТРОХИ жорстокіший, як був би він у інших краях Західної Європи. Але вислід того процесу був би той самий, бо ж марксизм, як за своїми світоглядними підвалинами, та і по остаточній цілі, ні до чого іншого не може довести, як - з одного боку - ДО ЗБІРНОГО КАПІТАЛІЗМУ, а з другого - ДО ТОТАЛЬНОГО СПРОДЕТАРИЗУВАННЯ Й ПОНЕВОЛЕННЯ МАСИ. І коли хтось є сьогодні такий, що вірить пропаганді марксо-соція-

лістів чи інших соціал-комуністів або колективістів, що може бути інакше, то лише дає доказ, що не знає і не розуміє марксизму чи соціал-комунізму і колективізму. Коли ж є сьогодні соціалісти, що дійсно широко говорять, що може бути інакше, і можна їм у те вірити, то тоді вони дають доказ, що відступили від марксизму.

Отже, як із того видно, то власність, яка сприяє капіталізму, чи вона приватна, чи збирна, не рішає про існування чи неіснування капіталізму. Це дуже важливе для розуміння самої ІНСТИТУЦІЇ ВЛАСНОСТІ.

Дуже помиляються ті, які твердять, що власність є історичною інституцією чи категорією, і накликають до анатеми того, хто перший огородив скравок землі і сказав: "то мое". Бо від того моменту, - твердять вони, - виникла власність. Припустимо, що так воно є, але додумаймо той "історичний факт" до кінця. Де взялася ця ідея в того, хто той СКРАВOK ЗЕМЛІ огородив і сказав - "то мое"? І чому той історичний факт має відноситися лише до "скравку землі", а не також, приміром, до пера або до одягу і власника, який про той історичний факт написав, і тим пером і в тому одягу накликав до анатеми? І, продумавши до кінця, ми напевно прийдемо до висновку, що твердити, що приватна власність є "історичною інституцією" має таку саму вартість, якую б хтось хотів твердити, що тяження є "історичним" явищем, яке виникло від Н ю т о н а. А всі ж ми дуже добре знаємо, що Ньютон був лише тим, який відкрив чи унааявив це тяження. І ми досі не можемо збагнути тієї С и л и, яка це тяження усталила. На те в науці є лише одна відповідь: природа. Припустимо - природа. А чи не та сама "природа" діє і в людині і примушує її засирати в п о с і д а н н я оточуючий її матеріальний світ? Це є також своєрідний закон "тяжіння". Це "тяжіння", гін до посідання можна б назвати у людини і н с т и н к т о м п о с і д а н н я. І той інстинкт посідання не є історичною категорією, людина з ним на світ прийшла. Це можна спостерегти у новородка, який уже по кількох днях після приходу на світ, освоївшись із новим оточенням, ловить усе, що лише для нього є вловиме, і спочатку несе до ротики, згодом бавиться, а ще згодом обкладається тим усім крутом себе, і т.д. з ростом і дозріванням усе далі й далі - аж до одруження "скравка землі", чи гарного домика, кімнатного урядження, одягу, пера і т.д. в безконечність - аж на фабриці і мільйонорих з неї доходах кінчаючи. Так діється з людиною-одиначкою, так діється з людськими спільнотами - від родини починаючи й на роді чи державі кінчаючи. У людських спільнот народів - держави той інстинкт посідання виявляється в і м п е р і я л і з м і. Імперіалізм - це ніщо інше, лише збирний інстинкт посідання. І тому власність називається в і ч н о ю так, як вічним є інстинкт посідання. І НА ТОМУ ІНСТИНКТІ ПОСІДАННЯ ОПИРАЄТЬСЯ І ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ. Цей вічно неспокійний інстинкт посідання штовхає людину до праці, запобігливості, проворності, поворотності, але рівночасно з тим часто-густо також і до надужиття. І коли, з одного боку, інстинкт посідання є добродійством, так з другого боку інстинкт посідання є або може бути погубним так для людини, як і для людських спільнот. Інстинкт посідання - це стихія. Кожна стихія небезпечна. Позбавити людину тієї стихії може лише той, хто її людині дав. Що сталося б із людиною, яку позбавлено б тієї стихії, невідомо. Лишати її з тією стихією, та ще й до того сказати їй, що вона є сама собі законом і ціллю, а змістом її життя є "боротьба за існу-

вання", значить - згубити її, як людину. В неї тоді інстинкт посідання розвивається коштом її духових і моральних властивостей чи задатків на них, і запановує в ній Зло над Добром.

І тому питання приватної власності, як і питання капіталізму, не розв'язали ані ліберал-капіталізм, ані советський державний капіталізм вдовольняючо для людини. До розв'язки тих обох, тісно між собою зв'язаних, питань, треба підійти від основ, починаючи від самої людини.

Крім стихійного інстинкту, ЛЮДИНА НАДІЛЕНА ДУХОВИМИ ВАРТОСТЯМИ З РОЗУМОМ І ВОЛЕЮ. Людина приходить на світ із задатками духових вартостей так само, як із задатками інстинкту. Від виховання залежить, котрі задатки в ній розвинуться, а від того залежить, чи виросте людина, чи "людозвір". Від того, своїм порядком, залежить, як вона буде поступати в житті включно з приватною власністю.

Приватна власність не є перешкодою для духово-моральних і культурних вартостей людини та духової одності людської спільноти - народу. Навпаки, приватна власність, задовольняючи людський інстинкт посідання, притаманий кожній БЕЗ ВИНЯТКУ, людині, робить її внутрішньо зрівноваженою, що дуже важливе для духової творчості чи сприймання духових вартостей і духової одності спільноти - народу. Але не менше важливою є приватна власність і для господарства. В господарстві приватна власність дає запоруку повного використання продукційних спроможностей засобів, чи знаряддя продукції.

Але тут приходимо до одного, досить складного, питання: чому в національній духово-моральній одності народу, осілого компактною масою на якійсь території, яку здобували і здобули предки СПІЛЬНИМИ СИЛАМИ, а сьогодні ВЕСЬ НАРІД також СПІЛЬНИМИ СИЛАМИ обороняє, власниками тієї території чи землі, з її назверхніми чи внутрішніми багатствами, мали б бути і є лише поодинокі члени, тобто, частина того народу?

Отже, нема найменшого сумніву в тому, що племена - предки сьогоднішнього народу спільними силами здобували і здобули, а сьогоднішній нарід спільними силами обороняє територію - землю, яку замешкує компактною масою. ТОМУ ТО ВСЯ ЦЯ ТЕРИТОРІЯ - ЗЕМЛЯ І Є ВЛАСНІСТЮ ВСЬОГО НАРОДУ.

Не знаємо, як було в первісні часи, але, правдоподібно, відповідно до заслуг, привілеїв, чи навіть обов'язків, земля ця була віддана більшими наділами в орудування окремим дружинникам, які цю землю, за допомогою осілих на ній громадян, управляли і з неї спільно користувалися, за що зобов'язані були, власними коштами і вирядом, іти у военні походи, або утримувати в поході через їхній терен військо пануючого - князя. Так було в первісні часи. В новіші часи, головню під чужою окупацією України, великі наділи землі діставали упривілейовані вислужники пануючих осіб і домів. Згодом, не будемо зупинятися докладно над цим процесом, за законом поділу праці, як варстат праці, земля перейшла в орудування хліборобів, тобто, тих, які безпосередньо обробляють землю. Де вона ще не перейшла, то переходить чи перейде в орудування тих хліборобів, які її безпосередньо власними силами загосподарюють.

Але це відноситься не лише до землі, а й до всіх засобів продукції.

НАРІД Є ВЛАСНИКОМ УСІХ ЗАСОБІВ ПРОДУКЦІЇ, ЯКІ Є В ОРУДУВАННІ ОКРЕМИХ ГРОМАДЯН.

За це орудування громадяни платять народові, до державної каси, ОРЕНДНЕ, формою податку. З тих податків держава оплачує військову, адміністрацію, школи, чи інші заклади, З ЯКИХ КОРИСТАЄ ВЕСЬ НАРІД.

З тієї причини, що весь нарід є власником засобів продукції, які є в орудуванні громадян, нарід - держава має право нормувати приватну власність і межі орудування нею та УНАПРЯМНОВАТИ виробництво чи продукцію. В разі непослуху чи занедбання, або надужиття з боку приватного власника, нарід-держава має такого власника позбавити власності й передати її іншому громадянинові.

В дальшому це має значення не лише для власництва, але й співвласництва й організації - як господарства в цілому, так і поодиноких підприємств окремо.

Само собою зрозуміло, що право ПРИВАТНОЇ власності не виключає власності ЗБІРНОЇ, без уваги на збірноту, починаючи від держави через громади, а кінчаючи на спілках громадян, включно до відомих в Україні "артілів". Це право збірної власності допустить в усіх галузях, починаючи від земельної і підземної, через різномірну промисловість і ремісничу продукцію, транспорт, торгівлю і т.д., на знаряддях виробництва кінчаючи. Далі, ці дві форми - приватної і збірної власності - не виключають власності МІШАНОЇ, а саме - приватно-збірної, де збірноти, починаючи від держави, на громадах чи інших публічно-суспільних інституціях кінчаючи, законом, чи шляхом добровільної умови вступають із приватними власниками в співвласництво, в розмірах, застережених або законом, або на підставі добровільної умови.

Не менше важливе - допущення до співвласництва з працедавцем також працеемців, тобто, робітників - так фізичних, як і умових, що працюють у даному підприємстві - чи то на підставі одноразового вкладу, чи вкладу, сплачуваного на догідних умовах з винагороди за працю. В тому співвласництві є потвердження, що весь нарід є власником, як також це є вимога СОЛІДАРИСТИЧНОЇ СИСТЕМИ. Всі працюючі в господарській ділянці є чи можуть бути співвласниками варстату праці, співпрацюють на ньому і СОЛІДАРНО відповідають за вислід праці й господарську власність.

На деякі роди продукції, передусім, коли йде про гірничу промисловість, а також інші, загального і необхідного вжитку, то сьогодні вже зайво підкреслювати, що держава, а навіть громади мають право першості власництва. Те власництво, в деяких випадках, насамперед, коли йде про так зв. підземні добра, держава чи громада можуть реалізувати без викупу. В інших, знову, випадках держава може застерегти собі право ВИКЛЮЧНОСТІ, тобто, монопольної продукції і розпродажу.

В тій першості власництва без викупності і виключності є чергове підкреслення ВЛАСНИЦТВА НАРОДУ. Але рівночасно з тим, це й є вимогою соціально-економічної и фінансової політики.

Трудова народовладна держава вимагає й трудового народнього господарства. Господарство, як засід, і приватна власність засобів продукції, як форма, НЕ ПОВИННІ БУТИ ЗАСОБОМ ЗБАГАЧУВАННЯ од-

НИХ КОШТОМ ДРУГИХ і ожебравування одних на користь других. Це було б суперечне з національною духово-моральною єдністю народу, народньою власністю і, зрештою, з національним солідаризмом і його системою. Господарство є засобом для народу, держави і всіх членів чи громадян. Всі потреби громадян мають бути задоволені в однаковій мірі, згідно з їхніми вимогами, і спроможностями ЗАСОБІВ. І тому всі громадяни, зайняті в господарському секторі, відповідно до їхніх здібностей, солідарно співпрацюють над добуттям засобів і солідарно відповідають за господарство, тобто, за продукцію засобів і розподіл їх, а тим самим і рівномірно користають із господарства.

Це є морально-етична, соціальна і соціально-економічна вимога національного солідаризму і його системи.

Згідно з тією вимогою солідаристичної системи, мусить бути переведена й ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ, починаючи від потреби і розміщення підприємств, через внутрішню організацію тих підприємств, організацію господарських станів, аж на господарській становій централі кінчаючи.

В ліберал-капіталістичній системі продукція, а з тим і її організація наставлені виключно на зиск і рентовність для підприємця. Згідно з тим наставленням, організується, продукується і ліквідується підприємства і продукцію, коли, де, як хоче і скільки хоче підприємець.

В соціал-колективістичній системі чи державному капіталізмі, яка також наставлена на зиск, усе те є централізоване й діється "за пляном" із централі, вбиваючи, із шкодою для господарства, всяку ініціативу господарників на місцях.

До чого ті обидві системи доводять, ми вже вище згадали; тут зупинимось над тим дуже коротенько. Обидві ці системи – байдуже, що різними способами, доводять до того, що маси споживачів ходять неодагнені й голодні в той час, коли підприємства або не чинні, або й чинні, а магазини переповнені, але не тому, що нема попиту, а тому, що:

1). В ліберал-капіталістичній системі "не оплачується" продукувати і продавати, бо не приносить бажаного, викалькульованого зиску, а

2). В державно-капіталістичній системі, тобто, в колективістичному советському Союзі – тому, що кожному є вимірний пайок, поза який не можна поступитися, хоч би люди вмирали з голоду чи від холоду.

Запаси зіпсованих або й незіпсованих товарів із магазинів викидають у море або іншим способом нищать, але споживачам не дають, бо "не рентується". І це, власне, довело до поділу на класи і міжкласової боротьби в одній системі, а до поліційного терору там, де вже нема "класів", тобто, в другій системі.

Так само недомагання, або, краще кажучи, непростимою помилкою німецького націонал-соціалізму і італійського фашизму було те, що вони – хоча теоретично мали добрі наміри і пляни в господарській і соціальній ділянках для своїх народів, то НА ПРАКТИЦІ, щоб МОНОПОЛЬНО вдержатися при владі і для здобуття засобів для сво-

ей і м е р і я л і с т и ч н о ї п о л і т и к и, пішли на уступки капіталістам і капіталізові, яких використали для своєї монополності й імперіялізму. Недомагання так німецької націонал-соціалістичної, як і італійської фашистівської системи коріняться головню в тому, що вони зв'язали, а тим самим і узалежили господарство, а за ним і соціальне питання, всеціло від своїх монополних партій. Розбудова господарства в тих системах мала на увазі не забезпечення життєвих вимог і потреб громадян, лише мала на увазі ПОЛІТИКУ ЗДОВИЧНО-ІМПЕРІЯЛІСТИЧНУ, яка щойно мала заспокоїти життєві вимоги і потреби громадян. І з того впливав, і в тому є, за большевицьким зразком, ТОТАЛІЗМ тих систем. Тому то все господарство було по-капіталістичному наставлене на зиск для покриття коштів імперіялізму. Імперіялізм і впливаючий із нього тоталізм задавив ці системи.

Ми вже кількома наворотами підкреслювали, що в народовладному устрої господарство є ЗАСОВОМ, тобто, служить для покриття потреб народу. Тому то організація продукції і сама продукція в народовладному устрої, при національно-солідаристичній системі ВІДБУВАЄТЬСЯ З УВАГОЮ НА СУСПІЛЬНИЙ ПРИБУТОК.

Трудово-солідаристична система не виключає зиску. Навпаки, зиск КОНЕЧНИЙ для розбудови господарства і загального поступу. Але зиск не може і не повинен бути виключним мірилом для господарства і його організації та вдержання підприємства й продукції. Далі, зиск має бути поміркований, а з тим і ціни товарів повинні бути обчислені не на "рентовність" для підприємця, а на платничій спроможності споживача. Коли якесь підприємство не приносить бажаного зиску чи не "рентується" в розумінні капіталістичному, але дає заняття працюючим людям і заспокоює їхні і інших потреби та дає покриття інших видатків, зв'язаних із підприємством і продукцією, або, іншими словами, дає СУСПІЛЬНИЙ ПРИБУТОК, тоді такого підприємства не можна ліквідувати і припиняти продукцію лише тому, що воно не дає зиску чи "не рентується", бо воно, власне, рентується тим, що дає с у с п і л ь н и й прибуток.

Це відноситься до всіх галузей і родів підприємств господарської ділянки.

Аналогічний підхід і в ЗЕМЕЛЬНОМУ питанні.

Згідно з трудовим господарством, розміри землі в сільсько-хліборобському господарстві в солідаристичній системі, засадничо, мають бути такої величини, щоб власник власними силами, без найманої праці, міг ними господарити. Досвід показує, що того роду господарства найкраще надаються до ІНТЕНСИВНОЇ сільсько-господарської продукції, і тому вони повинні бути її ОСНОВОЮ. Безперечно, що в організації того роду сільсько-хліборобської продукції повинні бути взяті під увагу різні обставини, а насамперед, якість ґрунту, яка в різних околицях різна. З того приводу до засади "середнє господарство" не можна підходити догматично і штиво, але життєво і практично.

Сільсько-хліборобська продукція середнього господарства повинна так zorganizована, щоб могла задовольнити фабричний промисел, опертій на сільсько-господарській продукції, експорт і державні шпихіри та прохарчування міського населення, і тим спосо-

бom заступила сільсько-хліборобську продукцію великих земельних посіlostей.

При застосуванні системи середнього сільсько-хліборобського господарства вирінає питання вживання машинової обробки землі чи збору.

Можли на увазі різні обставини при організації сільсько-хліборобського господарства, а, насамперед, як ми вище тількищо згадали, якість ґрунту, треба припускати, що розміри площі під середні господарства будуть варіюватися між 25 та 200 гектарів. Ці 25 чи 200 гектарів площі повинні творити, кожна для себе, одну неподільну цілість. Не можна допустити, щоб тих 25 чи 200 гектарів були порозкидані по одному чи більше гектарів у різних місцях околиці, як то буває тепер при таких середніх сільсько-хліборобських господарствах. На площі 25 чи 200 гектарів можна вже без труднощів застосувати машиновий обробіток землі чи збору.

Але рівночасно з тим вирінає питання спроможностей для середнього сільсько-хліборобського господарства в набуванні і вдержанні сільсько-хліборобських машин. Ми вище, при обговорюванні власництва, згадали вже про збірну власність знаряддя, яким є машини. Там же ми згадали й про форми тієї збірної власності, починаючи від держави, через громади, вільні спілки громадян, на артілях кінчаючи. Розуміється, що кожне середнє сільсько-хліборобське господарство не зможе самотійно набувати і вдержувати сільсько-хліборобських машин. Тому то єдиний спосіб тут - творити ЗБІРНІ ВЛАСНИЦТВА ТИХ МАШИН У ФОРМАХ, ЯКІ МИ ЩОНО ЗГАДАЛИ і які в кожному конкретному випадку виявляться найдогідніші і найдоцільніші.

Тим, і лише тим способом було б розв'язане питання застосування хліборобських машин при системі середнього сільсько-хліборобського господарства національного солідаризму.

Засада середнього сільсько-хліборобського господарства не виключає великих земельних посіlostей, потрібних для досвіду, заповідників чи розплідних стаєнь та менших і зовсім малих наділів землі, потрібних під житлові мешкання з присадибними землями для фабричних працівників чи урядовців державних і недержавних інституцій.

Підземні багатства, як і всі великі комплекси лісів, повинні бути власністю держави чи громад.

Засада середнього господарства, тобто, обробіток власними силами власника, у фабричному промислі відповідає засаді, що до співвласництва підприємства повинні бути допущені працівники, зайняті в даному підприємстві, про що була згадка вище.

В ремісничій продукції, чи взагалі в ремеслі, яке в солідаристичній системі повинно бути взяти в старанну охорону державою перед переважаючим фабричним промислом, засада власних сил не вимагає окремих пояснень. Ручна продукція чи взагалі праця за допомогою ремісничого знаряддя, автоматично розв'язує це питання.

В торгівлі, банковості, транспорті чи інших підприємствах, які за законодавством належать до однієї галузі господарства, тобто, торгівлі - зобов'язує та сама засада, що і в промислі.

Само собою розуміється, що засада співвласництва не відноситься до учнів і практикантів, як довго вони ними є.

Коли йде питання про банковість, то банки чи ощадні каси своє завдання в солідаристичній системі повинні обмежити дійсно торговельно-посередницькими чинностями. Банки і каси повинні бути посередником між тими, що мають надмір грошей і тими, що тих грошей потребують. Банки повинні бути виключені від т.зв. "гриндерства", тобто, безпосереднього ословування, організування і фінансування, якого то не було б підприємства, якої то не було б галузі господарської ділянки. Так зване "гриндерство", практиковане в капіталістичних системах:

1) обтяжує фінансово підприємство своїми вимогами зисків явних чи прихованих;

2) в конкуренційній боротьбі нищить капіталово слабші, але господарські і суспільно корисні підприємства;

3) занедабує свої основні завдання, а саме - ощаджувальну акцію і доставку капіталу капіталово слабшим підприємствам, чи тим, які потребують капіталу на розбудову своїх підприємств, що потягає за собою

4) ускладнення у фінансовій ділянці держави, а далі захитання рівноваги в господарській і фінансовій ділянках і їхній політиці.

Все це разом спричиняє захитання господарської продукції, рівноваги і гармонійності, з усіма з того випливаючими наслідками. І тому "гриндерство" банків повинно бути законом заборонене.

Далі, в солідаристичній системі, при СОЛІДАРНІЙ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ за чинності й успіхи господарства, а тим самим і підприємств, НЕ ВІЛЬНО ПОСЛУГУВАТИСЯ АНОНІМНИМИ КАПІТАЛАМИ. Це значить, що солідаристична система виключає так звані тихі спілки чи акції на пред'явника, або інші подібні ангажування капіталу. Власник капіталу, вкладеного в якесь підприємство, а тим самим його співвласник, який з того підприємства одержує зиски чи інші користі, мусить за те підприємство солідарно з іншими відповідати й тоді, коли те підприємство потрапить у несприятливі умови. Це є морально-етична, а тим і солідаристична вимога та, зрештою, й матеріальний обов'язок. І тому капітал, заангажований в підприємстві, мусить бути ПОІМНОІМЕННИЙ так, як повноіменна є солідарна відповідальність.

Ця солідаристична побудова господарської ділянки в цілому і в її окремих галузях визначає і ВНУТРІШНЮ ОРГАНІЗАЦІЮ кожного господарського підприємства окремо. Господарське підприємство, якого б воно не було порядку, є основою в солідаристичній системі, органічною клітиною цілого господарського організму. Цей факт органічності побудований і з увагою на господарність, і морально-етичні засади, вимагає такої системи побудови клітини всередині. При солідарній відповідальності станів за господарство в цілому, галузей за стани, а підприємств за галузі і навпаки, за підприємство, його продукцію і висліді, успіхи і невдачі, СОЛІДАРНО ВІДПОВІДАЮТЬ УСІ СПІВПРАЦІВНИКИ ПІДПРИЄМСТВА. Вони ж бо всі є чи, залежно від їхньої волі, можуть бути співвласниками того ж підприємства. Коли ж вони й не є співвласни-

ками підприємства, то й те не звільняє їх від солідарної відповідальності, бо ж дане підприємство, в якому вони працюють, є джерелом, із якого вони черпають засоби на своє прожиття. Далі, вони належать до ДУХОВОЇ ОДНОСТІ СПІЛЬНОСТІ - НАРОДУ, для якого господарство, а тим самим і дане підприємство, в якому вони співпрацюють, є також засобом. Винагорода за працю працівникові є ніщо інше, як частинка того всенароднього засобу, так само, як ціле підприємство є частинкою народного майна в завідуванні підприємця. Отже, з якого боку ми не підходили б, то все таки прийдемо до солідарної відповідальності всіх співпрацюючих у підприємстві.

Співпрацівники підприємства мають право, в означеній формі, вгляду в процес продукції і стан підприємства та давати свої зауваження відносно того процесу та стану. Керівний центр підприємства зобов'язаний періодично інформувати співпрацівників у підприємстві про процес продукції і стан підприємства.

Контролюючими інстанціями підприємства зовні є станова організація й держава. Вони слідкують за процесом продукції, станом підприємства й додержуванням напямих та солідаристичних засад у підприємстві.

як
господарство
кото

+ + +

Коли ми в одному місці згадуємо, що змістом життя є духово-культурна творчість, до якої там же ми зачислили релігію, мистецтво, науку і, до певної міри, політику, то це ще не значить, що піклування чи так зв. соціальне питання і господарство позбавлені духово-моральних і культурних вартостей. Було б із тими ділянками дуже зле, якщо б вони тих вартостей були позбавлені. І коли сьогоднішні системи й режими та дійсність дають підстави вважати, що соціальне питання, а головне господарство позбавлені духово-моральних і культурних вартостей, то це є, щонайменше, непорозуміння. Розглядавши соціальне питання, ми вже мали нагоду пояснити, що соціальне питання - це не є питання економічне чи матеріальне, як то прийнято вважати в демократичних системах, а що це - питання в повній глибині й ширині СУСПІЛЬНЕ. Як таке, воно не то що не стоїть окремо від духово-моральних і культурних вартостей, але наскрізь ними просякнуте і є їхньою часткою.

Подібно стоїть справа і з ГОСПОДАРСТВОМ.

Безперечно, що матеріальні добра є лише засобом. Але це не значить, що їхнє здобування, продукція й розподіл, тобто господарство позбавлені духово-моральних вартостей. Якщо воно так сьогодні є, то, як бачимо, воно є із шкодою для людства. Сьогоднішнього стану не можна брати за вихідну точку при оцінці господарства, як чинності. Господарство, як одна із суспільних чинностей, мусить бути оперта на духово-моральних засадах і відповідати вимогам культури й цивілізації. Тоді, і лише тоді воно виконає своє завдання.

Вслід за тими вимогами настає вимога організації господарства і господарників. Ми вже вище згадали, що для практичної чинності, за законом поділу праці, в національно-духовій одності народу наступило зрізничування на ті чинності, що й є підставою поділу на стани й ознакою станів.

Господарники, як члени національно-духової одності народу, ви-

конують господарську чинність також за законом поділу праці та здібностей і замишування. Бути ДОБРИМ господарником - байдуже в якій галузі, ремеслі чи промислі, торгівлі чи ще якійсь господарській галузі, на становищі керівному чи виконавчому - є такою самою штукаю, як бути ДОБРИМ мистцем. Значить, до того треба мати ВРОДЖЕНІ здібності й замишування. За законом тих вроджених здібностей і замишування та набутого знання господарники виконують господарські чинності. Виконування тих господарських чинностей примушує господарників так, як і інших, організуватися у фахово-станові організації.

В ліберал-капіталістичній системі завданням і ціллю тих фахово-станових організацій, якщо вони існують, є оборона їхніх фахово-станових інтересів супроти тих, які тим інтересам загрожують, чи перешкоджають. В тій системі фахово-станові організації і держава стоять одне проти одного, як два контрагенти, з усіма з того випливаючими консеквенціями. Це є згідне з атомістично-індивідуалістичною теорією лібералізму.

Фахово-станові організації є тим більше потрібні при національно-солідаристичній системі, де, як це вже вище згадано, згори вниз і знизу вгору всі солідарно відповідають за організацію господарської продукції і її вислідів. Але в цій системі завдання й ціль тих фахово-станових організацій органічно-пов'язані з вимогами не лише станів, а й цілої спільноти - народу і його форми - держави, так само, як самі стани є органічними частинами спільноти - народу.

Завданням фахово-станових організацій є:

- 1) в рамках національної духово-культурної єдності плекати і зберігати духово-звичайні традиції свого стану;
- 2) дбати про фахове знання своїх членів;
- 3) дбати про совісне й солідне виконування господарських чинностей своїх членів;
- 4) дбати про внутрішньо-станову гармонійну співпрацю;
- 5) дбати про міжстанову гармонійну співпрацю;
- 6) бути постійним інтерпретатором напрямних держави чи вищої станової інстанції для стану;
- 7) дбати про те, щоб чинності стану були виконувані в рамках напрямних держави чи вищих станових інстанцій;
- 8) бути речником і оборонцем вимог і прав стану перед державою і вищою становою інстанцією;
- 9) нести відповідальність за виконання завдань стану і солідарну відповідальність з іншими станами за цілість завдань господарської ділянки;
- 10) виготовляти листи кандидатів до державних законодавчих установ.

У виконуванні тих завдань фахово-станові організації не є контрагентом, ані органами держави. Стани, а з тим і їхні організації є органами спільноти - народу, який, при чинній співдії тих

органів установляє зверхність і владу своєї форми — держави.

Метою національно-солідаристичної системи організації господарства є налагодити дію господарства та запобігти лібералістичному хаосові і колективістичному тоталізму чи рабству, зберегти рівновагу в господарстві і в цілому суспільному організмі та державі.

В національно-солідаристичній системі людина зберігає свою гідність, а рівночасно співпрацює в гармонійній одності і цілості національного організму.

Тим способом демократичному лібералізму і колективізму протиставляємо народовладний національний солідаризм.

І тут насправді здійснюється діалектичний принцип: ТЕЗА — лібералізм, АНТИТЕЗА — колективізм, СИНТЕЗА — національний солідаризм.

ЗАКІНЧЕННЯ

Національний солідаризм є найбільш ПРИРОДНИМ явищем в здоровому суспільно-національному організмі.

Так само, як плівка у посудині, в яку посудину ми його не взяли б і в яку площину ми не ставили б цю посудину, щоразу буде повертатись до площини морського плеса, так само нарід - у якій ситуації він не знаходиться б, у яку форму життя ми його не організували б, він завжди і всюди, всіма своїми частинами держиться своєї національно-духової одиниці й на неї рівняється.

Тому то народні маси не розуміють внутрішньої боротьби і нею, якщо така є, сильно занепокоєні, і з приводу неї відчувають неспокой та закликають провідників до замирення. Боротьба народним масам щойно тоді зрозуміла і вони навіть у ній беруть участь, коли вони наглядно переконуються, що в тій боротьбі йде про збереження чи схорону, або оборону духово-культурних вартостей і надбань та національно-духової одиниці народу. Тим то пояснюється і клич Великого Гетьмана Богдана "за віру православну нашу", бо "народ буде мені правою рукою в тому". І дійсно, Великий Гетьман зрушив увесь нарід до боротьби.

Йде про те, щоб нарід у своїй духово-культурній окремішності і національно-духовій одиниці усвідомив собі, що боротьба з хижими сусідами - то не боротьба за такі чи інші форми, чи устрої, за такий чи інший соціальний чи соціально-економічний лад, лише що то є наступ ворога на духово-культурну окремішність і одиницю народу.

Отже, НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВА ОДИНІСТЬ І ПРИРОДНА ОКРЕМІШНІСТЬ НАРОДУ Є ЗАПОРУКОЮ ВІДПОВІДНОСТІ НАЗОВНІ ТАК, ЯК НАЦІОНАЛЬНА СОЛІДАР-НІСТЬ ЧИНУ ЧИ ДІЇ Є ЗАПОРУКОЮ ВНУТРІШНЬОГО ЗАМИРЕННЯ. А оскільки вони Є ЗАПОРУКОЮ ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ САМОСТІЙНО-СТІ І СУВЕРЕННОСТІ НАРОДУ.

І в цьому заключається УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ.

Ми вже вище згадали, що духово-культурні вартості є істотою народу, а змістом його життя є духово-культурна творчість, у якій безпосередньо чи посередньо беруть участь усі члени національної спільноти, кожний у міру своїх спроможностей, своєю працею - байдуже, якого характеру є та праця.

Ця духово-культурна творчість є національною творчістю і є питома даному, і лише даному народові. В тій творчості й заключається призначення народу в часі і просторі. Ця творчість випливає з того призначення народу, як думки Творця й волі абсолютного Духа.

Так само вище ми вже згадували, що абсолютний Дух охоплює всі народи з їхнім призначенням і творчістю.

Таким чином, духово-культурна творчість і вартості даного народу, будучи питоменними даному, і лише даному народові, через і в абсолютному Духові стають і є ЗАГАЛЬНО-ЛЮДСЬКОЮ ВАРТІСТЮ.

Таким чином, духово-культурні цінності окремих народів, не зважаючи на їхні СУТО-НАЦІОНАЛЬНІ ПИТОМЕННОСТІ, себе взаємно не виключають, а навпаки - **ДОПОВНЮЮТЬ**.

Але вслід за тим, чим **цього** впливають і вимоги для практичного життя, практичного порядку чи ладу, а саме **СПІВЖИТТЯ НАРОДІВ МІЖ СОБОЮ**. Цією вимогою є не взаємонищівна боротьба між народами, лише **ТВОРЧИЙ ЗМАГ МІЖ НИМИ** в духово-культурній творчості.

Але, **щоби творчо змагатися**, треба бути не лише творчо-здібним, а й **ТВОРЧО-СВОБІДНИМ**.

СВОБОДА НАРОДУ це є, поза творчоздібністю, **ОСНОВНА ВИМОГА І ПЕРЕДУМОВА** творчості народу в цілому і його членів окремо. Це є, власне, вимога **КУЛЬТУРИ**. І в тому є зміст і значення третьої то-чки Атлантийської Хартії з 14 серпня 1941 року, з її вимогою "повернення суверенності і самостійності тим народам, яким вони були насильно забрані, "право за всіма народами обрати собі такі форми влади, в яких вони по своїй волі хочуть жити".

І ці вимоги культури, а власне - недодержування їх - спричиняють боротьбу між народами.

Це не значить, що вони є єдиними причинами. Бувають і інші причини боротьби між народами. Питання лише в тому, як цю боротьбу, обумовлену тими іншими причинами, назвати і як її колись культурний світ таки назве. Вже сьогодні, по останній світовій війні, культурні люди ставлять собі й іншим запити - чи така боротьба, як була остання, потрібна й неминуча?

Поставлення такого запиту є вже першим, і то поважним кроком вперед, до співжиття народів.

Але цього ще не вистарчає!

Передусім потрібно, щоб такий запит поставили собі не окремі культурні народи, але, щоб знайшовся бодай один **КУЛЬТУРНИЙ** народ, споміж сьогоднішніх **ПАНІВНИХ** народів, який поставив би собі такий запит, на нього відповів і, згідно з Атлантийською Хартією поступав, і своїм поступованням і іншим змусив до такого самого поступовання.

Остання світова війна не то що не причинилася до поступу культури, але, навпаки, завершила на цілі тисячоліття назад і місцями знищила тисячолітній доробок чи надбання культури й цивілізації.

Отже, немає найменшого сумніву, що такий боротьбі треба протиставитися. Але успішно протиставитися такий боротьбі можна лише тоді, коли усунеться **п р и ч и н и** боротьби.

Ми не будемо зупинятися тут над тими "також іншими причинами" воєн між народами, як то ми вище згадали. Ми тут звернемо увагу **лише на основну причину** тих воєн, а саме - боротьбу за **СВОБОДУ КУЛЬТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ НАРОДУ** - йому, і лише даному народові питоменну, який має внести у вселюдську скарбницю культурних цінностей свій вклад, і тим здійснити своє призначення та виявити і **закріпити своє національне "Я"**, свою національну особовість. **ЦЕ** **ВИСЛОНАТИ ВІН МОЖЕ ЛИШЕ У СВОЇЙ ВЛАСНІЙ СУВЕРЕННІЙ ДЕРЖАВІ**.

Як довго народи, які хочуть і можуть внести до вселюдської культурної скарбниці свій вклад, будуть поневолені і змушувані творити культурні вартості під чужою фірмою, на чужий рахунок, так довго не усунеться причина воєн і самих воєн не уникнеться. Такі народи - як довго вони будуть поневолені, будуть невпинно і постійно змагати до визволення своїх творчих сил, так само, як до визволення своїх творчих сил змагає кожна людина. І ті визвольні змагання будуть спричиняти війни.

Поневолених народів, які змагаються за визволення своїх творчих сил, за своє національне "я" у власній суверенній державі, не можна нічим, навіть атомовою бомбою, відстрашити від тих змагань.

Поневоленому народові, який не має можливості в неволі розвинути свої творчі сили і виявити свої національні питоменності і якому грозить затрата національного "я" - все одно, чи гинути повільно в неволі, чи згинуть за одним ударом від атомової бомби. Сяк чи так, він, як окремий нарід, засуджений на смерть.

Все ж таки, боротьба дає йому хоч би один відсоток вигляду на перемогу, визволення і вдержання себе при житті.

Вибираючи між стовідсотковою смертю і дев'яностодев'ятивідсотковим ризиком, кожен вибере це друге - ризик.

Такий вибір у людини ми зустрічали щойно в недавньому минулому, коли людині залишалося до вибору - або повільно конати від голоду чи тортур у концтаборах, або ризикувати втечею, щоб - або втекти, або повиснути пострілом на дротах концтабору. Людина ризикувала втечею, розуміється, ЯКЩО МАЛА ДО ТОГО НАГОДУ.

Так само й поневолені народи будуть завжди підготовлятися до визволення і шукати та чекати НАЙСПРИЯТЛИВІШОЇ НАГОДИ ТАКОГО ВИЗВОЛЕННЯ. Колись вона, така нагода, ПОВИННА ТРАПИТИСЯ!

Отже, це повинні мати на увазі всі ті, які сьогодні роблять заходи встановити "вічний мир".

Вічний мир м о ж е заіснувати лише тоді, коли з політичного словника зникне слово "неволя" народів чи людини.

Вічний мир м о ж е існувати лише між вільними народами і людьми, які позбудуться ІНСТИНКТУ панування над іншими, такими самими, як вони, народами чи людьми, які так само хочуть і можуть творити духово-культурні вартості, і в тій творчості вільно між собою ЗМАГАТИСЯ.

Коли ми досягнемо такого стану, тоді прийде чергова вимога, а саме - МІЖНАРОДНЬОЇ СПІВПРАЦІ.

Але такою міжнародньою співпрацею не може бути "космополітизм", де окремі народи втратили б своє національне "я" і "весь світ став би однією батьківщиною, а все людство - одним народом", ані "інтернаціонал", де окремі народи мали би зректися своєї суверенності, що так само означає зречення свого національного "я" в користь хоч би й спільної якоїсь влади, на зразок соціалістичного інтернаціонального "кооперативу".

Міжнародня співпраця може бути лише на засадах свободи і суверенності всіх окремих народів, взаємного визнання, як окремих

спільнот-індивідуальностей і свободної творчості, узгіднюючи лише питання, які відносяться до загально-людської духово-культурної творчості і загально-людської скарбниці духово-культурних вартостей, в яку кожний суверенний нарід вкладає свій вклад, та засобів, потрібних для цієї творчості.

Така міжнародня співпраця може бути оперта і побудована лише на засадах МІЖНАРОДНЬОГО СОЛІДАРИЗМУ, впливаючого з абсолютного ДУХА, який охоплює всі народи, як окремі спільноти.

Такого МІЖНАРОДНЬОГО СОЛІДАРИЗМУ не можна заступити ані федерацією, ані конфедерацією держав того чи іншого континенту, ані "Паневропою", ані "Панамерикою", чи іншим "Пан-континентом". Шира, творча і успішна співпраця між народами й їхніми державами може бути налагоджена лише тоді, коли з міжнароднього словника випущене буде слово "пан", а на його місце поставлене буде слово "друг".

Лише д р у ж н я співпраця між народами, без замислу того чи іншого народу, чи кількох народів п а н у в а т и над іншими чи між іншими народами, може довести до "вічного миру" і творчого співжиття-та змагу за духово-культурні вартості.

І така, власне, д р у ж н я співпраця узмістовлюється в МІЖНАРОДНЬОМУ СОЛІДАРИЗМІ.

С о л і д а р и з м, власне, й е д р у ж н я с п і в п р а ц я і с п і в в і д п о в і д а л ь н і с т ь, зберігаючий за кожним дружнім співчинником його окремішнє й гіднє "я".

І коли французька революція 1789 року, проголошенням "Деклярації прав людини і громадянина" проголосила "свободу, рівність і братерство" між людьми внаріду-держави, що може бути зреалізоване лише НАЦІОНАЛЬНИМ СОЛІДАРИЗМОМ, так само мусить наступити революція в співжитті народів, яка проголосила б Деклярацію прав народів і держав на їхню свободу, рівність і братерство на засади МІЖНАРОДНЬОГО СОЛІДАРИЗМУ. Інакше, французька революція 1789 р. спинилася б на половині дороги, і моральний капітал, нею набутий, був би марно розтрачений. "Деклярація прав людини і громадянина", з її "свободою, рівністю і братерством" між людьми, є ПОРЖНЬОЮ ФРАЗОЮ, коли людські спільноти, до яких ця людина належить, поневолені. "Свобода, рівність і братерство" між людьми обумовлені свободою, рівністю і братерством між народами - державами, до яких людина належить.

І тому, щойно В НАЦІОНАЛЬНОМУ І МІЖНАРОДНЬОМУ СОЛІДАРИЗМІ знайде своє завершення "Деклярація прав людини і громадянина", проголошена французькою революцією 1789 року.

І тому не боротьбу з демократією, як системою ладу чи іншою системою, яку той чи інший нарід обрав собі, як форму влади, в якій по своїй волі хоче жити, висуває, проповідує і веде український націоналізм.

Український націоналізм веде боротьбу за:

1) повернення українському народові його суверенности і самостійности, забраних йому насильно;

2) за народовластя і національний солідаризм, як єдину форму влади, яка відповідає духовому наставленню українського народу,

Його традиції і побудові суспільно-національного організму, яку український народ вільно вибере і схоче жити;
3/міжнародній солідаризм суверенних народів, як запоруку збереження національного "я": суверенності нашого народу та творчого і мирного співжиття.

Політична незалежність народів у своїх суверенних державах і солідарна співпраця і співжиття між ними є запорукою поступу, миру й добробуту одиниці, народів і цілого людства.